

**Program Operacyjny
Cele 3 „Europejska Współpraca Terytorialna” -
„Współpraca Transgraniczna”**

**Krajów Meklemburgia-Pomorze Przednie/ Brandenburgia
i
Rzeczypospolitej Polskiej
(Województwo Zachodniopomorskie)**

2007-2013

Spis treści

1. WPROWADZENIE	4
2. OBSZAR WSPARCIA	4
3. ANALIZA SPOŁECZNO- EKONOMICZNA	7
3.1 Dane statystyczne dotyczące obszaru wsparcia	8
3.2 Przestrzenna analiza wyjściowa w obszarze wsparcia	9
3.3 Ludność i rozwój demograficzny	11
3.4 Rynek pracy	13
3.5 Gospodarka	18
3.6 Turystyka, środowisko i przyroda	20
3.7 Edukacja, badania i nauka	22
3.8 Stan współpracy transgranicznej	23
3.9 Omówienie efektów wsparcia w okresie programowym 2000 – 2006	26
4. SŁABE I MOCNE STRONY- ANALIZA SWOT	29
5. STRATEGIA PROGRAMU	32
5.1 Podstawowe założenia strategii programu	32
5.2 Zgodność strategii z innymi programami	34
5.3 Cele programu	35
6. PRIORYTETY I GŁÓWNE DZIAŁANIA W PROGRAMIE	37
6.1 Lista Priorytetów i głównych działań	37
6.2. Kwantyfikacja celów i wskaźników na poziomie priorytetów	42
6.3 Rząd wielkości wydatków	43
6.4 Grupy docelowe i beneficjenci końcowi	45
6.5 Indykatory plan finansowy	46
7. ZGODNOŚĆ Z POLITYKAMI WSPÓLNOTOWYMI	45
7.1 Strategie rozwojowe Unii Europejskiej	45
7.2 Zgodność z celem 1”Konwergencja”, EFRROW i EFR	45
7.3 Cele horyzontalne	46
7.3.1 Zrównoważony rozwój	46
7.3.2 Równość szans	47
7.3.3 Gospodarka oparta na wiedzy	48
8. ZASADY REALIZACJI PROGRAMU	49
8.1 Zasady wspólnego wdrażania	49
8.2 Struktury zarządzające	49
8.3 Działalność struktur zarządzających	50

8.3.1	Instytucja Zarządzająca	50
8.3.2	Koordynatorzy Programu	51
8.3.3	Wspólny Sekretariat Techniczny (WST)	52
8.3.4	Regionalny Punkt Kontaktowy (RPK)	52
8.3.5	Instytucja Certyfikująca	53
8.3.6	Instytucja Audytowa	54
8.3.7.	Kontrolerzy wg art. 16	55
8.4	Poziom zarządzania projektem	55
8.4.1	Procedura składania wniosków projektowych i podejmowania decyzji	55
8.4.2	Kryteria wyboru przedsięwzięć	56
8.4.3	Regulacje dotyczące kwalifikowalności na poziomie programu	59
8.5	Systemy monitorowania i oceny	59
8.5.1	Komitety Monitorujące	59
8.5.2	Monitoring i ocena	60
8.6	Informacja i komunikacja społeczna	61
8.7	Wymiana danych	62
8.7.1	System banku danych w ramach programu	62
8.7.2	Wymiana danych elektronicznych z Komisją Europejską	64
9.	ZAŁĄCZNIKI	67
9.1.	Przebieg i główne wyniki ewaluacji ex ante	67
9.2.	Prognoza oddziaływania na środowisko i jej procedura	69
9.2.1	Konsultacje społeczne do prognozy oddziaływania na środowisko i jej procedury	69
9.2.2.	Streszczenie wyników strategicznej oceny oddziaływania na środowisko	70
9.2.3.	Uwzględnienie wyników prognozy oddziaływania na środowisko w Programie	73

1. Wprowadzenie

Niniejszy, wspólnie opracowany Program Operacyjny Celu „Europejska Współpraca Terytorialna”- „Współpraca Transgraniczna” Rzeczypospolitej Polskiej (Województwo Zachodniopomorskie) i krajów związkowych Meklemburgia - Pomorze Przednie / Brandenburgia w latach 2007- 2013, będzie przyczyniać się do rozwoju obszaru przygranicznego i odgrywać ważną rolę w kształtowaniu współpracy polsko - niemieckiej. W działaniach komunikacji społecznej na rzecz niniejszego programu należy stosować określenie INTERREG IV A, ponieważ nazwa „INTERREG” jest znane uczestnikom programu i grupom docelowym z obszaru wsparcia, co znacznie ułatwi dostęp do programu.

Niniejszy Program Operacyjny stanowi podstawę finansowego wsparcia współpracy transgranicznej w perspektywie finansowej 2007- 2013. Najważniejszym celem programu jest przyczynienie się do stworzenia żyjącym tu mieszkańcom warunków życia i perspektyw, które będą przez nich akceptowane i będą motywować ich do aktywnego udziału w działaniach służących rozwojowi na poziomie lokalnym i regionalnym w obszarze wsparcia. Aby osiągnąć cel programu, szczególnie ważne jest, aby uwzględniając istniejące szanse rozwojowe regionu, jak również doświadczenia zdobyte w okresie dotychczasowej realizacji programów Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG wykreować i wdrożyć zintegrowane transgraniczne rozwiązania w zakresie polityki, gospodarki i społeczeństwa.

Inicjatywy Wspólnotowe INTERREG II A, III A oraz przyszły program „Europejska Współpraca Terytorialna – Współpraca Transgraniczna” stanowią ważne elementy długoletniej współpracy transgranicznej Województwa Zachodniopomorskiego i krajów związkowych Meklemburgia – Pomorze Przednie i Brandenburgia i przyczyniają się przy tym zasadniczo również do zbliżenia i porozumienia między Polakami i Niemcami oraz długofalowo do budowy zaufania i partnerskiego współdziałania w stosunkach polsko – niemieckich.

Podstawę prawną opracowania niniejszego Programu Operacyjnego stanowią: rozporządzenia Wspólnot Europejskich obowiązujące w perspektywie finansowej 2007- 2013 ze szczególnym uwzględnieniem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. nr 1080/2006/WE w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylające rozporządzenie nr 1783/1999 (Dz. Urz. UE L 210 z 31.07.2006 r., str.1) – „rozporządzenie EFRR” oraz rozporządzenia Rady nr 1083/2006/WE z dnia 11 lipca 2006r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999 (Dz. Urz. UE L. 210 z 31.07.2006r., str.25-78) – „rozporządzenie ogólne”.

Pozostałe dokumenty leżące u podstaw tworzenia programu to: Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020, strategię rozwoju krajów Meklemburgia- Pomorze Przednie i Brandenburgia oraz Transgraniczna Koncepcja Działań i Rozwoju Euroregionu Pomerania w latach 2007- 2013.

Dokument programowy jest wynikiem partnerskiego procesu uzgodnień, w który zaangażowali się przedstawiciele administracji rządowej oraz administracji samorządowej szczebla regionalnego i lokalnego, polscy i niemieccy członkowie Euroregionu Pomerania oraz inne podmioty lokalne i regionalne, w szczególności partnerzy gospodarczy i społeczni, którzy zgłaszali swoje propozycje priorytetów oraz działań głównych w ramach współpracy transgranicznej w okresie 2007- 2013.

Na terenie obszaru wsparcia przeprowadzone zostały ankiety, dyskusje i prezentacje. Działania te uzupełniły liczne pytania skierowane do ekspertów właściwych merytorycznie resortów w Polsce i w krajach związkowych oraz instytucji w Województwie Zachodniopomorskim.

Na rzecz wypracowania niniejszego dokumentu programowego utworzono w czerwcu 2006 roku grupę roboczą składającą się z przedstawicieli niemieckich i polskich władz państwowych oraz Euroregionu Pomerania. Grupa robocza odbywała comiesięczne posiedzenia celem wspólnego uzgodnienia treści Programu Operacyjnego uwzględniającego krajowe i wspólnotowe uwarunkowania prawne.

2. Obszar wsparcia

Program obejmuje obszar następujących jednostek administracyjnych:

DE80H powiat Rügen (Rugia)

DE80D powiat Nordvorpommern (Północne Pomorze Przednie)

DE80F powiat Ostvorpommern (Wschodnie Pomorze Przednie)

DE80I powiat Uecker-Randow

DE418 powiat Uckermark

DE412 powiat Barnim

DE805 powiat grodzki Stralsund

DE801 powiat grodzki Greifswald

PL421 podregion szczeciński

powiaty: policki, gryfiński, kamieński, gryficki, goleniowski, stargardzki, pyrzycki, myśliborski, choszczeński, łobeski, powiaty grodzkie Szczecin i Świnoujście,

PL422 podregion koszaliński

powiaty: drawski, białogardzki, kołobrzegi, koszaliński, sławieński, szczecinecki, świdwiński, wałecki i powiat grodzki Koszalin.

oraz zgodnie z art. 21 rozporządzenia EFRR („zasada 20%”)

DE808 powiat Demmin

DE80B powiat / Meklemburgia -Strelitz

DE802 powiat grodzki Neubrandenburg

Powiaty Demmin i Mecklenburg-Strelitz oraz miasto Neubrandenburg zostały włączone w obszar wsparcia, ponieważ od wielu lat istnieją tutaj kontakty z polską częścią obszaru wsparcia. Sięgają one od współpracy dzieci i młodzieży poprzez gospodarkę, badania i edukację aż do aspektów kulturalnych i społecznych. Dzięki promocji tego rodzaju działań transgranicznych i powiązanie ich z innymi polsko-niemieckimi sieciami współpracy nastąpi wzmocnienie i rozszerzenie partnerstwa, co służy rozwojowi regionu polsko-niemieckiego pogranicza jako całości.

Analogicznie dotyczy to także wzmocnienia integracji powiatów Nordvorpommern, Rügen, miasta Stralsund oraz podregionu koszalińskiego z obszarem wsparcia. Ich włączenie jako terenów wspieranych na tych samych zasadach, jak pozostały obszar jest logiczną konsekwencją istniejących pozytywnych doświadczeń z okresu programowania 2000-2006 i stoi w zgodzie ze wysiłkami UE idącymi w kierunku rozszerzenia i identyfikacji współpracy ponad granicami morskimi.

Analiza pokazuje (por. 3.2 i 3.4), że z położenia nadmorskiego wynikają szanse dla rozwoju obszaru wsparcia (por. 4. i 5.1). Chociażby z tego powodu należy z włączenia i intensyfikacji współpracy ponad wspólnymi granicami morskimi oczekiwać pozytywnych efektów dla całego obszaru wsparcia. Ponadto należy stwierdzić, że regiony dokonały już antycypacji pojawiających się dodatkowych możliwości współpracy. Od początku aktywnie opowiadają się za włączeniem do podstawowego obszaru wsparcia i aktywnie pracują nad pomysłami, które z punktu widzenia instytucji Zarządzającej są godne wsparcia i wzbożają współpracę w całym obszarze wsparcia.

W kontekście podobszaru koszalińskiego należy podkreślić szczególnie fakt, iż jego włączenie w podstawowy obszar wsparcia jest zgodne z ideą równego traktowania pozostałych regionów województwa zachodniopomorskiego, które już w okresie 2000-2006 należały do podstawowego obszaru wsparcia.

Komitet Monitorujący jako najważniejsze gremium decyzyjne w sprawie projektów z poszerzonego w stosunku do okresu 2000-2006 obszaru wsparcia będzie w sposób szczególny zwracał uwagę na transgraniczną jakość współpracy (por. 8.4.2).

Łączny obszar wymienionych wyżej jednostek administracyjnych w dalszej części nazywany jest obszarem wsparcia.

Rysunek 1 Obszar wsparcia programu INTERREG IV A Meklemburgia-Pomorze Przednie / Brandenburgia/ Zachodniopomorskie

powierzchnia obszaru wsparcia wynosi:
liczba mieszkańców obszaru wsparcia:
największe miasto:

38.318 km²
2.731.542 (stan w 2005)
Szczecin, 411.119 mieszkańców (dane z 2005)

3. Analiza społeczno- ekonomiczna

W tym rozdziale zostaną opisane istotne tendencje rozwojowe obszaru wsparcia, celem zidentyfikowania w formie analizy SWOT najważniejszych założeń podjętych w strategii interwencji. Pozyskanie danych niezbędnych na potrzeby analizy sytuacji w transgranicznym obszarze wsparcia wciąż nie są proste. Dane z jednolitego źródła, jak np. z EUROSTAT-u, nie są często dostępne dla poszczególnych podobszarów. I tak statystyka regionalna EUROSTAT-u większość wskaźników ma dla poziomu NUTS-2-, ale nie dla NUTS-3. Dane dla niższych szczebli regionalnych są w większości dostępne ze źródeł krajowych – co rodzi problemy z porównywalnością danych pochodzących z różnych źródeł krajowych.

Szczególnym problemem przy analizie programu współpracy transgranicznej jest poza tym fakt, iż najważniejszy aspekt – mianowicie stan kooperacji – nie może być pokazany za pomocą statystyki urzędowej. Obok analizy dostępnych danych wpływ na ocenę sytuacji mają także doświadczenia z okresu programowania 2000 do 2006. Uzupełniająco, w celu pokazania współpracy na obszarze wsparcia, włączono także wybrane wyniki z opracowania dotyczącego sytuacji w kontekście współpracy transgranicznej, które wykonano na zlecenie Federalnego Ministerstwa Transportu, Budownictwa i Mieszkalnictwa.¹

Analiza społeczno- ekonomicznej podejmuje także pewne zagadnienia, które obejmują kluczowe działania Strategii Lizbońskiej. Szczególne znaczenie ma na przykład zniesienie ograniczeń mobilności w obszarze wsparcia, co odnosi się do infrastruktury w sensie technicznym, ale również do przenikania się rynków pracy i środowisk edukacyjnych. Kluczowe założenia Strategii Lizbońskiej, tzn. rola wiedzy i innowacyjności, podejmowane są w analizie społeczno- ekonomicznej w różnych aspektach od współpracy między ośrodkami edukacyjnymi po współpracę ośrodków badawczych i przedsiębiorstw. Analiza społeczno- ekonomiczna ma na celu określenie założeń do opracowania zrównoważonej strategii wsparcia w rozumieniu Strategii Goeteborskiej.

Rozwój społeczno- gospodarczy obszaru wsparcia uzależniony jest od również od trendów w skali maro jak również w znacznym stopniu od postępującej integracji europejskiej, zaostrzającej się międzynarodowej konkurencji między ośrodkami gospodarczymi oraz zmian strukturalnych zmierzających do stworzenia społeczeństwa opartego na wiedzy. Rozwój Polski i Niemiec na poziomach krajowych określa zewnętrzne warunki dla rozwoju obszaru wsparcia.

¹ IfS Institut für Stadtforschung und Strukturpolitik (2007). Panel międzykulturowy we wschodniemieckich landach granicznych. Analiza na zlecenie Federalnego Ministerstwa Transportu, Budownictwa i Rozwoju Miast

3.1 Dane statystyczne dotyczące obszaru wsparcia

Wykaz niektórych wybranych danych statystycznych obrazujących sytuację w obszarze wsparcia.

Tabela 1

Nr.			Fördergebiet - obszar wsparcia		Polnisches Fördergebiet - polski obszar wsparcia	Deutsches Fördergebiet - niemiecki obszar wsparcia
		Einheit / jednostka	Basiswert/wartość bazowa	Jahr/rok	Basiswert/wartość bazowa	Basiswert/wartość bazowa
1	Fläche des Fördergebietes/ powierzchnia obszaru wsparcia	km ²	38.318	2005	22.896	15.422
2	Bevölkerungszahl des Fördergebietes /liczba ludności na obszarze wsparcia		2.731.542	2005	1.694.178	1.037.364
3	durchschn. Wanderungssaldo im Fördergebiet / saldo migracji ludności na obszarze wsparcia	je 1000 EW	-3,7	2005	-0,9	-8,2
4	Einwohnerdichte / Gęstość zaludnienia	../km ²	71,3	2005	74,0	67,3
5	Erwerbstätige nach Wirtschaftssektoren / liczba zatrudnionych wg. sektorów gospodarczych	gesa mt/ raze m	884.699	2004	476.299	408.400
6	Erwerbstätige in Land- und Forstwirtschaft, Fischerei / zatrudnieni w rolnictwie, gospodarce leśnej i rybołówstwie		63.428	2004	43.128	20.300
7	Erwerbstätige im produzierenden Gewerbe inkl. Baugewerbe / zatrudnieni w sektorze produkcyjnym w tym budownictwo		205.683	2004	131.783	73.900
8	Erwerbstätige in Handel, Gastgewerbe und Verkehr / zatrudnienie w sektorze handlu, usług hotelarskich i transportowych		246.326	2004	136.726	109.600
9	Erwerbstätige in sonstige Dienstleistungen / zatrudnienie w sektorze pozostałych usług		369.262	2004	164.662	204.600
10	Durchschnittseinkommen pro Kopf / przeciętny dochód na głowę	EUR	9.178	2004	6.240	13.975
11	Arbeitslose im Fördergebiet insgesamt / liczba bezrobotnych w obszarze wsparcia		283.624	2005	161.600	122.024
12	Arbeitslosenquote / poziom bezrobocia w procentach		23,5%	2005	22,7%	24,6%
13	davon Arbeitslose unter 25 / w tym bezrobotni poniżej 25 roku życia		50.465 18%	2005 2005	34.900 22%	15.565 13%
14	davon arbeitslose Frauen / w tym bezrobotne kobiety		136.165 48%	2005 2005	79.600 49%	56.565 46%
15	Anzahl der Grenzübergänge im Fördergebiet/ ilość przejść granicznych na obszarze		13	2005		

	wsparcia					
16	Bruttoinlandsprodukt pro Kopf / produkt krajowy brutto na głowę		10.025	2004	5.647	17.124
17	Gewerbeabmeldungen / ilość zgłoszeń rozpoczynających działalność gospodarczą		23.554	2004	13.778	9.776
18	Gewerbeabmeldungen / ilość zgłoszeń kończących działalność gospodarczą		18.777	2004	10.768	8.009
19	Fläche der geschützten Gebiete im Fördergebiet / powierzchnia obszarów chronionych na obszarze wsparcia	km ²	9.092	2005	4.736	4.356
20	Übernachtungszahlen deutscher Touristen im polnischen Fördergebiet / ilość noclegów turystów niemieckich w polskiej części obszaru wsparcia		1.000.000	2005		
21	Übernachtungszahlen polnischer Touristen im deutschen Fördergebiet / ilość noclegów polskich turystów w niemieckim obszarze wsparcia		21.505	2005		
22	Übernachtungszahlen insgesamt / ilość noclegów ogółem		23.195.295	2005	9.064.907	14.130.388
23	durchschnittliche Aufenthaltsdauer / średni czas pobytu	Tage/ Dni	5,0	2005	5,9	4,5

Źródło:

Eurostat, Główny Urząd Statystyczny, Agentur für Arbeit, Statistisches Amt Mecklenburg-Vorpommern, Amt für Statistik Berlin-Brandenburg

3.2 Przestrzenna analiza wyjściowa w obszarze wsparcia

Polska część obszaru wsparcia ze Szczecinem jako stolicą regionu i największym centrum całego obszaru wsparcia obejmuje powierzchnię 22.900 km² i pokrywa się z powierzchnią województwa zachodniopomorskiego. Niemiecka część obejmuje powierzchnię 15.447 km². Miasta Greifswald, Stralsund, Neubrandenburg, Prenzlau, Schwedt/O. i Eberswalde są najważniejszymi ośrodkami gospodarczymi niemieckiej części obszaru wsparcia. W niemieckiej części obszaru wsparcia mieszka ok. 1.045 mln ludzi, w polskiej części 1.696 mln, przy czym łączna liczba mieszkańców obszaru wsparcia wynosi 2.741 mln osób.

Pod względem kategorii przestrzennych obszar wsparcia ma w przeważającej mierze charakter wiejski. Szczecin wraz ze swoimi powiązaniem wyróżnia się jako jedyny ośrodek o znaczeniu ponadregionalnym. Na południowo-zachodnich obrzeżach obszar wsparcia sięga częściami powiatu Barnim do bezpośredniego obszaru powiązań Berlina. Przez obszar wsparcia płynie rzeka Odra wyznaczająca także przebieg granicy państwowej. Poza tym po stronie polskiej znaczenie ma regionalny ośrodek gospodarczy, jakim jest Koszalin i jego obszar powiązań.

Przez obszar wsparcia na kierunku północ-południe i wschód-zachód przebiega kilka osi komunikacyjnych o znaczeniu ponadregionalnym. W sieci osi komunikacyjnych Szczecin będący punktem przecięcia różnego rodzaju połączeń centralne miejsce w obszarze wsparcia.

Istotną determinantą rozwoju gospodarczego jest dostępność przestrzenna, w tym infrastruktura komunikacyjna o odpowiedniej przepustowości, która ze względu na przygraniczne położenie obszaru wsparcia była w przeszłości zaniedbana. Nowa autostrada A 20 jest ważnym połączeniem drogowym na osi Lubeka-Rostock-Szczecin. Ważnym połączeniem drogowym z Lubeki przez Schwerin, Neubrandenburg, szczecin i dalej do Koszalina jest droga federalna B 104 i droga krajowa nr 6 oraz droga krajowa nr 10 w kierunku Warszawy i droga krajowa nr 3 łącząca porty Szczecin-Swinoujście z Południową Europą.

Pomiędzy regionami częściowymi obszaru wsparcia ruch odbywa się przez przejścia graniczne, w szczególności przez dysponujące dobrą infrastrukturą przejście Pomellen/Kołbaskowo i Linken/Lubieszyn. Lokalny ruch przygraniczny ma jeszcze do dyspozycji inne przejścia graniczne.

Tabela 2 Przejścia graniczne w obszarze wsparcia (stan na 31.12.2006)

Grenzübergang	Rodzaj ruchu zgodnie z umową między rządem RP a rządem RFN o przejściach granicznych i rodzajach ruchu granicznego
Ahlbeck – Swinoujście (drogowe)	Ruch pieszy, ruch rowerowy , autobusy w ruchu wahadłowym
Garz - Swinoujście	Ruch osobowy, ruch pieszy, ruch rowerowy , ruch autobusowy
Altwarp – Nowe Warpno, Trzebież (morskie)	Ruch osobowy
Blankensee – Buk (KGV)	Ruch osobowy, ruch pieszy, ruch rowerowy
Linken – Lubieszyn (drogowe)	Ruch osobowy, ruch ciężarowy
Szczecin Gumieńce – Grambow (kolejowe)	Ruch osobowy, ruch ciężarowy
Schwennenz – Bobolin (KGV)	Ruch osobowy, ruch pieszy, ruch rowerowy
Pomellen – Kolbaskowo (drogowe)	Ruch osobowy, ruch ciężarowy
Szczecin – Gumieńce – Tantow (kolejowe)	Ruch osobowy, ruch ciężarowy
Rosow – Rosówek (drogowe)	Ruch osobowy, ruch ciężarowy (do 3.5t)
Mescherin – Gryfino (drogowe)	Ruch osobowy, ruch pieszy, ruch rowerowy , ruch autobusów szkolnych, ruch samochodów osobowych
Mescherin – Gryfino (rzeczne)	Ruch osobowy, ruch ciężarowy
Gartz – Widuchowa (rzeczne)	Ruch osobowy, uch ciężarowy
Schwedt – Krajinik Dolny (drogowe)	Ruch osobowy, Ruch ciężarowy
Osinów Dolny – Hohenwutzen (drogowe)	Ruch osobowy, Ruch ciężarowy do 3.5t i ruch autobusowy
Osinów Dolny – Hohensaaten (rzeczne)	Ruch osobowy, Ruch ciężarowy
Gozdowice-Güstebieser Loose (drogowe w ciągu połączenia drogowego, w budowie)	Ruch osobowy, Ruch ciężarowy do 3,5 t (nie dopuszczony jest ruch autobusowy)

Zarówno liczba jak i przepustowość istniejących przejść granicznych umożliwiają dużą mobilność w obszarze wsparcia. Jednakże istnieją jeszcze wciąż deficyty w transgranicznej infrastrukturze komunikacyjnej. Dotyczy to nie tylko połączeń drogowych, lecz także kolejowych i wodnych. Zadania z punktu widzenia wsparcia pojawiają się w szczególności w kontekście skomunikowania ich z ponadregionalnymi osiami oraz w kontekście dalszej rozbudowy wewnątrz regionalnych połączeń na osi północ-południe i wschód-zachód.

Położenie geograficzne oraz struktura osadnicza prowadzą do tego, że obszar wsparcia jest konfrontowany z różnymi perspektywami rozwojowymi: Podczas kiedy części nadmorskie obszaru wsparcia mają wielce obiecujące szanse rozwojowe wpływające choćby z rozwoju turystyki i ukierunkowania na partnerów nadbałtyckich, to pozostałe części są bardziej kształtowane przez ponadregionalne ośrodki Berlin i Szczecin i związane z nimi szczególne perspektywy.

Pozostałe części obszaru wsparcia nie mogą bezpośrednio nawiązywać do opisanych potencjałów płynących z położenia naturalnego i struktury osadniczej.

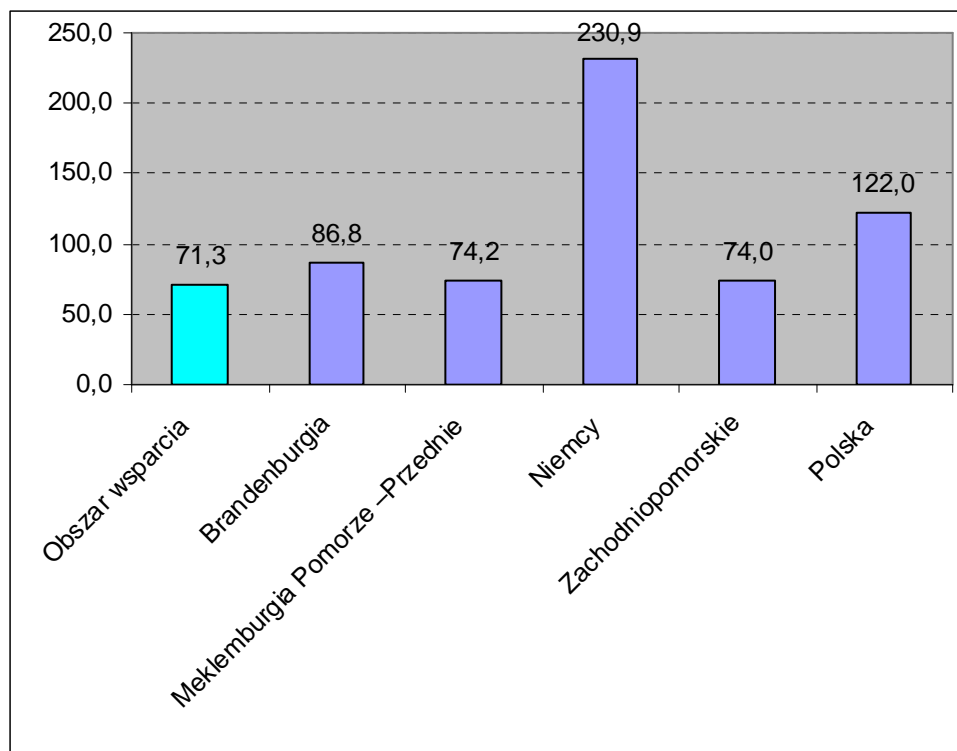
Wyzwaniem dla wsparcia jest pomoc wszystkim częściom obszaru wsparcia w osiągnięciu widocznych i przekonujących postępów w rozwoju poprzez stworzenie wspólnego obszaru gospodarczego, pomimo różnych warunków wyjściowych. Na wspólnym obszarze wsparcia specyficzne mocne strony obszarów cząstkowych mogą zostać wykorzystane do wspierania rozwoju całego obszaru wsparcia.

3.3 Ludność i rozwój demograficzny

Gęstość zaludnienia obszaru wsparcia jest stosunkowo niska i osiąga przeciętną wartość 71 mieszk. / 1 km². Gęstość zaludnienia obszaru wsparcia wyraźnie odbiega od wartości średnich w poszczególnych krajach.

Na obszarze wsparcia w latach 2000- 2006 odnotowano ujemne saldo migracyjne. Dla całego obszaru wsparcia szczególnie charakterystyczny jest odpływ młodych osób w wieku produkcyjnym.

Rysunek 2 Porównanie gęstości zaludnienia obszaru wsparcia z średnią krajową

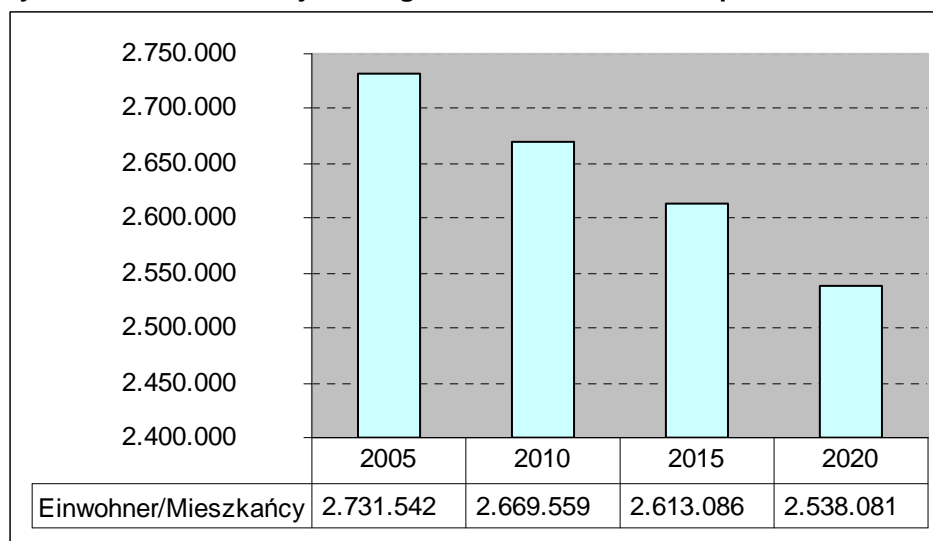
Źródła:

Główny Urząd Statystyczny, Niemiecki Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny Meklemburgii- Pomorza- Przedniego, Urząd Statystyczny Berlin-Brandenburgia

W obrębie obszaru wsparcia występują różnice w tendencjach migracyjnych. W polskiej części obszaru wsparcia migracja ludności do ośrodków miejskich jest mniej intensywna niż w części niemieckiej.

Wg prognoz do roku 2020 dojdzie do zmian demograficznych cechujących się znacznym zróżnicowaniem w różnych regionach obszaru wsparcia. Prognozy zapowiadają znaczny spadek liczby ludności na całym pograniczu. Do roku 2020 wzrastać będzie odsetek ludności w starszym wieku, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Wg prognoz w całym obszarze wsparcia zmniejszy się liczba ludności z 2.73 mil (w 2005 r.) do 2.54 mil (w 2020 r.). Oznacza to spadek o 7,2 %.

Rysunek 3 Tendencje demograficzne na obszarze wsparcia w okresie 2005- 2020

Źródła:

Główny Urząd Statystyczny, Niemiecki Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny Meklemburgii- Pomorza- Przedniego, Urząd Statystyczny Berlin-Brandenburgia

Zmiany demograficzne w obszarze wsparcia będą wynikały z następujących trendów:

- deficyt urodzeń, wzgl. zbyt niska dla reprodukcji ludności liczba urodzeń

- migracja młodych, często dobrze wykształconych kadr; w tym znaczny udział kobiet w młodym wieku (migracja w kierunku zachodnim spowodowana brakiem ofert pracy w polsko-niemieckim regionie wsparcia)
- starzenie się społeczeństwa.

Liczba ludności w wieku produkcyjnym będzie się zmniejszać w dalszym ciągu. Zmiany demograficzne spowodują zmiany struktury osadniczej. Prawdopodobny jest wzrost gęstości zaludnienia w dużych miastach, któremu towarzyszyć będzie proces ich suburbanizacji.

Jako najważniejsze konsekwencje przemian demograficznych identyfikuje się przede wszystkim:

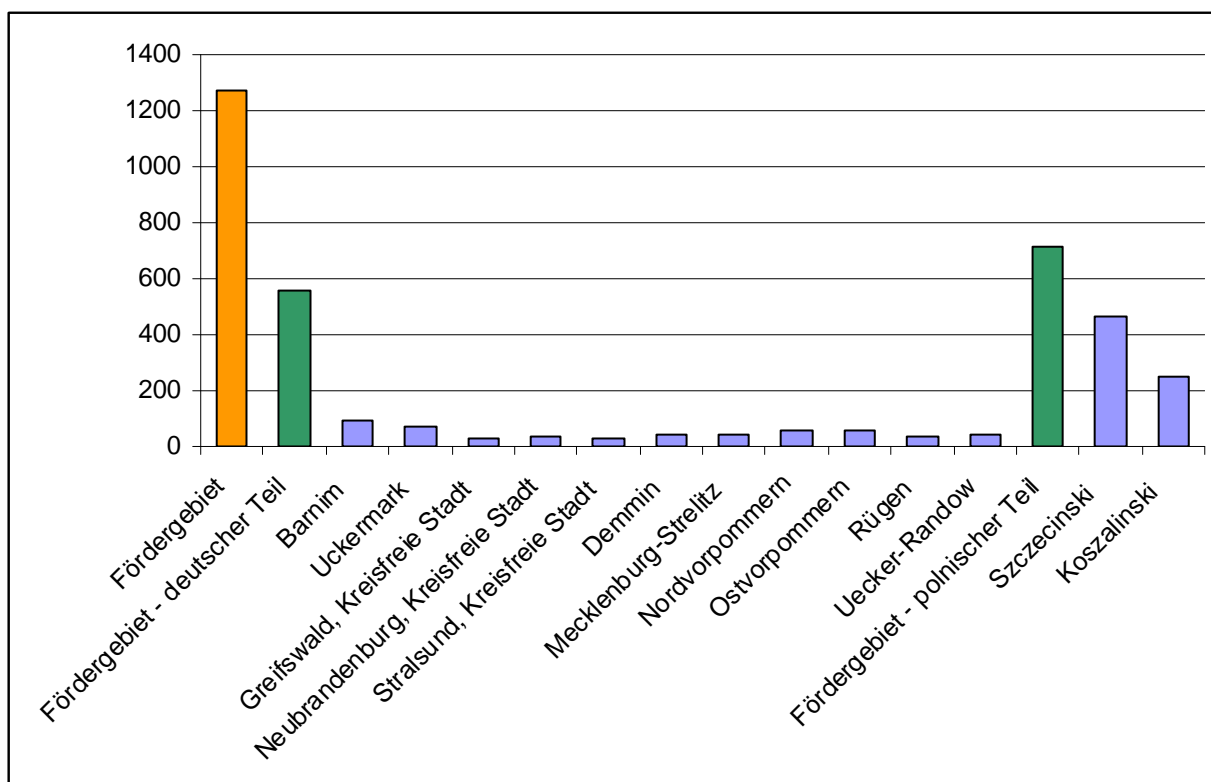
- **zmiany** w ukształtowaniu **infrastruktury** (mieszkania, systemy zaopatrzenia i utylizacji, komunikacja publiczna, zamykanie szkół, zmniejszenie zakresu obszarowego usług publicznych i prywatnych),
- poważne **zmiany struktury społecznej** oraz konieczność zachowania jej kompetencji społecznych i edukacyjnych,
- rosnące **zapotrzebowanie na usługi dostosowane do potrzeb osób starszych**, jak: odpowiednie dla seniorów formy mieszkalnictwa, lokalizacja usług w pobliżu miejsca zamieszkania, poszerzenie zakresu usług medycznych, oferty turystyczne dostosowane do osób starszych jako podstawy generowania nowych miejsc pracy.

Sprostaniu wyzwaniom stawianym przez przemiany demograficzne służyć może współpraca transgraniczna. W szczególności w zakresie infrastruktury i usług publicznych wskazana byłaby Transgraniczna strategia umożliwiająca wykorzystanie efektów synergii.

3.4 Rynek pracy

W roku 2005 na całym obszarze wsparcia mieszkało 1.268.900 osób w wieku produkcyjnym (por. rys. 40. Potencjał osób w wieku produkcyjnym liczący 713.200 osób jest większy niż w niemieckiej części liczącej 555.700 osób. Na poziomie powiatów liczba osób w wieku produkcyjnym kształtuje się od ok. 94.000 w powiecie Barnim do 29.000 w Greifswaldzie.

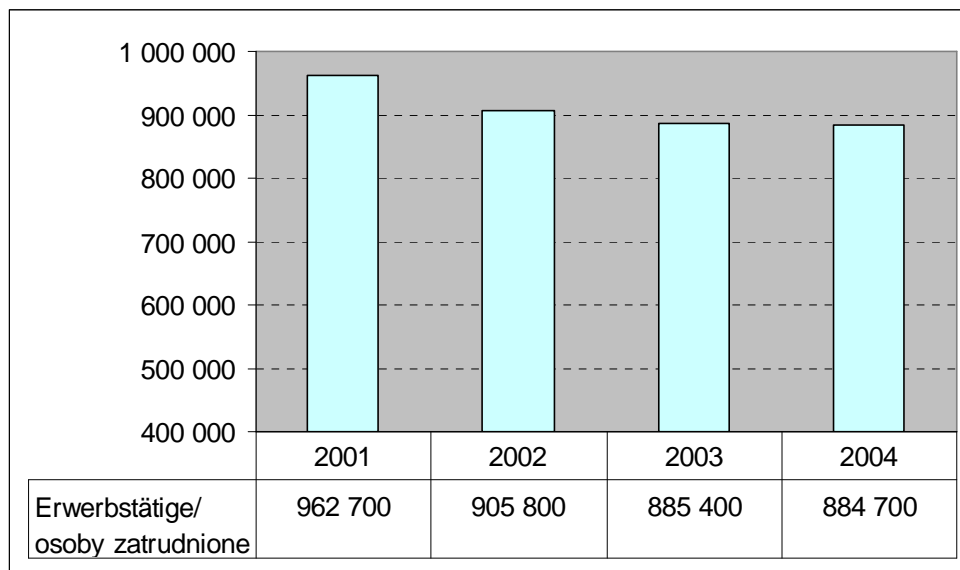
Rys. 4 Potencjał osób w wieku produkcyjnym (w 1000) na obszarze wsparcia - 2005

Źródło: Eurostat

W całym regionie doszło na przestrzeni ostatnich lat do spadku liczby osób w wieku produkcyjnym (por. rys. 5). Liczba osób w wieku produkcyjnym opiera się na danych pochodzących z urzędów statystycznych poszczególnych krajów i z tego względu nie może być w sposób bezpośredni porównywana z danym Eurostatu dotyczącymi osób w wieku produkcyjnym. Jednakże rozbieżność pomiędzy potencjałem osób w wieku produkcyjnym a zatrudnieniem jest znaczna: podczas kiedy dane Eurostatu mówią o 1.244.600 osobach w wieku produkcyjnym roku 2004, to źródła krajowe podają dla tego samego roku jedynie 884.700 osób zatrudnionych. Nawet jeśli istnieje ograniczona porównywalność danych, to jednak należy zakładać znaczne niewykorzystanie potencjału osób w wieku produkcyjnym.

Rysunek 5 Liczba osób zatrudnionych w obszarze wsparcia w latach 2001 - 2004

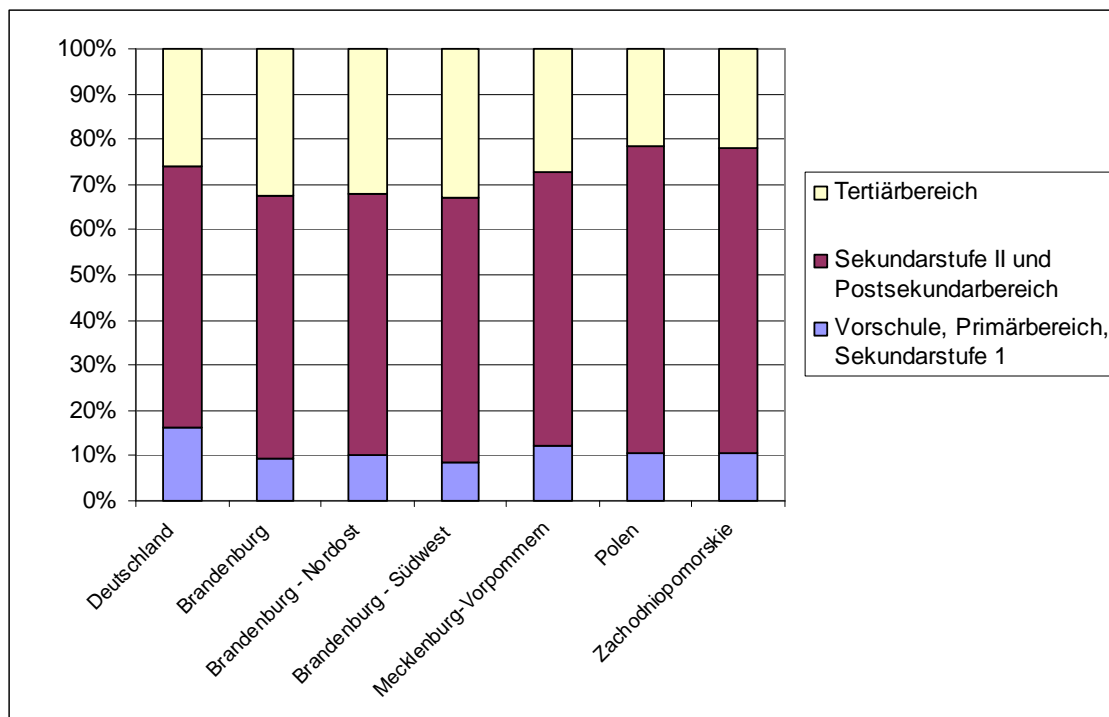

Źródła:

Główny Urząd Statystyczny, Niemiecki Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny Meklemburgii- Pomorza- Przedniego, Urząd Statystyczny Berlin-Brandenburgia

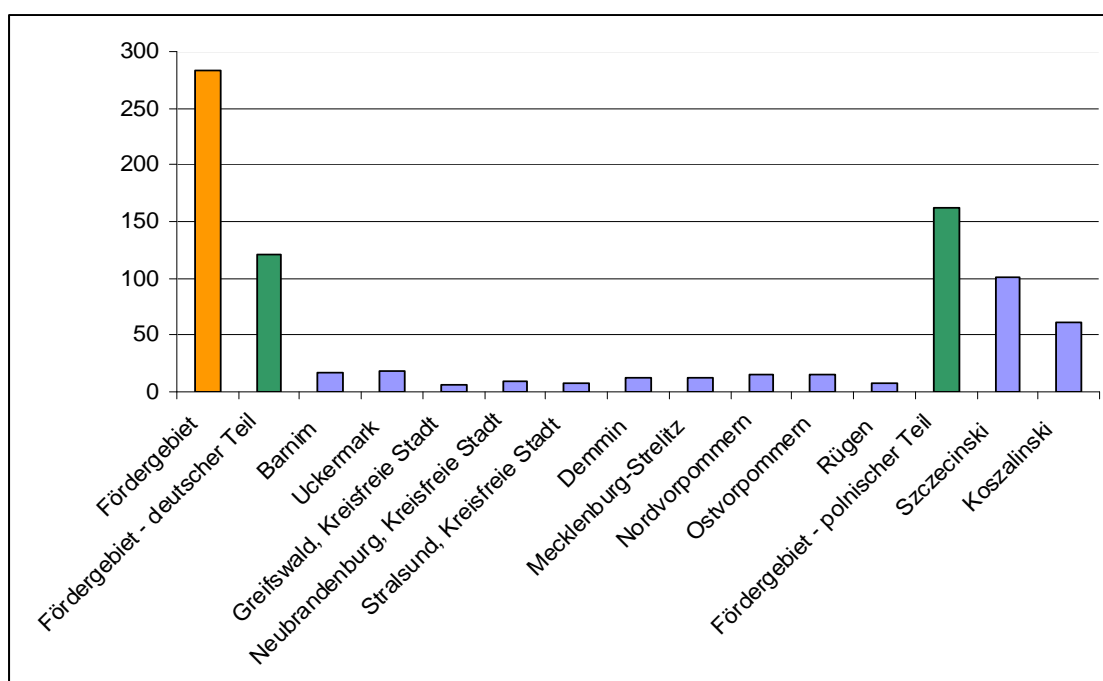
Pierwsza próba zbliżenia w kierunku oceny struktury kwalifikacji osób zatrudnionych, to ocena stopnia wykształcenia. Takie dane są dostępne na poziomie NUTS 2, w związku z czym nie można podać danych bezpośrednich dla obszaru wsparcia. Jednakże dane dostępne na szczeblu krajów związkowych i województwa zachodniopomorskiego wskazują na znaczne różnice w strukturze kwalifikacji posiadanych przez osoby zatrudnione. I tak udział osób zatrudnionych posiadających wyższe wykształcenie w Polsce wynosił ponad 20 %, podczas kiedy w Meklemburgii-Pomorzu Przednim wynosił niespełna 30 %, a w Brandenburgii był powyżej tego poziomu. Przy tym udział osób zatrudnionych posiadających wykształcenie podstawowe jest w obu krajach na tym samym poziomie

Rys. 6 Osoby zatrudnione z podziałem na wykształcenie

Liczba osób bezrobotnych wynosiła na obszarze wsparcia w roku 2005 łącznie 282.400 osób. W polskiej części obszaru wsparcia liczba 161.500 wskazuje na znacznie większą liczbę osób pozostających bez zatrudnienia niż w niemieckiej części (120.800). W samym Szczecinie i okolicach zanotowano 100.000 bezrobotnych.

Rys. 7 Liczba bezrobotnych (w 1000) w obszarze wsparcia w 2005 roku

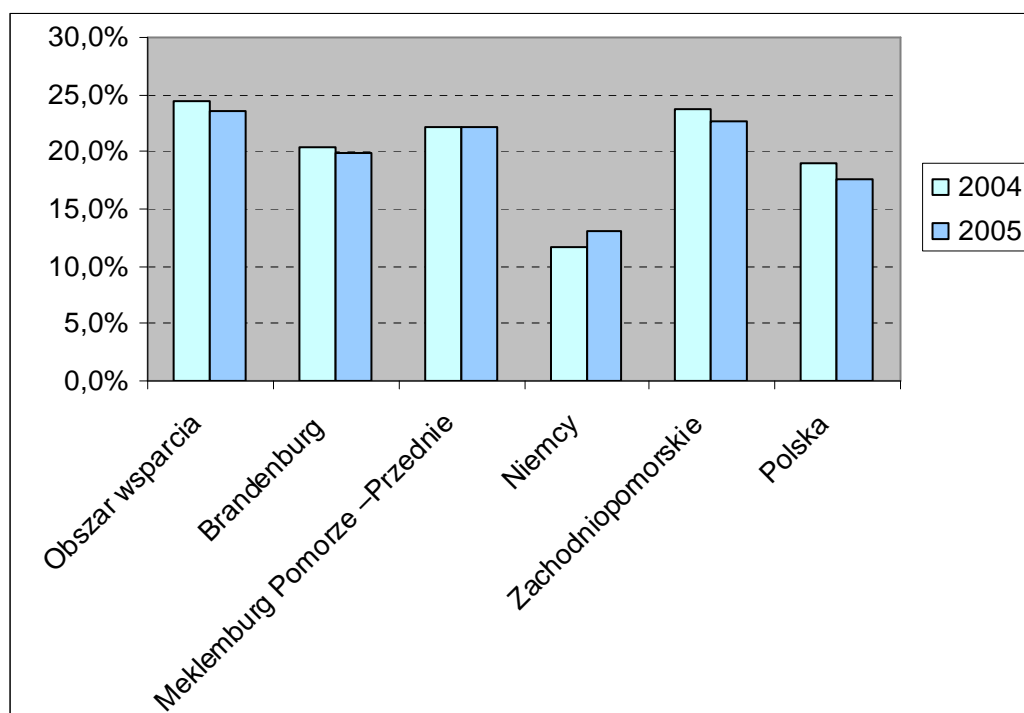
Średnia stopa bezrobocia w obszarze wsparcia wynosiła w 2005 roku 23,5%. Nie są zauważalne różnice wysokości stopy bezrobocia w zależności od płci.

Bezrobocie w polsko- niemieckim obszarze wsparcia jest wciąż wysokie. W porównaniu z innymi krajami związkowymi jak również Polską widoczne jest, że stopa bezrobocia w obszarze wsparcia jest wyższa od średniej poszczególnych krajów.

Bezrobocie stało się najważniejszym problemem w Województwie Zachodniopomorskim po roku 1999. Na przestrzeni kilku lat bezrobocie zarejestrowane zwiększyło się z 17,5% w roku 1999 do 27,5% w roku 2004. Od tego czasu widoczna jest tendencja spadkowa. Rok 2006 był rokiem, w którym zanotowano odczuwalny spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych. W grudniu 2006 roku zarejestrowanych było 138 866 osób bezrobotnych (21,5%), co oznaczało spadek o 29 948 w porównaniu z grudniem 2005 roku (25,6%).

Również w niemieckiej części obszaru wsparcia bezrobocie jest wciąż najważniejszym problemem rozwojowym – ale również i tutaj poprawa koniunktury spowodowała niewielką poprawę na rynku pracy. Czynniki, które wpłynęły na tę sytuację, to, emigracja, wzrost produktu krajowego brutto, efektywne wykorzystanie środków z funduszy strukturalnych, wzrost liczby ofert pracy. Elementy te przyczyniły się do odczuwalnego spadku bezrobocia w polsko-niemieckim obszarze wsparcia. Pomimo wielu czynników wpływających na dynamikę bezrobocia, to wciąż największym problemem rynku pracy w Województwie Zachodniopomorskim są wciąż wahania sezonowe na rynku pracy – spowodowane między innymi dużym gospodarczym znaczeniem turystyki. Bezrobocie w obszarze wsparcia charakteryzuje się następującymi cechami: trudną sytuacją ludzi młodych, którzy pomimo dobrego wykształcenia nie mogą znaleźć zatrudnienia z powodu braku doświadczenia zawodowego, wysoka stopa zarejestrowanego bezrobocia, trudności w znalezieniu zatrudnienia przez osoby powyżej 50 roku życia, wysoki odsetek osób długotrwale pozostających bez zatrudnienia, częściowo niski poziom wykształcenia i brak kwalifikacji wśród osób bezrobotnych.

Rys. 8. Stopa bezrobocia w obszarze wsparcia oraz średnia krajowa stopa bezrobocia w latach 2004 i 2005

Źródła:
Eurostat, Główny Urząd Statystyczny, Federalny Urząd Pracy

Dużym problemem jest brak zatrudnienia dla osób młodych.

W niemieckiej części obszaru wsparcia odnotować należy wciąż słabą dostępność miejsc praktycznego kształcenia zawodowego dla absolwentów szkół. Ich liczba wciąż przewyższa liczbę dostępnych miejsc praktycznego kształcenia zawodowego po zakończeniu edukacji szkolnej.

Pomimo tego, że w okresie programowania 2000- 2006 podjęto znaczące starania zmierzające do poprawy sytuacji na rynku pracy, nie udało się jej poprawić z powodu zarówno braku miejsc pracy jak i miejsc praktycznego kształcenia zawodowego po zakończeniu edukacji szkolnej.

Bezrobocie jest od lat istotnym wspólnym problemem rozwojowym obszaru wsparcia. **Wymiana doświadczeń pomiędzy aktorami rynku pracy może być istotnym elementem współpracy transgranicznej. W niektórych obszarach, jak wysokie bezrobocie wśród młodych ludzi, współpraca może się przyczynić do wypracowania nowych rozwiązań problemów.** W okresie programowania 2007 do 2013 spodziewane jest zniesienie obowiązujących ograniczeń w przepływie pracowników. Podczas kiedy kilka lat temu panowała niepewność, co do konsekwencji dla rynków pracy w regionach pogranicza wynikających z migracji i podejmowania pracy w sąsiednim kraju. Wg różnorodnych badań zakłada się, że bezpośrednie konsekwencje będą się prawdopodobnie utrzymywały w granicach: potoki migracyjne będą wg badań mniejsze niż tego obawiano się w latach dziewięćdziesiątych i ominą regiony pogranicza, natomiast ruch generowany przez dojazdy do pracy będzie na małą skalę, a jego oddziaływanie będzie odczuwalne w niektórych branżach. Tak samo wraz z likwidacją ograniczeń w swobodzie przepływu pracowników zmieniają się także warunki działania aktorów kształtujących rynek pracy i nim zarządzających: administracja publiczna rynku pracy, instytucje kształceniowe i podmioty podnoszące kwalifikacje zawodowe będą się musiały dostosować do nowej sytuacji.

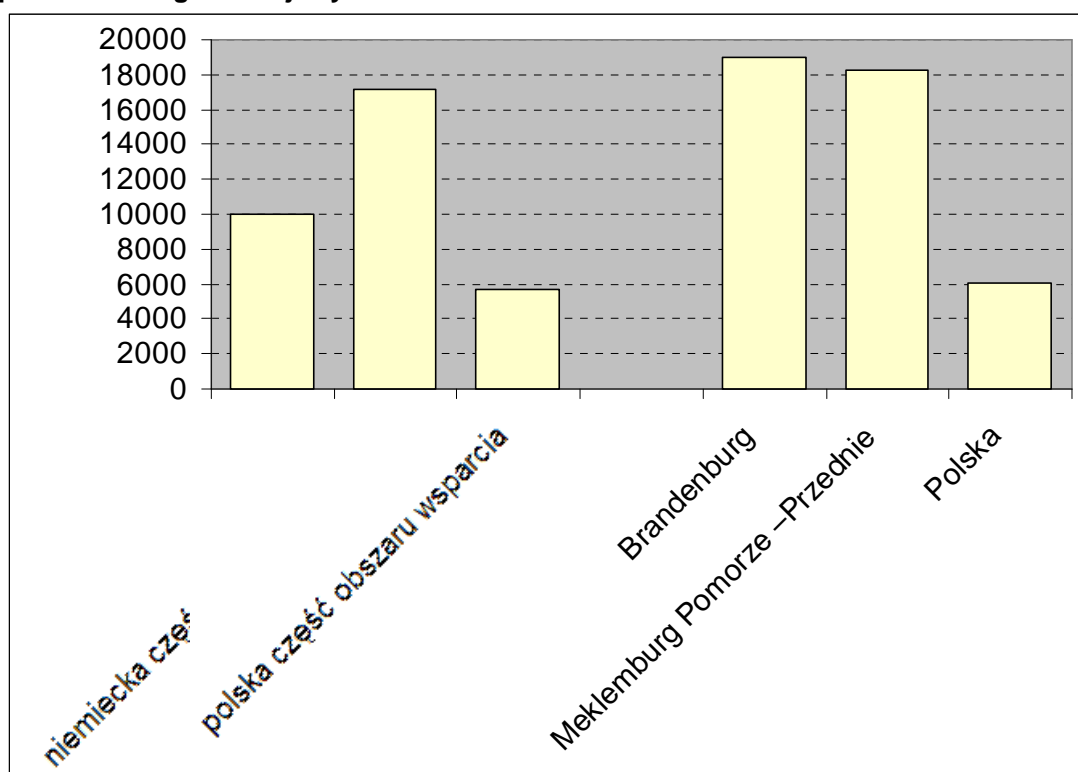
Wzmocnienie współpracy i wymiany między polskimi i niemieckimi aktorami z obszaru wsparcia może się przyczynić do wzrostu kompetencji w zarządzaniu i tym samym zdolności rozwiązywania problemów aktorów na rynku pracy w regionie pogranicza.

3.5 Gospodarka

W obszarze wsparcia trwa nadal proces restrukturyzacji i tworzenia nowych struktur, połączony z tworzeniem ośrodków gospodarczych i określaniem perspektyw rozwojowych uwarunkowanych postępującą globalizacją oraz dążeniem do tworzenia powiązań gospodarczych wewnątrz obszaru wsparcia.

Obszar wsparcia jest wciąż słabo rozwinięty strukturalnie. Występuje tu słabe wzg. nierównomierne uprzemysłowienie. W porównaniu z przeciętnymi wskaźnikami dotyczącymi Polski i poszczególnych krajów związkowych stwierdzić należy wciąż wyraźne opóźnienia rozwojowe. Produkt krajowy brutto – jako wskaźnik potencjału gospodarczego – znajduje się w obu częściach obszaru wsparcia poniżej wartości średnich dla obu krajów. Pozytywne tendencje krajowe w tym zakresie znajdują w regionie polsko-niemieckiego pogranicza tylko częściowe bądź opóźnione odzwierciedlenie.

Rysunek 7 Produkt krajowy brutto (w EURO) w 2004 na mieszkańca w obszarze wsparcia w porównaniu ogólnokrajowym

Źródła:
Główny Urząd Statystyczny, Niemiecki Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny Meklemburgii- Pomorza- Przedniego, Urząd Statystyczny Berlin-Brandenburgia

Istnieją znaczące różnice w poziomie dochodów pomiędzy zurbanizowanymi centrami a obszarami wiejskimi po obu stronach granicy. W ścisłym obszarze pogranicza różnice rozwojowe między polską a niemiecką stroną występują w sposób jeszcze bardziej wyraźny.

Dla rozwoju gospodarczego obszaru wsparcia szczególne znaczenie ma aglomeracja Szczecina z potencjałami przede wszystkim w gospodarce morskiej (budowa okrętów, gospodarka portowa i magazynowa).

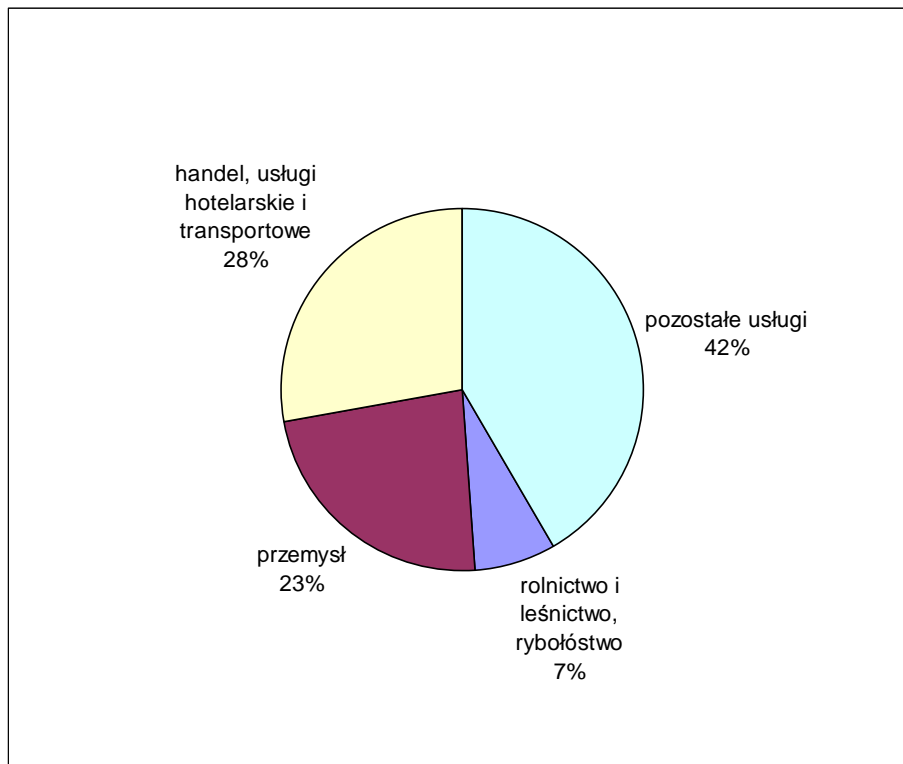
Kontakty handlowe między Polską a Meklemburgią- Pomorzem Przednim i Brandenburgią wykazują tendencję wzrostową. Wg danych Federalnego Urzędu Statystycznego odnotowano w okresie 2002 do 2005 wzrost obrotów (import + export) handlu zagranicznego między Polska a Meklemburgią- Pomorzem Przednim z 261,4 mil € do 331,4 mil. € (+27%) oraz między Polską a Brandenburgią z 978,0 mil € do 1.562,8 mil. € (+60%).

Jednak nie udało się ulokować w polsko- niemieckim obszarze pogranicza prawie żadnej znaczącej inwestycji bezpośredniej z Polski bądź z Niemiec.

Struktury gospodarcze w polskiej i niemieckiej części wsparcia będą się do siebie zbliżały i wzajemnie uzupełniały. Potrzeby dostosowawcze poszczególnych sektorów, szczególnie na obszarach wiejskich będą do roku 2020 intensywniejsze w polskiej niż niemieckiej części obszaru wsparcia. Należy spodziewać się, że rosnącemu zapotrzebowaniu na pracowników w obszarach gęściej zaludnionych towarzyszyć będzie spadające zatrudnienie na terenach słabiej zaludnionych.

W obszarze wsparcia 42 % osób zatrudnionych pracuje w sektorze usług. W handlu, gastronomii i hotelarstwie oraz transporcie zatrudnionych jest 28%. Na sektor produkcji przypada 23% osób zatrudnionych.

Rysunek 10 Zatrudnieni w obszarze wsparcia wg działów gospodarki w 2004

Źródła: Główny Urząd Statystyczny, Niemiecki Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny Meklemburgii- Pomorza-Przedniego, Urząd Statystyczny Berlin-Brandenburgia

Do najważniejszych gałęzi gospodarki polsko-niemieckiego obszaru wsparcia zaliczają się w szczególności gospodarka morska, budownictwo, energetyka, branża turystyczna i usługi oraz rolnictwo i przemysł spożywczy. Na polsko-niemieckim obszarze wsparcia jest kilka znaczących centrów gospodarczych w zakresie budowy okrętów, przemysłu chemicznego i produkcji papieru, obróbki drewna oraz przemysłu metalurgicznego.

Struktura potencjału gospodarczego obszaru wsparcia opiera się w znacznym stopniu na ośrodkach przemysłowych, które były w stanie dopasować się do przemian strukturalnych i potrafią utrzymać się na rynku, przy czym należy stwierdzić, że na obszarze wsparcia znaczna część tej struktury uległa likwidacji w trakcie procesu restrukturyzacji. Ocena sytuacji przez pryzmat poszczególnych gałęzi gospodarki wykazuje, iż znaczącej redukcji uległ przemysł przetwórczy i budownictwo, czyli branże szczególnie generujące miejsca pracy.

Branże prorozwojowe generujące prace badawcze, takie jak: przemysł samochodowy, przemysłowe zagospodarowanie odpadów czy budowa maszyn, są słabo reprezentowane.

W ostatnim okresie rozwinęły się następujące dziedziny: ochrona zdrowia, technologia proekologiczna, techniki bezpieczeństwa i udogodnień budowlanych oraz przemysł drzewny wraz z odpowiednim zapleczem know - how, jako baza przyszłego rozwoju gospodarczego. W niektórych regionach utrwaliły swoją działalność ośrodki zajmujące się pozyskiwaniem energii odnawialnej,

zwłaszcza tworzeniem odpowiednich procesów i urzędzeń do produkcji energii z biomasy jako działania o wysokim stopniu rozwoju technologicznego.

Jednakże dziedziny niezbędne dla trwałego i zrównoważonego rozwoju jak: innowacyjność, badania i transfer technologii funkcjonują w obszarze wsparcia w sposób niesatysfakcjonujący.

Znaczenie gospodarki rolnej dla obszaru wsparcia charakteryzującego się dominacją obszarów wiejskich jest w dalszym ciągu duże, mimo restrukturyzacji i zmniejszenia zatrudnienia w tej dziedzinie.

Ogólnie rzecz biorąc w nadchodzących latach następujące aspekty będą miały najważniejsze znaczenie dla rozwoju gospodarczego całego obszaru pogranicza:

- **Ogólnie konieczne jest wzmocnienie sektora produkcji i przetwórstwa.**
- **Tam, gdzie to tylko możliwe, należy wzmocnić bazę do tworzenia nowych i innowacyjnych produktów i procesów poprzez wsparcie badań i rozwoju.**
- **W perspektywie przestrzennej można dostrzec szanse wynikające z lepszego wykorzystania rozwoju Szczecina jako nadrzędnego centrum regionu o znaczeniu dla całego obszaru wsparcia, w tym również o dużym znaczeniu dla jego niemieckiej części.**
- **Strategia musi przede wszystkim wzmacniać endogeniczne potencjały regionu – impulsów z zewnątrz, jak to widać po inwestycjach bezpośrednich, nie należy oczekiwać. Mocne strony są w określonych obszarach gospodarczych (jak np. gospodarka morską, przemysł drzewny, technologie ochrony środowiska), ale również wzmocnienie roli Szczecina jako bieguna gospodarczego całego regionu. Wykorzystanie mocnych stron może się przyczynić do intensyfikacji współpracy transgranicznej.**

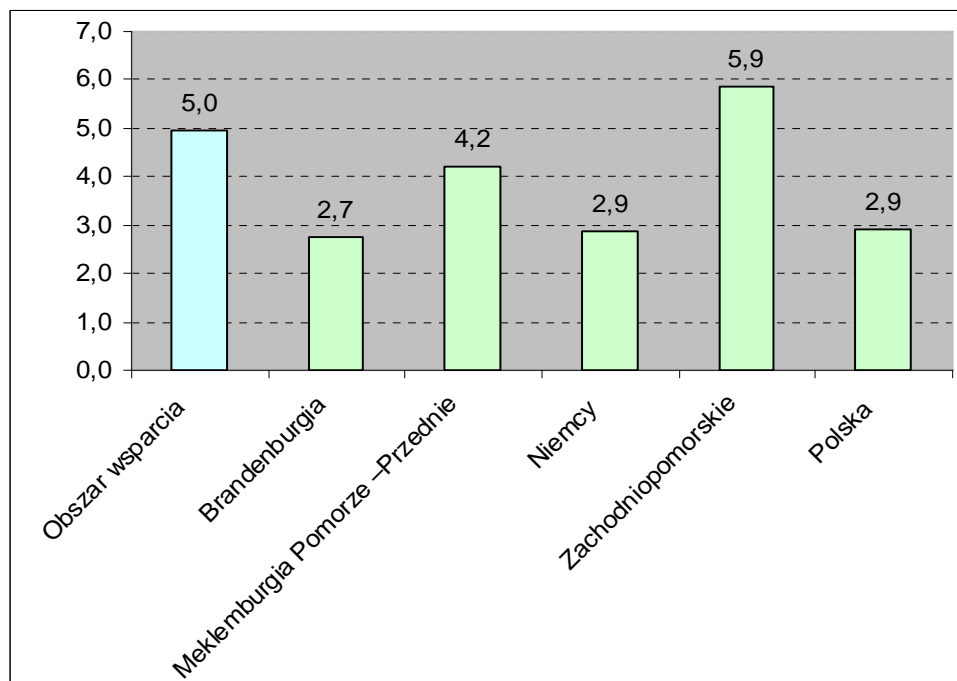
3. 6 Turystyka, środowisko i przyroda

Możliwość połączenia atrakcyjności przyrodniczej, żywej historii i tradycji z bogatą ofertą kulturalną pozwala ukierunkować działania na dalsze wzmocnienie turystyki tematycznej, przeznaczonej dla określonych grup docelowych, w szczególności w następujących dziedzinach:

- turystyka morską na obszarach wybrzeży, łącznie z wybrzeżem zatok i zalewów połączona z działaniami podejmowanymi w ramach turystyki na wodach śródlądowych;
- turystyka aktywna w oparciu o bogactwo krajobrazu (kąpiele, wędrówki, wędrówki rowerowe, spływy wodne, jazda konna, wędkarstwo, żeglarstwo, nurkowanie, sport lotniczy i inne modne dyscypliny sportu);
- turystyka przyrodnicza z wykorzystaniem dużych obszarów krajobrazowych, parków przyrody, rezerwatów biosfery i parków narodowych w wielu obszarach charakterystycznych dla obszaru wsparcia, w połączeniu z obserwacją przyrody i możliwościami edukacji ekologicznej;
- agroturystyka (urlop na wsi, „praca i życie w wiejskiej zagrodzie”), w połączeniu z ofertą turystyki aktywnej
- turystyka sanatoryjna, prozdrowotna i wellness
- turystyka kulturalna i edukacyjna (atrakcje kulturalne, muzea, wystawy, historyczne miasta i śródmieścia, wielkie wydarzenia, dworki/pałace)

Turystyka w regionie – w porównaniu z średnimi wartościami krajowymi – charakteryzuje się długim okresem pobytu. Jednakże turystyka ma charakter bardzo sezonowy. W przyszłości chodzić będzie przede wszystkim o równomierną obciążenie turystyczne na przestrzeni całego roku poprzez osiągnięcie wzmocnienia okresów słabego obciążenia turystycznego, przede wszystkim zimą.

Rysunek 11 Średnia długość pobytu turystów w obszarze wsparcia w roku 2005 w porównaniu do średnich wartości krajowych (w dniach)

Źródła:

Główny Urząd Statystyczny, Niemiecki Federalny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny Meklemburgii- Pomorza- Przedniego, Urząd Statystyczny Berlin-Brandenburgia

Szczególnie ważne dla rozwoju turystyki było stworzenie warunków infrastrukturalnych, w tym również warunków dla transgranicznej oferty turystycznej i strategii marketingowych. Znaczące potencjały można było uwolnić poprzez wykorzystanie obszaru przyrodniczego, w szczególności parków przyrody we współpracy z organizacjami turystycznymi, instytucjami zajmującymi się turystyką i podmiotami zarządzającymi obszarami chronionymi. Szczególnie ważne jest, aby w większym stopniu niż dotychczas tworzyć kooperacyjne sieci regionalne i kreować wspólne marki.

Rolnictwo i gospodarka leśna są w obszarze wsparcia wciąż ważnymi czynnikami zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, mimo że poziom zatrudnienia w tych branżach spada. Są one ważnym czynnikiem kooperacyjnym dla turystyki i usług.

Technologie rolnicze stanowią jednak ryzyko dla środowiska (np. zmniejszenie ilości gatunków, przenawożenie wpływające na jakość wód, energochłonność).

Zróżnicowana struktura polsko-niemieckiego regionu i jej szczególny charakter ekologiczny w decydujący sposób kształtują obraz całego obszaru wsparcia. Na wizerunek regionu wpływa zwłaszcza bogactwo wód i ich znaczenie w systemie obszarów chronionych Natura 2000. Bogactwo wód i terenów zalesionych oraz ukształtowanie struktury krajobrazu polsko-niemieckiego obszaru wsparcia w szczególny sposób stanowią o jego wartości i zasługują na ochronę.

Niski poziom zaludnienia, umiarkowane wykorzystanie zasobów naturalnych oraz przemiany technologiczne i strukturalne w przemyśle powodują, iż nie stwierdza się przekroczenia przeciętnych wskaźników zanieczyszczeń gleby i powietrza.

Tabela 3 Obszary chronione na obszarze wsparcia

Obszar chroniony	Powierzchnia w km ² na terenie obszaru wsparcia
Parki narodowe	
Drawieński Park Narodowy	54
Woliński Park Narodowy	109
Park Narodowy Doliny Dolnej Odry	105
Park Narodowy Vorpommersche Boddenlandschaft	805
Park Narodowy Jasmund	30
Rezerваты Biosfery	
Południowo- wschodnia Rugia	235

Schorfheide-Chorin	1.291
Parki Krajobrazowe	
Drawski Park Krajobrazowy	414
Cedyński Park Krajobrazowy	308
Park Krajobrazowy Barlinecko-Gorzowski	118
Iński Park Krajobrazowy	178
Szczeciński Park Krajobrazowy	91
Park Krajobrazowy Doliny Dolnej Odry	60
Park Krajobrazowy „Ujście Warty”	19
Parki przyrody	
Wyspa Uznam	542
Szwajcaria Meklemburska i Jezioro Kummerow	673
Nad Zalewem Szczecińskim	572
Jeziora Marchii Wkrzańskiej	640
Barnim	422
Obszary chronionego krajobrazu	3.500
Rezerваты przyrody, w tym Rezerwat Przyrody Świdwie chroniony na mocy konwencji z Ramsar	100 9

Wraz z systemem obszarów chronionych NATURA 2000 powstaje zwarta sieć ekologiczna wyjątkowo ważnych obszarów chronionych, która służy zachowaniu wspólnego europejskiego dziedzictwa przyrodniczego. Zgodnie z założeniami dyrektyw Unii Europejskiej odgrywają one kluczową rolę w zachowaniu i odtworzeniu zasobów środowiska naturalnego.

Dla wzmocnienia regionu pogranicza kluczową rolę odgrywa wzmocnienie turystyki. Transgraniczne strategie mogą ułatwić promocję regionu na zewnątrz, stworzyć możliwości ku temu oraz ku zwiększeniu obłożenia turystycznego poza sezonem letnim.

Utrzymanie ogólnie wysokiej jakości środowiska naturalnego jest bardzo ważnym elementem dla rozwoju turystyki. Przede wszystkim w zakresie jakości wody jedynie wspólne działanie może doprowadzić do osiągnięcia założonych wyników.

3.7 Edukacja, badania i nauka

Coraz większe znaczenie dla ośrodków gospodarczych w polsko-niemieckim regionie mają takie czynniki, jak: poziom kwalifikacji osób zatrudnionych i odpowiednie zasoby kadry zawodowej. Wysoko wykwalifikowane kadry są podstawą zastosowania i rozwoju nowych technologii. Zachodzi niebezpieczeństwo braku odpowiedniej ilości osób wykwalifikowanych. Tendencja ta może się pogłębiać m.in. w wyniku niskich dochodów brutto i braku możliwości zatrudnienia na obszarze wsparcia.

Zmniejszająca się liczba uczniów i wynikające z tego zmiany zapotrzebowania na infrastrukturę edukacyjną powoduje konieczność zamykania szkół, szczególnie na obszarach wiejskich.

Wskutek rosnącego zainteresowania wykształceniem wyższym zarówno wśród osób młodych jak i potencjalnych pracodawców, zwiększa się liczba studiujących w ośrodkach akademickich w Szczecinie, Greifswaldzie, Stralsundzie, Neubrandenburgu, Eberswalde, Wałczu i Koszalinie.

Wyraźnie zmniejszyła się dysproporcja między liczbą osób kształcących się zawodowo a studiujących.

Migrują przede wszystkim absolwenci szkół wyższych nie widząc dla siebie perspektyw w polsko-niemieckim regionie objętym wsparciem.

Intensywność prowadzonych badań można opisać jedynie na poziomie krajów związkowych lub województwa. Zarówno po stronie polskiej jak i niemieckiej obszar wsparcia nakłady na badania i rozwój są poniżej poziomu krajowego: w Brandenburgii i Meklemburgii-Pomorzu Przednim wydatkuje się odpowiednio 1,16% i 1,24% produktu krajowego brutto na badania i rozwój. W zachodniopomorskim wydatki te są na poziomie 0,16% produktu krajowego brutto – jest to poziom

wyraźnie niższy od i tak już niskiego poziomu średnich wydatków w Polsce na ten cel. Dla porównania: średnia w UE jest na poziomie 1,9%.

Tabela 2 Nakłady na badania i rozwój 2003

	W 1.000 ECU	% PKB
Niemcy	54.538,500	2,52
Brandenburgia	548,301	1,16
Meklemburgia-Pomorze Przednie	392,777	1,24
Polska	1.036,072	0,54
Zachodniopomorskie	13,115	0,16

Źródło: Eurostat

Niedostateczne powiązania między MŚP a szkołami wyższymi są powodem słabych osiągnięć technologicznych. Transgraniczne działania w zakresie nadawania kwalifikacji i kształcenia w obszarze wsparcia oraz współpraca szkół wyższych są wciąż w fazie początkowej rozwoju i powinny być dalej rozwijane po zniesieniu ograniczeń swobody podejmowania pracy obowiązujące między Polską a Niemcami.

Transgraniczny transfer wiedzy i technologii między przedsiębiorstwami a szkołami wyższymi w obszarze wsparcia jest niewystarczający.

Infrastruktura edukacyjna jest jednym z tych obszarów, które są dotknięte wyzwaniem związanym z przemianami demograficznymi. Mogą być tu pomocne kontakty kooperacyjne, które pomogą w znalezieniu nowych możliwości rozwiązań. Kolejne wyzwanie polega na zatrzymaniu wysoko wykwalifikowanych pracowników w regionie. Jest to ściśle powiązane z niższym od średniej zaangażowaniem w badania i rozwój. Z jednej strony są tu zapewne potencjały, które można zagospodarować poprzez tworzenie sieci współpracy i intensyfikację współpracy. Z drugiej strony chodzi o wykorzystanie potencjałów charakterystycznych dla tego regionu, np. w gospodarce morskiej.

3.8 Stan współpracy transgranicznej

Analiza sytuacji opierała się dotychczas na urzędowych danych statystycznych, natomiast poniżej uwzględniono wyniki badań ankietowych wśród podmiotów z obszaru pogranicza. W ramach projektu badawczego Federalnego Ministerstwa Transportu, Budownictwa i Rozwoju Miast na początku 2006 roku przeprowadzono badania ankietowe wśród różnego rodzaju podmiotów regionalnych dotyczące intensywności i rodzaju współpracy transgranicznej. Badania ankietowe obejmowały gminy, podmioty działające na niwie edukacyjnej, kulturalnej, sportowej, społecznej oraz przedsiębiorstwa i instytucje związane z biznesem (związki zawodowe/izby). Badania przeprowadzono jedynie w niemieckiej części polsko-niemieckiego o niemiecko-czeskiego pogranicza, tym samym nie mogą być traktowane jako badania dające pełen obraz działań. Mogą jednakże przekazać istotne informacje na temat stanu współpracy.

W kontekście stanu współpracy na obszarze wsparcia – przynajmniej w odniesieniu do niemieckich podmiotów – można stwierdzić, że:

- nieomal dwie trzecie ankietowanych podmiotów reprezentujących różne sfery życia posiada już kontakty z polskimi partnerami. 37% ankietowanych nie posiada jeszcze powiązań kooperacyjnych, a 18% z nich planują nawiązanie takiej współpracy.
- 63 % podmiotów posiada już współpracę i ma ona dla nich duże znaczenie.: około cztery piąte z nich sklasyfikowały współpracę jako „ważną” lub :”bardzo ważną”.
- Duże znaczenie jest podkreślone także i przez to, że około 40% podmiotów posiadających już powiązania kooperacyjne planują nie tylko utrzymywanie niezobowiązujących kontaktów, ale również realizację konkretnych projektów.
- Duże znaczenie współpracy transgranicznej podkreśla także fakt, że więcej niż dwie trzecie podmiotów posiadających współpracę planuje ją rozwijać.

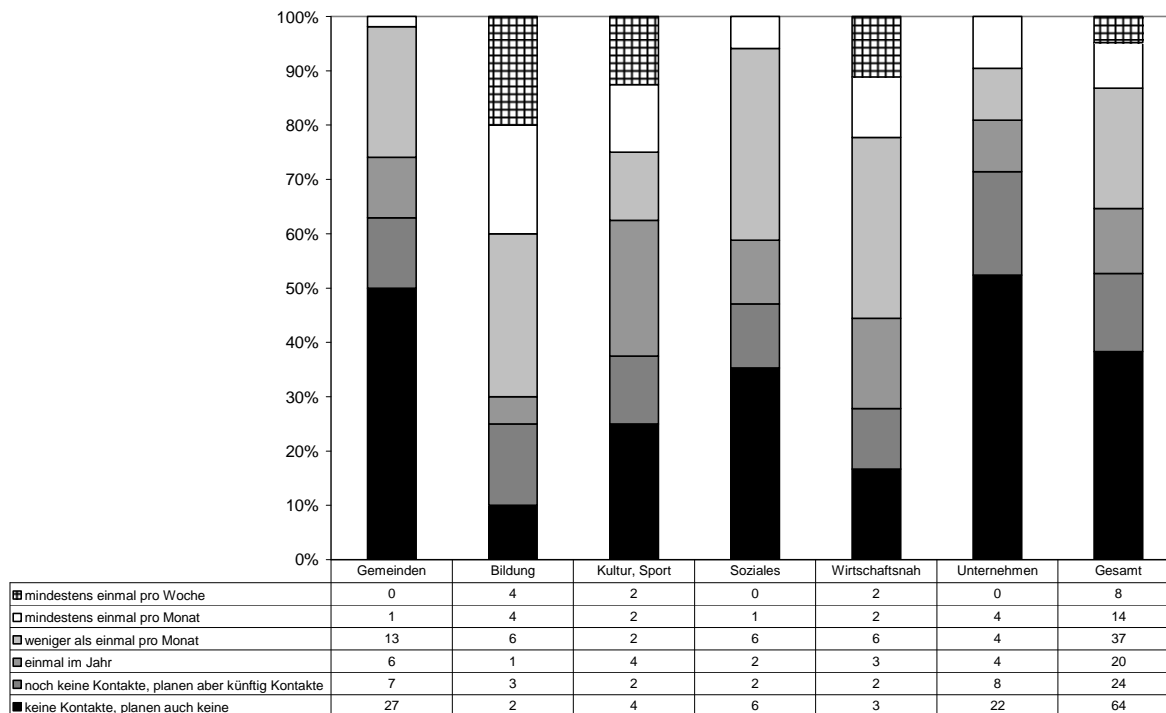
Obraz uzyskany po stronie niemieckiej obszaru wsparcia można odnieść z niewielkimi modyfikacjami na ogólny stan współpracy polsko-niemieckiej wynikający z analizy całego obszaru pogranicza polsko-niemieckiego.

	Obszar wsparcia	Cały polsko-niemiecki obszar wsparcia
Jak często utrzymujecie Państwo kontakty robocze z polskimi partnerami? - dane w %		
Brak kontaktów – nie planuje się też nawiązania takich kontaktów	19	19
Jeszcze brak kontaktów – jednakże są planowane	18	17
Kontakty przynajmniej raz w roku	17	14
Kontakty mniej niż raz w miesiącu	23	25
Kontakty przynajmniej raz w miesiącu	19	18
Kontakty przynajmniej raz w tygodniu	5	7
Jakie znaczenie mają kontakty transgraniczne dla pracy państwa organizacji? - w %		
Bardzo ważne	26	28
Ważne	54	54
Raczej nieważne	19	17
Nieważne	1	1
Bez znaczenia	0	1
Jak ściśle są najbardziej intensywne kontakty? – w %		
Kontakty okazjonalne	22	21
Kontakty regularne	21	23
Stała wymiana	11	10
Regularnie przeprowadzane uzgodnienia	4	5
Wspólne przygotowanie projektów	42	42
W jaki sposób chcecie Państwo rozwijać dalszą współpracę? – w %		
Raczej intensyfikować	71	71
Raczej zmniejszyć	2	1
Prowadzić w niezmienionej formie	27	28
Źródło: Badania ankietowe przeprowadzone na początku 2006 roku przez IfS Institut für Stadtforschung und Strukturpolitik GmbH na zlecenie Federalnego Ministerstwa Transportu, Budownictwa i Rozwoju Miast.		

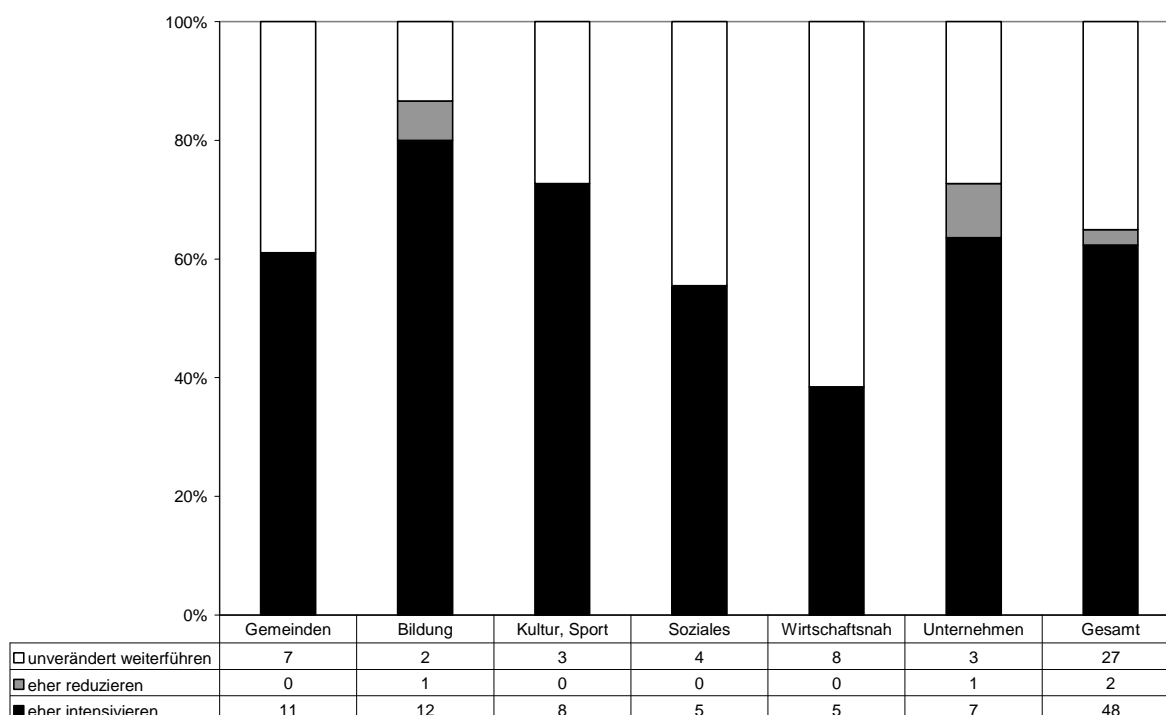
Nawet jeśli współpraca transgraniczna występuje już w szerokim zakresie i jest trwale zamocowana, to istnieją duże potencjały dla jej dalszego rozwoju: z jednej strony te podmioty, które nie posiadają jeszcze kontaktów kooperacyjnych, ale planują ich nawiązanie, mogą otrzymać konkretne wsparcie. Z drugiej strony większość tych aktorów, którzy już prowadzą współpracę, ale chcą ją intensyfikować, oczekują pomocy.

Ogólny obraz stanu współpracy można zróżnicować jeszcze bardziej, jeśli podrówna się współpracę w różnych grupach podmiotów:

- W chwili obecnej najbardziej intensywna współpraca jest w dziedzinie edukacji, kultury/sportu oraz współpraca instytucji związanych z biznesem jak związki zawodowe i izby.
- Poniżej średniej jest współpraca transgraniczna na szczeblu gmin i współpraca przedsiębiorstw. W przypadku obu grup należy się jednak spodziewać, że potencjał może być nieco niższy niż w innych obszarach: zainteresowanie współpracą okazują przede wszystkim gminy położone w bliskości granicy – im większa odległość od granicy, tym mniejsze może być znaczenie współpracy transgranicznej. Z drugiej strony dla przedsiębiorstw prowadzenie współpracy nie jest celem samym w sobie – współpraca musi się wpisywać w strategię przedsiębiorstwa i dawać widoki na osiągnięcie korzyści. Zależy to jednak w dużej mierze od konkretnej sytuacji przedsiębiorstwa: nie można dokonać uogólnień, na ile kierunek strategii przedsiębiorstwa i jego pozycja na rynku mogą się poprawić w wyniku współpracy transgranicznej. Jednakże obszary współpracy przedsiębiorstw, podobnie jak w obszarze społecznym, należy jednak oczekiwać potencjałów umożliwiających intensyfikację współpracy.

Widoczne jest także, że we wszystkich dziedzinach życia znaczna część ankietowanych podmiotów planuje rozwój kontaktów transgranicznych. Szczególnie duże zainteresowanie widać w dziedzinie edukacji, kultury/sportu oraz w sektorze przedsiębiorstw.

W kontekście aktualnego stanu współpracy potencjały do inicjowania nowych kontaktów widać w szczególności po stronie gmin, przedsiębiorstw i w obszarze spraw społecznych. Intensyfikacja współpracy pozostanie we wszystkich dziedzinach ważnym elementem przyszłego wsparcia.

Wyniki przytoczonych pisemnych badań ankietowych wspierają **doświadczenia zebrane w toku wdrażania programu INTERREG III A:**

W okresie programowania 2000 - 2006 pogłębiła się w szczególności jakość współpracy transgranicznej partnerów regionalnych, szczególnie w zakresie kultury, spraw społecznych, oświaty i współpracy samorządowej. Ważną rolę odegrał w tym zakresie Euroregionu Pomerania.

Dzięki wsparciu ze środków IW INTERREG III A zrealizowano znaczną ilość projektów.

Wzmocniły one kooperację w dziedzinie kultury poprzez pokonywanie problemów społecznych jak również zachowanie i rozbudowę ośrodków edukacyjnych i kulturalnych.

Według analizy śródkresowej programu IW INTERREG III A stwierdzić można, iż dofinansowane projekty osiągnęły szeroki zakres oddziaływania. Szczególnie należy wspomnieć tzw. Fundusz Małych Projektów, z którego relatywnie niewielkich środków wsparto realizację ponad 600 projektów (wg. stanu na sierpień 2006 r.) dotyczących rozmaitych wspólnych działań i imprez z udziałem ponad 50.000 uczestników z Polski i Niemiec.

Współpraca samorządów oraz innych partnerów gospodarczych i społecznych koncentrowała się w znacznej mierze na działaniach umożliwiających lepsze poznanie się i zbliżenie zarówno mieszkańców jak i firm po obu stronach granicy, czego przykładem jest:

- współpraca między samorządami w zakresie turystyki;
- współpraca muzeów i instytucji kulturalnych;
- podejmowanie problemów wspólnej historii;
- coroczne tygodnie kultury, polsko - niemieckie dni muzyki, koncerty etc.;
- polsko - niemiecka orkiestra muzyczna;
- regionalne uzgodnienie terminów planowanych imprez transgranicznych charakterze ponadregionalnym;
- współpraca w zakresie szkolnictwa i edukacji, pracy z młodzieżą;

Przeszkodami w realizacji współpracy transgranicznej są w szczególności nadal:

- istniejące bariery językowe oraz częściowo również brak zrozumienia różnic mentalnych;
- różnice struktur administracyjnych, przepisów prawnych, nadmiar biurokracji
- niewystarczające możliwości finansowe podmiotów lokalnych i regionalnych

Wyzwania dla nowej perspektywy wsparcia polegają z jednej strony na tym, aby wzmocnić gotowość do nawiązania współpracy, a do tego jako ważny element zalicza się poprawa kompetencji językowych, w szczególności strony niemieckiej. Poza tym chodzi o rozszerzenie relatywnie ścisłej już współpracy kulturalnej i społecznej o znaczeniu gospodarczym – edukacja, badania, gospodarka.

3.9 Omówienie efektów wsparcia w okresie programowym 2000 – 2006

Realizacja i ocena programu IW INTERREG III A w latach 2000- 2006 w obszarze wsparcia umożliwiają pozyskanie niezbędnych informacji umożliwiających podjęcie działań na rzecz dalszego rozwoju całego obszaru wsparcia. Aktualizacja oceny śródkresowej, zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej, polegała na wszechstronnej kontroli programu. Wyniki tej ewaluacji zostały uwzględnione przy opracowaniu programu na lata 2007- 2013.

Głównym celem programowym dla polsko-niemieckiego regionu w okresie programowania 2000-2006 był równomierny i zrównoważony rozwój jak również zbliżenie mieszkańców i instytucji. Ważnymi strategicznymi aspektami są tu zarówno rozwój polskiej i niemieckiej części regionu wsparcia, jak też zbudowanie wspólnych polsko – niemieckich struktur partnerskich. Aspekty te zostały skonkretyzowane w okresie 2000- 2006 w postaci następujących celów i zrealizowane poprzez odpowiednie projekty, np:

- intensyfikacja współpracy transgranicznej
- dążenie do wyrównanie warunków życia
- zachowanie zdecentralizowanej struktury osadniczej z wieloma większymi ośrodkami
- rozbudowa infrastruktury transportowej

- wzmocnienie przedsiębiorczości i rozwój regionalnych potencjałów
- wzmocnienie konkurencyjności
- zredukowanie wpływu granicy jako bariery
- prowadzenie aktywnego marketingu polsko-niemieckiego regionu wsparcia.

Celem realizacji tych podstawowych założeń przyjęto następujące priorytety: **stymulacja gospodarki** celem zapewnienia mieszkańcom polsko-niemieckiego pogranicza zatrudnienia i samodzielności społecznej, **zachowanie i wspieranie tożsamości kulturowej, potencjału ekologicznego na rzecz rozwoju regionalnych perspektyw życiowych w polsko-niemieckim obszarze wsparcia.**

Kontynuacja i intensyfikacja działań w tych priorytetach jest wciąż przedmiotem programu w okresie 2007- 2013 i znajduje odzwierciedlenie w strategii programu w priorytetach i w działaniach głównych.

Dzięki wsparciu ze środków programu IW INTERREG III A możliwe było m.in. zorganizowanie transgranicznych forów przedsiębiorców, utworzenie transgranicznej sieci centrów serwisowo doradczych na rzecz rozwoju gospodarki, jak również utworzenie sieci kooperacyjnej w dziedzinie technologii plazmy i telemedycyny.

W okresie programowania 2000- 2006 dzięki wsparciu ze środków IW INTERREG III A podjęto działania w celu poprawy infrastruktury przygranicznej i dostępności wewnątrz regionu, jak również w celu rozbudowy potencjału turystycznego obszaru wsparcia.

Rozbudowano szereg lokalnych i regionalnych połączeń drogowych. Inne projekty miały na celu poprawę infrastruktury portowej jak również lotnisk regionalnych. Na uwagę zasługuje projekt budowy przeprawy promowej np. Gozdowice-Gustebieser Loose.

Projekty o charakterze turystycznym koncentrowały się przede wszystkim na rozbudowie i marketingu sieci ścieżek rowerowych, na rozbudowie transgranicznego systemu sterowania ruchem turystycznym jak również wspólnemu opracowaniu ofert turystycznych i ich marketingu.

Projekty z zakresu ochrony środowiska i zachowania krajobrazu realizowane w okresie 2000- 2006 przyczyniły się do zapewnienia równomiernej poprawy atrakcyjności obszarów przyrodniczych w polskiej i niemieckiej części obszaru wsparcia.

Od początku okresu programowania 2000- 2006 zaobserwować można było wyraźne ograniczenie ilości zanieczyszczeń powierzchniowych wód stojących i płynących w obszarze wsparcia. Dzięki utworzeniu transgranicznego systemu zarządzania zasobami wodnymi odnotować można również widoczną poprawę stanu wód gruntowych.

Wyraźnie wzrósł w minionym okresie wsparcia udział wód o niskim poziomie zanieczyszczenia i zmniejszył się udział wód o wysokim poziomie zanieczyszczenia. Stworzono systemy monitoringu środowiska, które umożliwiają wszystkim partnerom w polsko-niemieckim regionie zbieranie niezbędnych danych potrzebnych do oceny sytuacji bieżącej i planowania przyszłych koniecznych działań.

W okresie programowania 2000- 2006 udało się osiągnąć pierwsze sukcesy w ramach wspólnego kształcenia młodzieży polskiej i niemieckiej. Przy czym, liczne działania edukacyjne jak: kursy poprawiające kwalifikacje zawodowe, kursy językowe jak również szkolenia w zakresie zagadnień interkulturowych, w których wzięło udział kilka tysięcy osób z obszaru wsparcia, przyczyniły się do nawiązania kontaktów gospodarczych i poprawienia szans ich uczestników na rynku pracy.

Współpraca społeczna i kulturalna w obszarze wsparcia uległa widocznej poprawie, co w znacznym stopniu jest skutkiem wsparcia ze środków programu IW INTERREG III A. Obok inwestycji na rzecz instytucji kulturalnych i oświatowych prowadzących regularną wymianę transgraniczną, dofinansowano projekty polegające na organizacji spotkań mieszkańców po obu stronach granicy, które przyczyniły się do lepszego wzajemnego poznania i zrozumienia. Podkreślić należy liczne wspólne działania zrealizowane ze środków Funduszu Małych Projektów, jak: Polsko - Niemiecki Festiwal Młodzieży, Polsko - Niemiecka Orkiestra Szkół Muzyczna jak również Transgraniczna Sieć Współpracy w Zakresie Profilaktyki Uzależnień w Euroregionie Pomerania.

Na podstawie doświadczeń z okresu programowania 2000- 2006 można wyciągnąć następujące wnioski:

(1) Przystąpienie Polski do UE i udostępnienie IW INTERREG III A dla całego regionu wzmocniło współpracę na obszarze wsparcia. Współpracę tę, ukierunkowaną na określone projekty i działania uznać należy za sukces,

(2) IW INTERREG III A stanowiła skuteczny instrument wsparcia. Zalecenia wynikające z oceny śródkresowej wskazują na potrzebę zwiększenia efektów transgranicznych poszczególnych projektów oraz dążenia do wykazania efektu transgranicznego na etapie składania wniosku”.

(3) Dużą wagę przykładą się do tworzenia wspólnych struktur po obu stronach granicy. Rozwój współpracy transgranicznej jest wspólnie stawianym sobie zadaniem, które będzie realizowane w długiej perspektywie.

(4) Poprawa warunków infrastrukturalnych jest nadal konieczna do dalszego rozwoju współpracy transgranicznej

(5) Zacieśnienie i poszerzenie zakresu transgranicznych sieci kooperacyjnych w dziedzinie gospodarki, technologii, badań i edukacji jak również ochrony środowiska będzie odgrywać w przyszłości coraz ważniejszą rolę.

(6) Spotkania i wspólne działania mieszkańców obszaru wsparcia po obu stronach granicy podejmowane w zakresie społecznym, kulturalnym, sportowym i rekreacyjnym w wymierny sposób wspierają proces zbliżenia i porozumienia oraz bezpośrednio i pozytywnie wpływają na rozwój polsko-niemieckiego obszaru wsparcia.

(7) „Funduszu Małych Projektów” na rzecz wsparcia „mniejszych” spotkań polsko- niemieckich musi być kontynuowany.

(8) Kontynuacja wsparcia finansowego działań na rzecz transgranicznego zbliżenia w obszarze wsparcia przez UE w okresie 2007-2013 jest konieczne ze względu na ograniczone środki własne (wskutek utrzymującej się słabej struktury gospodarczej).

4. Słabe i mocne strony- analiza SWOT

W ramach analizy SWOT zidentyfikowano mocne i słabe strony regionu przy uwzględnieniu pojawiających się szans i zagrożeń.

W głównym nurcie współpracy region pogranicza charakteryzuje się mocnymi stronami w dziedzinie współpracy społecznej i kulturalnej posiadając równolegle słabe strony w gotowości do podejmowania współpracy w innych dziedzinach. Niedostateczna znajomość języków obcych przede wszystkim po niemieckiej stronie odgrywa w tym kontekście szczególną rolę.

Dla rozwoju obszaru wsparcia potencjały drzemią poza tym w turystyce, energetyce i gospodarce morskiej, ale również w atrakcyjności przyrodniczej. Również ilość szkół wyższych i potencjały badawcze nadzy określić jako dobre.

Słabe strony, to przede wszystkim częściowo zły stan infrastruktury lub potrzeba jej rozbudowy, ogólnie niezadowolająca aktywność w zakresie badań i rozwoju oraz zmiany strukturalne w regionie pogranicza.

Mocne strony	Słabe strony
Dobrze zakorzenione branże gospodarki takie, jak turystyka i gospodarka morska	Dysproporcje infrastrukturalne
Centra akademickie, potencjał badawczy	Częściowo zły stan infrastruktury komunikacyjnej
Duża atrakcyjność przyrodnicza, niewielki poziom zanieczyszczeń powietrza, gleb, wody, duże znaczenie ochrony przyrody i krajobrazu	Częściowo zły stan sieci energetycznych
Dobrosąsiedzka współpraca w wielu obszarach	Deficyty infrastruktury turystycznej, sezonowość
	Niewielka aktywność MŚP w dziedzinie badań
	Spadek zatrudnienia w rolnictwie
	Istniejące utrudnienia we współpracy
	Niewystarczająca znajomość języków obcych (przede wszystkim po niemieckiej stronie)
	Bezrobocie
	Niewielkie nasycenie przemysłem

Obok wskazanych czynników również procesy ze wnętrze i uwarunkowania mają wpływ na rozwój. Szanse są zapewne w bardziej intensywnym wykorzystaniu potencjałów Szczecina jako najważniejszego ośrodka miejskiego regionu – we współpracy z innymi centrami regionalnymi. Może się to przyczynić do zrównoważonego rozwoju regionów nadmorskich i głębi lądu.

Zagrożenia wynikają przede wszystkim z przemian demograficznych prowadzących do dalszego spadku liczby ludności oraz potencjalnych konfliktów pomiędzy gospodarką a ochroną przyrody. Potencjalne zagrożenia dla rozwoju regionalnego to także zbyt mała gotowość do podejmowania współpracy.

Warunki miejscowe polsko- niemieckiego obszaru przygranicznego charakteryzują się znacznymi dysproporcjami. Dotyczą one m.in. jakości poszczególnych ośrodków gospodarczych, powstawania branż przyszłościowych, a także gęstości zaludnienia.

Po obu stronach granicy istnieją znaczne różnice poziomu dochodów między ośrodkami miejskimi a obszarami wiejskimi. Głównym problem w rozwoju obszaru wsparcia jest nadal znaczące bezrobocie. Znacznie wzrosła integracja regionu w układzie międzynarodowego podziału pracy znacznie wzrosła, dotyczy to również obrotu handlowego pomiędzy Polską a Niemcami.

Niezbędne są działania zmierzające do poprawy jakości sieci komunikacyjnej podejmowane w aspekcie infrastruktury transportowej. Pierwsze efekty przynoszą działania polegające na wspólnym planowaniu ukierunkowane na zachowanie środowiska naturalnego. Z efektów tych odnoszone są korzyści np. w takich dziedzinach jak turystyka.

Analiza słabych i mocnych stron w sposób hasłowy podejmuje opisane wcześniej zagadnienia i formułuje w formie „szans” i „zagrożeń” dla rozwoju wspólnego regionu przygranicznego. W analizie SWOT „mocne strony” i „słabe strony” należy rozumieć jako zidentyfikowany stan obecny przedstawiony w analizie społeczno- ekonomicznej. Uzupełnienie stanowią „szanse” i „zagrożenia”, które w przyszłości mogą pojawić się jako ewentualny skutek obecnego stanu rzeczy dla Euroregionu. Wynika z tego, że nie można odnieść wymienionych „szans” i „zagrożeń” do konkretnych fragmentów analizy społeczno- ekonomicznej. Należy je raczej rozumieć jako zewnętrzne czynniki mogące wywrzeć wpływ na rozwój obszaru wsparcia oraz jako założenia i podstawa strategii programu.

Szanse	Zagrożenia
Szczecin jako najważniejszy ośrodek miejski	Niedostateczna znajomość języków obcych
Oddziaływanie potencjałów rozwojowych regionów nadmorskich na cały obszar polsko-niemieckiego obszaru wsparcia	Spadająca liczba ludności
Identyfikacja regionalnych centrów rozwojowych	Potencjalne obszary konfliktów na styku gospodarka-ochrona przyrody
Położenie w europejskich korytarzach transportowych (dostępność drogą morską)	Postępujące wyludnianie się obszaru
Nadmorskie położenie części polsko-niemieckiego obszaru wsparcia	Zbyt niska gotowość do współpracy
	Postępujący brak wykwalifikowanych pracowników

Przedstawiona w dalszej części strategia wsparcia bazuje na zidentyfikowanych słabych i mocnych stronach wzgl. szansach i zagrożeniach. Ogólnie można określić dla strategii programu następujące punkty opisujące sytuację wyjściową:

Infrastruktura i środowisko

- **Potrzeby infrastrukturalne:** nierówny rozwój infrastruktury, niedostatki infrastruktury turystycznej jak również częściowo zły stan transgranicznej infrastruktury transportowej zdefiniowano jako słabą stronę
- **Ochrona przyrody i potencjału przyrodniczego:** Duże znaczenie ochrony przyrody i krajobrazu, niewielkie zanieczyszczenie jak również turystyka jako trwale rozwinięta dziedzina gospodarki określono jako mocną stronę co stwarza szanse rozwojowe poprzez ukierunkowane działania na rzecz poprawy stanu środowiska

Gospodarka i nauka

- **Zacieśnienie współpracy gospodarczej:** słabo uprzemysłowiona oparta na MŚP gospodarka polsko-niemieckiego obszaru wsparcia oraz wysokie bezrobocie wskazują, że nowe impulsy rozwojowe mogą zostać wykorzystane dzięki współpracy przedsiębiorców
- **Marketing turystyczny i miejsc lokalizacji inwestycji:** mocną stroną obszaru przygranicza jego atrakcyjność turystyczna. Deficytem jest rozwój gospodarczy. Działania marketingowe są w związku z tym ważnym punktem wyjścia strategicznych działań na rzecz rozwoju
- **Współpraca w zakresie badań:** polsko-niemiecki obszar wsparcia dysponuje wprawdzie pewnym potencjałem badawczym, jednak nie jest to wybijający się ośrodek badań. Współpraca pracowników nauki i przedstawicieli przedsiębiorstw daje szanse na lepsze wykorzystanie innowacji i wiedzy.

Zasoby ludzkie, kultura, edukacja

- **Rozwój zasobów ludzkich:** migracja w obliczu groźby braku wykwalifikowanych kadr wyraźnie określa konieczność podjęcia działań na rzecz zachowania zasobów ludzkich
- **Współpraca partnerska w zakresie społecznym i politycznym:** wzmocnienie poczucia tożsamości regionalnej jest jedną z dróg rozwoju współpracy społecznej i gospodarczej w regionie przygranicznym

Dla określenia warunków ramowych obszaru pogranicza szczególne znaczenie należy przypisać:

- Roli Szczecina, jako gospodarczego centrum regionu
- Wzajemne uzupełnianie się struktur gospodarczych (np. w turystyce)
- Przeciwdziałanie negatywnym tendencjom demograficznym

5. Strategia programu

5.1 Podstawowe założenia strategii programu

Pilna potrzeba działania wynikająca z tendencji demograficznych daje możliwości stworzenia nowych innowacyjnych rozwiązań szczególnie na obszarach wiejskich. Jednocześnie niezbędne jest skierowanie uwagi przedsiębiorców na kwestie demograficzne oraz wspieranie MŚP, aby mogły wyżyć naprzeciw przemianom demograficznym.

Celem ograniczenia migracji ludności w obecnej skali bardzo ważne jest zarysowanie perspektyw rozwoju społecznego w polsko-niemieckim obszarze wsparcia. Chodzi tu też w pierwszej rzędzie o stworzenie bądź utrzymanie w obrębie obszaru wsparcia zarówno miejsc pracy i miejsc w systemie kształcenia zawodowego. Wciąż należy tak wpływać na poprawę infrastruktury społecznej, aby stworzyć w całym obszarze wsparcia warunki życia porównywalne jakościowo i ilościowo.

Położenie nadmorskie polsko-niemieckiego obszaru wsparcia stanowi siłę napędową dla rozwoju transgranicznego obszaru wsparcia.

Komisja UE podkreśla w zaleceniach strategicznych wspólnoty na okres 2007- 2013, że przygotowanie wydajnej i bezpiecznej infrastruktury transportowej jest niezbędną przesłanką (transgranicznego) rozwoju gospodarczego. Zasadniczemu podglądowi głoszącemu, że w poszerzonej Unii przede wszystkim należy wspierać budowę transeuropejskiej sieci komunikacyjnej towarzyszy opinia, że projektem transgranicznym, jak również tworzeniu infrastruktury przypisać należy szczególną wagę. W regionach o rozproszonej i rozdrobnionej strukturze gospodarczej i osadniczej za szczególnie sensowne uznaje się tworzenie regionalnej infrastruktury drogowej.

„Powszechnie obowiązujące zalecenia, co do przyszłej współpracy transgranicznej są nie zawsze przydatne z uwagi na znaczące różnice sytuacji wyjściowych w poszczególnych regionach. W obliczu przeszkód wynikających z istnienia granicy pierwsze działania powinny polegać na poprawie istniejącej infrastruktury transportowej i komunikacyjnej i jeżeli wymaga tego sytuacja, budowie nowych połączeń komunikacyjnych. Jest to podstawowy warunek tworzenia i rozwijania kontaktów transgranicznych“².

Ważnym czynnikiem determinującym efektywność programu jest jakość partnerstwa w powiązaniu z długofalowym budowaniem zaufania i jakościową poprawą zarządzania transgranicznej i transnarodowej koordynacji rozwoju regionalnego i pogłębieniem współpracy interregionalnej i interkomunalnej w polsko-niemieckim obszarze wsparcia.

Tworzenie i wspieranie projektów innowacyjnych na bazie partnerstwa, wspieranie udziału obywateli w działaniach oraz interakcje pomiędzy podmiotami z obszaru wsparcia mogą się przyczynić do tworzenia kapitału ludzkiego i społecznego oraz spowodować zrównoważony rozwój i współpracę społeczną.

Formy transgranicznej instytucjonalizacji rozwoju odpowiadają w sposób szczególny zaleceniom Wspólnoty w zakresie wspierania rozwoju regionalnego zgodnie z zasadą oddolności, co jednocześnie odzwierciedla zapisy Agendy 21.

Aspekty przyjaznego dla środowiska zrównoważonego rozwoju, jako jednego z celów przekrojowych polityki spójności UE muszą się obligatoryjnie znaleźć w Programie Operacyjnym. Strategiczne zalecenia polityki spójności podkreślają znaczenie nienaruszonego środowiska dla rozwoju gospodarczego. W regionie takim jak polsko-niemiecki obszar wsparcia jest to tym bardziej ważne, że jak wynika z analizy SWOT, potencjał przyrodniczy należy do niewątpliwych zalet tego regionu, z którego wynikają duże szanse rozwoju gospodarczego. Dlatego aspekty zrównoważonego rozwoju są integralnymi elementami programu.

Realizacja niniejszego Programu powinna uwzględniać cel przekrojowy: równouprawnienie kobiet i mężczyzn, na każdym poziomie. Właściwych zasad równouprawnienia płci przestrzegać należy zwłaszcza na poziomie poszczególnych projektów i działań. Wiedza na temat zasad równouprawnienia płci powinna być transgranicznym elementem rozwoju. Wskazane w analizie

² Decyzja Komisji z dnia 6. 10 2006 r. o strategicznych zaleceniach polityki spójnościowej (2006/702/EG) Pkt. 2.4

SWOT spodziewane tendencje demograficzne i zagrożenia w obszarze wsparcia sprawiają, że konieczne staje się wykorzystanie szans, jakie wynikają z realizacji tego celu przekrojowego.

Celem polityki spójności Komisji Europejskiej jest, aby działania w ramach programu służyły rozwijaniu umiejętności opartych na zasadach społeczeństwa opartego na wiedzy jak również zastosowaniu opartych na nich modelach działania, będących często interesującą alternatywą dla innych, kosztowniejszych modeli. Uwagę należy skierować zwłaszcza na położone peryferyjnie i słabo zaludnione obszary wiejskie

Mając na uwadze tak zarysowany kontekst strategiczny nadrzędnym celem programu jest:

Wniesienie wkładu w równomierny i zrównoważony rozwój obszaru wsparcia przez transgraniczne zbliżenie mieszkańców, przedsiębiorstw i instytucji.

Nawiązując do opisanego wcześniej tła społeczno- ekonomicznego określa się następujące najważniejsze kierunki programu:

1. Wypełnienie istniejących braków infrastrukturalnych i ochrona potencjału przyrodniczego: likwidacja braków transportowej przypadku transgranicznych połączeń komunikacyjnych, wspólny rozwój infrastruktury technicznej oraz wzmocnienie infrastruktury turystycznej pozwolą zachować, ważny z punktu widzenia turystyki, potencjał przyrodniczy i stworzą przesłanki rozwoju polsko-niemieckiego obszaru wsparcia.
2. Zintensyfikowanie współpracy gospodarczej i prac badawczych. Współpraca w ważnych dla strategii lizbońskiej obszarach działania, tj. badania i rozwój oraz współpraca gospodarcza dają impulsy mogące wspierać rozwój polsko-niemieckiego obszaru wsparcia.
3. Współpraca w zakresie edukacji i rozwoju społecznego: działania na rzecz wzmocnienia kadr pracowniczych i przygotowanie systemu edukacji na pełną swobodę podejmowania pracy stwarzają właściwe przesłanki szerszej skutecznej współpracy społecznej np. w zakresie współpracy gospodarczej jak również na rzecz marketingu polsko-niemieckiego obszaru wsparcia.

Infrastruktura i środowisko

Tworzenie transgranicznych połączeń komunikacyjnych, zgodnie z i ustaleniami rządowymi, służyć będzie dalszej integracji polskiej i niemieckiej części obszaru wsparcia.

Po przystąpieniu Polski do Traktatu z Schengen rzeczne i morskie przejścia graniczne mogłyby zostać przekształcone w marinę i przystanie, co przyczyni się do rozwoju turystyki morskiej w regionie Odry i Zalewu Szczecińskiego.

Ochrona i zachowanie zróżnicowanej struktury krajobrazu obszaru wsparcia jest ważnym celem przekrojowym(horyzontalnym) realizacji programu operacyjnego.

Zachowanie zasobów naturalnych obszaru wsparcia zapewnić mogą działania o charakterze długofalowym podejmowane na znacznych obszarach. W nowym okresie programowania niezbędne jest zatem koordynowanie podjętych już wspólnych wysiłków, jak również nowe działania na rzecz ochrony środowiska i zasobów wodnych. Należy wymienić tu przede wszystkim: transgraniczne działania w zakresie zaopatrzenia w wodę, odprowadzanie ścieków i utylizacji odpadów, ochrona fauny i flory, edukacja ekologiczna jak również rozbudowa transgranicznych systemów ochrony przeciwpowodziowej i przeciwdziałania klęskom żywiołowym.

Gospodarka i nauka

Członkostwo Polski w UE stanowi nową szansę, ale jednocześnie wyzwanie dla przedsiębiorstw w całym obszarze wsparcia. Przedsiębiorstwa regionalne muszą skonfrontować się z wymaganiami, jakie stawiają im rynki międzynarodowe i różnorodne warunki konkurencji.

Coraz silniejsze staje się przekonanie, że poprzez tworzenie regionalnych obszarów kompetencyjnych i transgranicznych powiązań na bazie struktury gospodarczej opartej na MŚP powstają innowacyjne tendencje gospodarcze wspierające wyrób i zbył nowych produktów.

Istniejące w obszarze wsparcia warunki naturalne stwarzają dobre podstawy rozwoju w przyszłości umożliwiające wzrost gospodarczy i wzrost zatrudnienia również w turystyce. Najważniejszymi

czynnikami rozwoju w tej dziedzinie mogą być w szczególności transgraniczna turystyka morska, rowerowa, ekologiczna jak również turystyka prozdrowotna. Jednak niezbędnymi przesłankami rozwoju jest rozbudowa infrastruktury turystycznej na obszarach wiejskich i wspólny transgraniczny marketing produktów turystycznych.

Zasoby ludzkie, kultura i edukacja

Nowe, transgraniczne formy usług edukacyjnych, wychowania i opieki w wieku przedszkolnym, opieki medycznej i opieki nad osobami starszymi, dostosowanie infrastruktury do potrzeb osób starszych, mobilność ludności i dostępność infrastruktury technicznej, jak również zagospodarowanie kapitału społecznego są niezbędne dla przyszłego funkcjonalnego rozwoju obszaru wsparcia.

Systemowi edukacyjnemu należy przypisać kluczową rolę w rozwoju obszaru wsparcia w związku ze spodziewanymi przyszłymi zmianami demograficznymi i ze wzrastającym zapotrzebowaniem gospodarki na wykwalifikowaną kadrę. Tendencje demograficzne wymuszają daleko idące zmiany w systemie szkolnictwa zawodowego. W najbliższych latach konieczne są większe działania w systemie szkolnictwa podstawowego i wyższego. Oprócz tego konieczne będzie wprowadzenie elementów transgranicznych do systemu szkolenia zawodowego.

Wspólne transgraniczne podnoszenie kwalifikacji i kształcenie, jak również współpraca uniwersytecka i pozostałych szkół wyższych są szansą dla regionu. Dlatego powinny być rozwijane i pogłębiane w większym stopniu niż dotychczas. Powstałe w wyniku tych działań struktury edukacyjne będą mogły stać się odpowiednią bazą koniecznego transferu wiedzy.

Zasadniczym elementem rozwoju obszaru wsparcia jest poprawa konkurencyjności poprzez innowacje, badania i rozwój. Rozwój gospodarczy musi otrzymać odpowiednie impulsy prorozwojowe w wyniku utworzenia właściwych transgranicznych sieci kooperacyjnych z udziałem przedsiębiorstw, jak również szkół wyższych i ośrodków badawczych. Utworzone dotychczas sieci kooperacyjne, np: w dziedzinie technologii plazmy czy telemedycyny udowadniają, że współpraca transgraniczna przynosi wzajemne korzyści.

Aby sprostać skutkom globalizacji gospodarczej i tendencjom demograficznym obejmującym znaczną część obszaru wsparcia podjąć należy ukierunkowane działania w zakresie współpracy społecznej i kulturalnej zmierzające do gospodarczej i społecznej integracji regionu.

Wspólne zwalczanie izolacji społecznej, zwłaszcza grup poszkodowanych społecznie, jak np. osób niepełnosprawnych jak również ponadpokoleniowa solidarność nabierają szczególnego znaczenia w starzejącym się społeczeństwie. Dotyczy to również koniecznych wyższych standardów opieki nad osobami starszymi i pomocy osobom różnych grup wiekowych i społecznych dotkniętych niedostatkiem.

Tworzenie, utrzymanie i udostępnianie transgranicznego systemu usług publicznych jest wspólnym cywilizacyjnym celem w obszarze wsparcia.

Mając na uwadze powyższe zadania, stwierdzić należy, że wspólne wysiłki na rzecz rozwoju infrastruktury kulturalnej i społecznej, usług społecznych i oferty kulturalnej, wspieranie kontaktów transgranicznych w ramach programów kulturalnych, wymiany zespołów artystycznych, wymiany młodzieży, współpraca stowarzyszeń, związków i innych organizacji mają szczególnie doniosłe znaczenie.

5.2 Zgodność strategii z innymi programami

Realizacja Celu 3 na obszarze wsparcia odbywa się równolegle z działaniami interwencyjnymi w ramach szeregu innych regionalnych, krajowych i unijnych instrumentów wsparcia finansowego. Liczne działania wspierane w ramach Celu 3 mogą być również przedmiotem innych instrumentów wsparcia.

Strategiczny kierunek Celu 3 polega na tym, aby nawiązując do instrumentów w ramach innych funduszy wsparcia wywołać dodatkowe impulsy poprzez skierowanie interwencji na wsparcie współpracy transgranicznej. W ten sposób zrealizowany zostanie cel „rozwój działań transgranicznych” określony w rozporządzeniu EFRR. W fazie realizacji programu gwarantują to kryteria wyboru projektu uwzględniające zalecenia rozporządzenia, wg których kwalifikowane będą tylko takie projekty, w których partnerzy polscy i niemieccy spełniają przynajmniej 2 z 4 wymienionych kryteriów współpracy transgranicznej: **wspólne opracowanie projektu, wspólna realizacja projektu, wspólny personel, wspólne finansowanie.**

Podstawowym założeniem programu jest, aby rozwój edukacji oraz ośrodków badawczych w aspektach gospodarczych odnosił korzyści z wymiany i współpracy z partnerem z państwa sąsiedniego. Cel interwencji w ramach celu 3 polega na zagospodarowaniu i rozwinięciu wartości dodanej powstałej na bazie współpracy. Tak określony cel interwencji odróżnia ten instrument wsparcia od innych ale stanowi jednocześnie potencjał synergii tego instrumentu.

Obszar interwencji EFRR w ramach celu 1 wykazuje punkty styczne z programem celu 3 przykładowo we wsparciu transgranicznych połączeń komunikacyjnych, wsparciu turystyki, wzmocnieniu współpracy przedsiębiorstw, współpracy instytucji badawczych oraz transgranicznym marketingu centrów gospodarczych i marketingu turystycznym. W tych obszarach program celu 3 będzie wzmacniał i wspierał starania w ramach programu operacyjnego EFRR poprzez wykorzystanie potencjałów płynących ze współpracy transgranicznej. Wkład wsparcia celu 3 może tym samym wspierać wszystkie trzy osie priorytetowe programu ERDF dla Meklemburgii-Pomorza Przedniego: 1. „Wsparcie innowacji, badań i rozwoju, edukacja”, 2 „Wzrost konkurencyjności i elastyczności sektora MŚP” oraz „Rozwój i rozbudowa infrastruktury na rzecz wzrostu gospodarczego”.

W obszarze interwencji EFS w ramach celu 1 wsparcie współpracy transgranicznej w zakresie pierwotnego kształcenia zawodowego, rozwoju modułów służących wzmocnieniu kompetencji interkulturowych, rozwojowi transgranicznych treści nauczania stanowić będzie wzmocnienie wsparcia w ramach programu operacyjnego EFS. Wkład wsparcia celu 3 skupia się tym samym przede wszystkim na obszarze osi priorytetowej B „Poprawa zasobów ludzkich” oraz C „Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz społeczna integracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym” z programu operacyjnego EFS dla Meklemburgii-Pomorza Przedniego.

Pod kątem linii demarkacyjnej należy wskazać na zasadniczo odmienne tło wszystkich instrumentów wsparcia wykorzystywanych na polsko-niemieckim obszarze wsparcia. I tak przykładowo wsparcie z EFRROW skierowane jest na obszary wiejskie zdefiniowane w danym programie rozwoju obszarów wiejskich. Cel wsparcia w ramach celu 3 jest ukierunkowany na rozwój polsko-niemieckiego obszaru wsparcia, tzn.. na rozwój obszaru wsparcia po obu stronach granicy.

5.3 Cele programu

Aby wykorzystać zdefiniowane szanse rozwojowe obszaru wsparcia konieczne jest opracowanie koncepcji zintegrowanych rozwiązań transgranicznych i ich realizacja. W ten sposób podejmowane są w ramach programu zarysowane wcześniej główne założenia strategiczne.

Z analizy sytuacji społeczno- ekonomicznej polsko-niemieckiego obszaru wsparcia i doświadczeń dotychczasowego wsparcia jak również wniosków sformułowanych w strategii programu wynika następujący główny cel niniejszego Programu Operacyjnego:

Wkład w równomierny i zrównoważony rozwój obszaru wsparcia poprzez transgranicznego zbliżenia mieszkańców, przedsiębiorstw i instytucji.

Cel główny oparty jest na 3 celach strategicznych zawierających poszczególne cele cząstkowe, co przedstawia poniższy schemat:

Przyczynienie się do równomiernego i zrównoważonego rozwoju obszaru wsparcia poprzez transgranicznego zbliżenia mieszkańców, przedsiębiorstw i instytucji.			
Transgraniczna infrastruktura i środowiska	poprawa ochrony	Transgraniczna poprawa konkurencyjności gospodarki i nauki	Pogłębienie terytorialnej integracji mieszkańców
Poprawa mobilności w obszarze wsparcia przez rozbudowę transgranicznych i ważnych dla rozwoju obszaru wsparcia połączeń komunikacyjnych		Poprawa transgranicznej współpracy w dziedzinie gospodarki	Transgraniczne wykorzystanie i wzmocnienie zasobów ludzkich – edukacja, kwalifikacje i kompetencje językowe i interkulturowe jako kluczowe czynniki długoterminowego wspólnego rozwoju polsko-niemieckiego obszaru wsparcia

Poprawa infrastruktury turystycznej transgranicznej i technicznej	Transgraniczny rozwój turystyki i marketing polsko-niemieckiego obszaru wsparcia	Intensyfikacja współpracy transgranicznej w zakresie spraw społecznych, ochrony zdrowia, kultury i sportu
Transgraniczna ochrona zasobów naturalnych i zapewnienie możliwości ich trwałego użytkowania.	Zintensyfikowanie transgranicznej współpracy sieci ośrodków badawczych w zakresie badań i rozwoju	Zintensyfikowanie „codziennych” transgranicznych kontaktów mieszkańców
Cele horyzontalne:		
<ul style="list-style-type: none"> • Równouprawnienie kobiet i mężczyzn poprzez realizację transgranicznych działań proaktywnych • Transgraniczna ochrona przyrody i krajobrazu z uwzględnieniem celów europejskich i krajowych protokołu z Kioto, zaleceń dyrektywy siedliskowej, zaleceń dyrektywy ptasiej, Ramowej Dyrektywy Wodnej i Europejskiej Strategii Klimatycznej • Transgraniczne wykorzystanie i rozwijanie technologii informacyjnych i komunikacyjnych 		

Ograniczenie przeszkód uwarunkowanych istnieniem granicy i wykorzystanie wspólnych potencjałów wynikających z rozwoju infrastruktury wpłynie na osiągnięcie celu. Kooperacja środowisk gospodarczych i naukowych może dać dodatkowe impulsy rozwojowe dla całego obszaru wsparcia. W ramach współpracy w zakresie edukacji podejmowane będą działania ukierunkowane na wspólny rynek pracy i edukacji. Szeroka współpraca społeczna stworzy przesłanki jeszcze szerszego wykorzystania potencjałów wynikających z kooperacji w innych dziedzinach.

Tym samym realizacja 3 celów strategicznych przyczyni się do osiągnięcia celu głównego.

Podział środków finansowych nie jest równoznaczny ze stopniem strategicznej doniosłości poszczególnych priorytetów; wynika jedynie z wysokich kosztów projektów infrastrukturalnych, dlatego z finansowego punktu widzenia priorytet 1 ma większe znaczenie niż pozostałe 2.

Uwzględniając wyniki analizy sytuacji społeczno- gospodarczej i dotychczasowego wsparcia ze środków INTERREG uzgodniono następujące priorytety, celem osiągnięcia 3 strategicznych celów programu:

1. Wspieranie działań na rzecz infrastruktury służącej współpracy transgranicznej i poprawie stanu środowiska na obszarze pogranicza

Jak opisano w analizie społeczno- ekonomicznej, wciąż odczuwalne są braki w transgranicznej infrastrukturze transportowej. Dotyczy to zarówno dróg jak również transportu kolejowego, dróg wodnych i połączeń morskich. Ważnym elementem pozostają niewystarczające połączenia wschód- zachód i słabe skomunikowanie poszczególnych obszarów osadniczych i turystycznych, ważnych dla rozwoju regionu, z głównymi osiami komunikacyjnymi oraz regionalnymi ośrodkami miejskimi.

Infrastruktura techniczna i turystyczna musi być w układzie transgranicznym dostosowana do wymogów sytuacji demograficznej i rozwoju gospodarczego.

Działania te należy realizować z uwzględnieniem europejskich i krajowych postanowień dotyczących systemu ochrony przyrody Natura 2000. Urozmaicona struktura polsko-niemieckiego obszaru wsparcia i jej szczególne znaczenie ekologiczne cechuje w znaczący sposób wizerunek obszaru wsparcia. Ochrona i zachowanie urozmaiconej przyrody i struktury krajobrazu jest priorytetem również przy realizacji innych działań planowanych w ramach programu. Szczególnie ważne jest traktowanie polsko-niemieckiego obszaru wsparcia jako jednego obszaru przyrodniczego i wspólne podejmowanie aktywnych działań na rzecz jego zachowania.

2. Wspieranie transgranicznych powiązań gospodarczych i zacieśnienie współpracy gospodarczo- naukowej

Transgraniczna współpraca gospodarcza rozwinęła się w ostatnich latach w odczuwalny sposób mimo początkowo niskiego poziomu i znacznego rozproszenia przemysłu w obszarze wsparcia. Współpraca powinna ulec dalszemu pogłębieniu. Tworzenie transgranicznych sieci kooperacyjnych w ścisłej współpracy z regionalnymi ośrodkami badawczymi i edukacyjnymi umożliwia aktywne wdrażanie innowacji, tworzenie miejsc pracy, rozwijanie nowych produktów i wspieranie ich zbytu. Szczególnie ważne jest stworzenie warunków dla transgranicznych ofert i strategii marketingowych.

3. Transgraniczny rozwój zasobów ludzkich oraz wspieranie współpracy transgranicznej w zakresie ochrony zdrowia, kultury i edukacji

W obliczu nadchodzących zmian demograficznych i rosnącego zapotrzebowania gospodarki na wykwalifikowaną kadrę należy przypisać systemowi edukacji szczególne znaczenie w przyszłym rozwoju obszaru wsparcia. W najbliższych latach konieczna jest intensyfikacja transgranicznych działań w zakresie edukacji szkolnej i szkolnictwa wyższego. Oprócz tego konieczne będzie wprowadzenie do systemu szkolenia zawodowego elementów transgranicznych.

Istniejące różnice systemów edukacyjnych po obu stronach granicy, przeszkody w postaci bariery językowej, różnice mentalne można przezwyciężyć. Szczególnie wartościowe okazały się spotkania i wspólne działania mieszkańców obu krajów.

Wymiana kulturalno- społeczna w ramach wszystkich grup społecznych i wiekowych powinna zostać zintensyfikowana celem utrwalenia w dłuższej perspektywie stosunków dobrosąsiedzkich oraz wspieranie procesu integracji obszaru pogranicza.

4. Pomoc techniczna

Pomoc techniczna jest niezbędnym elementem służącym do właściwego zarządzania i monitorowania Programu Operacyjnego. Do najważniejszych zadań należy: pomoc podmiotom regionalnym i lokalnym w realizacji projektów, kontrola finansowa i sprawozdania, nadzór nad realizacją celów programu łącznie z celami przekrojowymi oraz realizacja działań komunikacji społecznej.

6. Priorytety i główne działania w programie

6.1 Lista Priorytetów i głównych działań

1	Wspieranie działań na rzecz infrastruktury służącej współpracy transgranicznej i poprawie stanu środowiska na obszarze pogranicza
	<p>Poprawa transgranicznych połączeń komunikacyjnych (drogi, linie kolejowe, drogi wodne, ścieżki rowerowe) w szczególności poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przyłączenie do Transeuropejskiej Sieci Transportowej i ponadregionalnych sieci dróg, np.: obwodnice, mosty, drogi gminne, powiatowe, wojewódzkie i krajowe, połączenia komunikacyjne obszarów turystycznych. • działania na rzecz rozwiązań technicznych i organizacyjnych poprawiających bezpieczeństwo ruchu drogowego • transgraniczne projekty naukowe i inne działania imprezy w zakresie transportu, planowania przestrzennego na poziomie lokalnym i regionalnym, rozwoju/modernizacji miast
	<p>Wsparcie transgranicznej struktury gospodarczej w szczególności poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • transgraniczne działania infrastrukturalne (budowa/ rozbudowa/przebudowa) na obszarach miejskich i wiejskich (m.in. odprowadzanie ścieków, zaopatrzenie w energię, telekomunikacja) • wsparcie infrastruktury turystycznej, szczególnie turystyki wodnej • działania inwestycyjne na rzecz dalszego rozwoju oferty turystycznej i poprawy jakości istniejącej infrastruktury turystycznej (turystyka rowerowa, wodna, konna, przyrodnicza i kulturalna)
	<p>Działania na rzecz poprawy jakości wody, ochrony środowiska, krajobrazu, klimatu, ograniczenie negatywnego wpływu na środowisko oraz ryzyka związanego ze środowiskiem naturalnym w szczególności poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawę jakości wody w obszarze pogranicza, szczególnie w obszarze rzeki Odry, Zalewu Szczecińskiego i innych ważnych dla turystyki akwenów

	<ul style="list-style-type: none"> • prewencję przeciwpowodziową w zakresie rzek granicznych • transgraniczne działania na rzecz ochrony fauny i flory i zachowania/poprawy dziedzictwa naturalnego • współpracę instytucjonalną w zakresie zaopatrzenia publicznego i utylizacji(woda pitna, odprowadzanie ścieków, gospodarka odpadami, systemy zaopatrzenia energetycznego) • integrację działań przyjaznych środowisku w dziedzinie rozwoju miast, planowania transportu i planowania przestrzennego • kontynuację działań w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz przeciwdziałaniu klęskom żywiołowym • tworzenie transgranicznej elektronicznej bazy danych geograficznych • stworzenie wspólnego sytemu monitoringu wód powierzchniowych na obszarze wsparcia • stworzenie wspólnego sytemu oceny jakości powietrza z uwzględnieniem pomiarów emisji zanieczyszczeń i tworzeniem modeli
	<p>Wskaźniki produktu i rezultatu dla priorytetu 1:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Długość rozbudowanych szlaków komunikacyjnych (drogi, linie kolejowe) - Długość nowych szlaków komunikacyjnych (drogi, linie kolejowe) - Długość nowych ścieżek wędrówek pieszych bądź rowerowych - Liczba wspólnych imprez dotyczących transportu, planowania przestrzennego - Liczba utworzonych/ utrzymanych miejsc pracy dzięki projektom z zakresu turystyki (w tym dla kobiet) - Liczba uczestników projektów na rzecz środowiska, ochrony przeciwpożarowej i przed klęskami żywiołowymi / w tym kierujące projektem kobiety - Liczba opracowanych wspólnie koncepcji w zakresie bezpieczeństwa - Wielkość obszaru objętego projektami w zakresie ochrony środowiska - Liczba gospodarstw domowych objętych projektami w zakresie odprowadzania ścieków i usuwania odpadów
<p>2</p>	<p>Wspieranie transgranicznych kontaktów gospodarczych i zacieśnienie współpracy gospodarczo- naukowej</p>
	<p>Wspieranie polsko- niemieckich kontaktów gospodarczych i sieci współpracy gospodarczej w szczególności poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • giełdy kooperacyjne i konferencje branżowe w szczególności w ramach regionalnych klastrów branżowych; centra serwisowe- pomoc w nawiązywaniu kontaktów wraz z opieką doradcy, tworzenie i aktualizacja transgranicznych baz danych gospodarczych • wzajemne prezentacje gospodarcze krajów Meklemburgia- Pomorze Przednie, Brandenburgia i Województwa Zachodniopomorskiego • współpracę organizacji i związków przedsiębiorców, izb rzemieślniczych, Izb przemysłowo - handlowych • wspieranie wspólnego certyfikowania • wspieranie rozwoju przedsiębiorczości, podejmowania działalności gospodarczej o charakterze transgranicznym (kwalifikacje, doradztwo, coaching) • wspieranie rozwoju regionalnych transgranicznych łańcuchów kreacji wartości dodanej • wspieranie MŚP przy wchodzeniu na nowy rynki w kraju partnerskim oraz polsko – niemieckiej kooperacji przedsiębiorstw w przypadku wspólnego wchodzenia na Nowe rynki (np. udział w targach, coaching, usługi tłumaczenia ustnego i pisemnego)
	<p>Działania na rzecz transgranicznego marketingu turystycznego i pozyskiwania inwestorów w szczególności poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • działania w zakresie trwałego rozwoju regionalnego w polsko- niemieckim obszarze pogranicza ze szczególnym naciskiem na rozwój kompetencji w dziedzinie transgranicznego zarządzania regionalnego, dywersyfikacji i przekształcania produkcji

	<p>rolnej w działalność pozarolniczą, m.in. poprzez wspieranie agroturystyki wiejskich turystyki przyrodniczej</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój dalszych ośrodków turystycznych i obszarów o dużej przestrzeni chronionych w ramach współpracy partnerów turystycznych na obszarze wsparcia • transgraniczny marketing terenów pod działalność gospodarczą w polsko- niemieckim obszarze przygranicznym • tworzenie wspólnych produktów turystycznych
	<p>Wspieranie transgranicznej współpracy i sieci ośrodków naukowych, badawczych i technologicznych celem ułatwienia dostępu do wiedzy i transferu technologicznego w szczególności poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • budowę transgranicznego systemu wspierania innowacji i transferu technologii • wspieranie innowacyjnych technologii w dziedzinie produkcji, techniki informacyjnej i komunikacyjnej • tworzenie sieci powiązań między szkołami wyższymi a przedsiębiorcami • działania na rzecz tworzenia sieci w dziedzinie mediów technologii informatycznych • działania na rzecz wprowadzenia transgranicznych platform internetowych, banków danych i e-Commerce
	<p>Wskaźniki produktu i rezultatu dla priorytetu 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba polsko- niemieckich spotkań gospodarczych / spotkań osób podejmujących działalność gospodarczą - Liczba zaangażowanych instytucji i MŚP/ w tym z państwa partnerskiego - Liczba zainicjowanych powyższym kooperacji między przedsiębiorstwami - Liczba stworzonych powyższym nowych / zabezpieczenie istniejących miejsc pracy (w tym dla kobiet) - Liczba wspólnych targów - Liczba uczestniczących instytucji/ MŚP/ w tym z państwa partnerskiego - Liczba wspólnych działań w zakresie turystyki - Liczba projektów na rzecz wspierania sieci kooperacyjnych / sieci w zakresie technik informacyjnych - Liczba pozyskanych w wyniku tworzenia sieci partnerów/ w tym z kraju partnerskiego - Liczba zainicjowanych działań w ramach sieci działań - Liczba działań na rzecz transferu technologii i/lub informacji - Liczba zainicjowanych w ramach sieci kooperacyjnych działań o wymiarze ponadregionalnym - Liczba nadanych wspólnie certyfikacji - Liczba korzystających z doradztwa
<p>3</p>	<p>Transgraniczny rozwój zasobów ludzkich oraz wsparcie współpracy transgranicznej w zakresie ochrony zdrowia, kultury i edukacji.</p>
	<p>Wspólne projekty w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych, wydawania świadectw i uprawnień zawodowych w polsko-niemieckim obszarze wsparcia, edukacji ekologicznej</p> <p>W szczególności poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tworzenie i rozwój transgranicznej współpracy w dziedzinie edukacji • tworzenie i zastosowanie modułów kształcenia w zakresie kompetencji interkulturowych jako trwałego elementu kształcenia • naukę języków obcych (polski / niemiecki) i transgraniczną wymianę uczniów i uczniów zawodu (współpraca ośrodków edukacyjnych) • testowanie i tworzenie transgranicznych programów kształcenia • wspieranie kształcenia zawodowego w środowisku gospodarczym we współpracy z niemieckimi i polskimi instytucjami branż przemysłowych (obróbka i przetwórstwo metali), turystycznych oraz z sektora usług, m.in. ochrona zdrowia, ochrona środowiska, technologie innowacyjne
	<p>Wspieranie współpracy jednostek samorządu terytorialnego oraz prywatnych ośrodków kulturalnych, stowarzyszeń i innych instytucji działających na rzecz rozwijania kontaktów transgranicznych i integracji społecznej</p>

	<p>w szczególności poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wspólne strategie, koncepcje i studia badawcze dotyczące rozwoju polsko-niemieckiego obszaru wsparcia • działania na rzecz aktywizacji zawodowej i społecznej oraz przeciwdziałanie uzależnieniom w ramach kooperacji transgranicznej • transgraniczne imprezy na rzecz integracji mieszkańców polsko-niemieckiego obszaru wsparcia • wspólne projekty kulturalne, sportowe i na rzecz szkół i inne działania na rzecz uczniów i młodzieży • działania na rzecz publicznej transgranicznej infrastruktury rekreacyjnej, kulturalnej, sportowej i społecznej • rozbudowę i modernizację ośrodków współpracy polsko- niemieckiej • wspieranie projektów w dziedzinie ekonomiki zdrowia • działania na rzecz popularyzacji własnego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego w państwie sąsiednim • wzajemne prezentacje krajów związkowych Meklemburgii – Pomorza Przedniego, Brandenburgii i Województwa Zachodniopomorskiego • ochrona miejsc i zabytków o szczególnym znaczeniu kulturowym dla regionu • rozbudowę i rozwój transgranicznych ośrodków edukacji ekologicznej i innych publicznych ośrodków edukacyjno- rekreacyjnych
	<p>Fundusz Małych Projektów (FMP)</p>
	<p>Wskaźniki produktu i rezultatu dla priorytetu 3:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba projektów na rzecz wspólnych podnoszenia kwalifikacji i kształcenia zawodowego - Liczba uczestników / kobiety/ młodzież - Liczba zatrudnień na pierwotnym rynku pracy po odbytym szkoleniu w tym kobiety/ młodzież - Liczba projektów na rzecz przezwyciężenia barier językowych - Liczba projektów kooperacyjnych na rzecz kształcenia zawodowego - Liczba utworzonych miejsc kształcenia zawodowego dla kobiet - Liczba wspólnych projektów społecznych - Liczba projektów na rzecz integracji społecznej - Liczba osób w tym kobiet/ młodzieży objętych projektami społecznymi - Liczba projektów (inwestycyjnych) w zakresie kultury, spraw społecznych, rekreacji i sportu (bez FMP) - Liczba projektów będących kontynuacją podjętych działań - Liczba opracowanych wspólnych koncepcji - Liczba uczestników / inicjatorów - Liczba projektów na rzecz zintegrowanego rozwoju obszarów wiejskich - Liczba projektów na rzecz łączenia ofert kulturalnych - Liczba uczestników sieci kooperacyjnych / instytucje / szkoły wyższe - Liczba wspólnych koncepcji i studiów etc. - Liczba projektów w ramach FMP - Liczba uczestników w małych projektach w tym kobiety/ młodzież/ dzieci
<p>4</p>	<p>Pomoc techniczna</p>
	<p>Przygotowanie, realizacja, monitoring i kontrola oraz ewaluacja i analizy; działania informacyjne i promocyjne w szczególności poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie działań wspierających (dokument programowy, wsparcie i doradztwo) • pomoc podmiotom lokalnym i regionalnym w realizacji działań podejmowanych przy realizacji programu • podjęcie działań monitorujących oraz oceny realizacji • kontrole i działania na rzecz ewaluacji systemu kontroli • wydatki na przygotowanie i przeprowadzenie posiedzeń Komitetu Sterującego i Monitorującego • tłumaczenia

	<ul style="list-style-type: none">• koordynacja działań partnerów regionalnych w ramach uzgodnionych zakresów działań• stała ewaluacja dokumentów programowych• przeprowadzanie analiz i studiów, również natury ogólnej• przygotowanie i realizacja działań komunikacji społecznej• przygotowanie i prowadzenie systemu elektronicznego przekazywania danych i monitoringu oraz ocena przeprowadzonych w ramach programu działań objętych wsparciem• zewnętrzną ewaluację programu włącznie z ewaluacją metodyki oceny prowadzonych działań• rozwój kompetencji w zakresie zasad równego traktowania kobiet i mężczyzn
<p>Wskaźniki produktu i rezultatu dla priorytetu 4:</p> <ul style="list-style-type: none">- Liczba projektów- Liczba projektów w zakresie komunikacji społecznej- Liczba projektów na rzecz poprawy monitoringu działań w ramach programu- Liczba projektów na rzecz wspólnego zarządzania programem- Liczba podjętych działań i projektów innowacyjnych na rzecz realizacji celu przekrojowego równych szans kobiet i mężczyzn i rozwoju kompetencji podmiotów aktywnych w zakresie polityki równouprawnienia kobiet i mężczyzn- Liczba projektów na rzecz wspierania realizacji celu przekrojowego: zrównoważony rozwój- Liczba projektów na rzecz wspierania realizacji celu przekrojowego: społeczeństwa informacyjnego- Liczba przeprowadzonych w ramach doradztwa projektowego rozmów	

Dla całego Programu rozliczane będą dla każdego przedsięwzięcia w zakresie monitorowania i oceny oraz wyboru projektów następujące wskaźniki:

- Stopień sprostania rodzajowi kooperacji (wspólne opracowanie, wspólna realizacja, wspólne kadry, wspólne finansowanie)
- Oddziaływanie na integrację transgraniczną
- Oddziaływanie na środowisko
- Wkład w poprawę struktur transgranicznych
- Odnoszenie się do równouprawnienia i niedyskryminacji
- Trwałość przedsięwzięć

Zakres interwencji obejmuje zarówno aspekty transgraniczne jak i z zakresu gospodarki, rynku pracy i ochrony środowiska. Łańcuchy interwencji charakteryzują się częściowo bardzo zróżnicowaną intensywnością oddziaływań.

Szeroki wachlarz przewidzianych do wspierania przedsięwzięć oraz ograniczony zakres finansowy Programu prowadzą do tego, iż w ramach wraźnia Programu można będzie wspierać jedynie niewielką liczbę takich samych rodzajowo przedsięwzięć. Tym samym zrównoważona ocena statystyczna napotyka na ścisłe granice.

Z uwagi na sytuację wyjściową przedkłada się więc podstawowy zakres systemu wskaźników monitorowania i oceny oraz wyboru projektów, który ma umożliwić rzetelne wypowiedanie się o programie i priorytetach w stosownie krótkim okresie czasu.

Sporządzony katalog minimalny wskaźników na poziomie programu i priorytetów koncentruje się na ujęciu efektów wsparcia konkretnych przedsięwzięć oraz na ocenie stopnia osiągnięcia zakładanego celu na poziomie priorytetów.

6.2. Kwantyfikacja celów i wskaźników na poziomie priorytetów

Wybór wskaźników i ocena wartości zakładanych bazują na doświadczeniach z IW INTERREG III A przy uwzględnieniu środków finansowych dostępnych w latach 2007 – 2013.

1	Wspieranie działań na rzecz infrastruktury służącej współpracy transgranicznej i poprawie stanu środowiska w obszarze wsparcia	wartość
	Liczba projektów na rzecz poprawy infrastruktury transportowej	15
	Liczba wspólnych spotkań na temat rozwoju transportu, planowania przestrzennego, planowania regionalnego	3
	Liczba projektów inwestycyjnych generujących miejsca pracy	3
	Liczba generujących miejsca pracy projektów turystycznych	4
	Liczba projektów w zakresie ochrony środowiska i przeciwdziałaniu klęskom żywiołowym	12
	Liczba partnerów biorących udział w projektach dotyczących ochrony środowiska	50
	Liczba projektów w zakresie dziedzictwa przyrodniczego	5
	Liczba wspólnych działań w zakresie gospodarki ściekami, sortowania odpadów, wzgl. ograniczania ich ilości	5
2	Wspieranie transgranicznych powiązań gospodarczych i zacieśnienie współpracy gospodarczo- naukowej	
	Liczba projektów na rzecz zacieśnienia współpracy gospodarczej	15
	Liczba projektów za rzecz zacieśnienia współpracy naukowej	10
	Liczba projektów inicjujących nawiązanie polsko- niemieckich kontaktów podmiotów gospodarczych	50
	Liczba podmiotów gospodarczych i MŚP zaangażowanych w współpracę	1000
	Liczba wspólnych targów i działań marketingowych	15
	Liczba partnerów w ramach sieci kooperacyjnej pozyskanych w wyniku projektu	50
	Liczba działań zainicjowanych w ramach sieci kooperacyjnej	100
3	Transgraniczny rozwój zasobów ludzkich oraz wsparcie współpracy transgranicznej w zakresie ochrony zdrowia, kultury i edukacji	
	Liczba projektów podnoszenia kwalifikacji i kształcenia zawodowego	10
	Liczba uczestników	3500
	Liczba projektów na rzecz przezwyciężenia bariery językowej	50
	Liczba osób biorących udział w projektach nauki języka	1000
	Liczba wspólnych projektów społecznych	5
	Liczba osób biorących udział lub objętych projektami społecznymi	500
	Liczba projektów podejmujących działania w zakresie kultury, sportu, turystyki i rekreacji (bez FMP)	15
	Liczba zawartych w ich wyniku partnerstw	25
	Liczba projektów korzystających z medycznych sieci kooperacyjnych	3
	Liczba projektów w ramach FMP	750
	Liczba uczestników projektów FMP	15000
4	Pomoc techniczna	
	Liczba projektów w ramach Programu Operacyjnego	170
	Liczba projektów w ramach działań popularyzacji ramach komunikacji społecznej	10
	Liczba projektów na rzecz poprawy monitoringu programu	5
	Liczba projektów na rzecz wspólnego zarządzania programem	5

6.3 Rząd wielkości wydatków

	Wspieranie działań na rzecz infrastruktury służącej współpracy transgranicznej i poprawie stanu środowiska na obszarze pogranicza	55.720.708
16	Kolej	1.114.400
23	Drogi regionalne/ lokalne	16.716.200
24	Ścieżki rowerowe	6.686.500
26	Transport multimodalny	2.228.800
28	Inteligentne systemy transportu	1.114.400
29	Porty lotnicze	557.200
30	Porty	1.671.600
31	Śródlądowe drogi wodne (regionalne i lokalne)	3.900.400
41	Energia odnawialna: biomasa	557.200
42	Energia odnawialna: hydroelektryczna, geotermiczna i pozostała	1.114.400
44	Gospodarka odpadami komunalnymi i przemysłowymi	557.200
45	Gospodarka i zaopatrzenie w wodę pitną	1.671.600
46	Oczyszczanie ścieków (ścieki)	4.457.700
47	Jakość powietrza	557.200
48	Zintegrowany system zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń środowiska	557.200
53	Zapobieganie ryzyku wystąpienia zagrożeń (w tym opracowanie i wdrażanie planów i instrumentów zapobiegania i zarządzania zagrożeniami naturalnym i technologicznym))	2.228.800
54	Inne działania na rzecz ochrony środowiska i zapobiegania ryzyku wystąpienia zagrożeń.	1.114.400
55	Promowanie walorów przyrodniczych	8.915.508
	Wspieranie transgranicznych kontaktów gospodarczych i zacieśnienie współpracy gospodarczo- naukowej	29.951.364
1	Działania w zakresie badań i rozwoju technologicznego prowadzone w ośrodkach badawczych	2.995.100
2	Infrastruktura związana z badaniami i rozwojem technologicznym (w tym wyposażenie w sprzęt, oprzyrządowanie i szybkie sieci informatyczne łączące ośrodki badawcze) oraz specjalistyczne ośrodki kompetencji technologicznych	5.391.200
3	Transfer technologii i udoskonalanie sieci współpracy między MŚP, między MŚP a innymi przedsiębiorstwami, uczelniami, wszelkiego rodzaju instytucjami na poziomie szkolnictwa pomaturalnego, władzami regionalnymi, ośrodkami badawczymi oraz biegunami naukowymi i technologicznymi (parkami naukowymi i technologicznymi, itd.)	4.492.700
5	Usługi w zakresie zaawansowanego wsparcia dla przedsiębiorstw i grup przedsiębiorstw	5.091.700
11	Technologie informacyjne i telekomunikacyjne (dostęp, bezpieczeństwo, interoperacyjność, zapobieganie ryzyka, badania, innowacje, treści cyfrowe itp.)	1.497.600
13	Usługi i aplikacje dla obywateli (e-zdrowie, e-rząd, e-kształcenie, e-integracja, e-urząd, włączenie w obieg społeczeństwa informacyjnego itp.)	898.500
14	Usługi i aplikacje dla MŚP (e-handel, edukacja i szkolenia, tworzenie sieci)	2.396.100
56	Ochrona i waloryzacja dziedzictwa przyrodniczego	599.000
57	Inne działania na rzecz poprawy usług turystycznych	4.193.200
74	Rozwój potencjału ludzkiego w zakresie badań i innowacji, w szczególności poprzez studia podyplomowe i szkolenia naukowców oraz poprzez współpracę sieciową między uczelniami, ośrodkami badawczymi i przedsiębiorstwami.	2.396.264
	Transgraniczny rozwój zasobów ludzkich oraz wsparcie współpracy transgranicznej w zakresie ochrony zdrowia, kultury i edukacji	39.511.452
13	Usługi i aplikacje dla obywateli (e-zdrowie, e-rząd, e-kształcenie, e-integracja, e-urząd, włączenie w obieg społeczeństwa informacyjnego itp.)	1.185.300
58	Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego	1.975.600
59	Rozwój infrastruktury kulturalnej	3.951.100

60	Inne wsparcie dla poprawy usług kulturalnych	1.185.300
61	Zintegrowane projekty na rzecz rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich	1.580.500
62	Rozwój systemów i strategii ustawicznego uczenia się; szkolenia i usługi dla pracobiorców na rzecz zwiększenia zdolności adaptacyjnych pracowników do zmian; promowanie przedsiębiorczości i innowacji	6.716.900
75	Infrastruktura systemu oświaty	2.765.800
76	Infrastruktura ochrony zdrowia	6.321.800
79	Pozostała infrastruktura społeczna	1.185.300
80	Promowanie partnerstwa, paktów i inicjatyw poprzez tworzenie sieci współpracy odnośnych podmiotów	12.643.852
	Pomoc techniczna	7.629.146
85	Przygotowanie, realizacja, monitoring i kontrola	6.866.200
86	Ocena, badania/ ekspertyzy, informacja i komunikacja	762.946

6.4 Grupy docelowe i beneficjenci końcowi

- jednostki samorządu terytorialnego (miasta, gminy, powiaty, kraje związkowe Meklemburgia-Pomorze Przednie i Brandenburgia) oraz ich przedstawiciele
- podmioty prawa publicznego
- osoby prawne pożytku publicznego (stowarzyszenia, związki, fundacje)
- zakłady budżetowe jednostek samorządowych nie prowadzące działalności komercyjnej, - komunalne związki celowe
- towarzystwa wspierania gospodarki
- towarzystwa i organizacje wspierania gospodarki, centra technologiczne, placówki badawczo-rozwojowe,
- szkoły wyższe, placówki naukowo – dydaktyczne,
- placówki kultury i sportu, placówki służby zdrowia i służb socjalnych,
- pozostałe organizacje pozarządowe (NGO)
- MŚP*

- jednostki samorządu terytorialnego i ich związki,
- Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Pomerania
- organy administracji rządowej
- inne podmioty prawa publicznego
- osoby prawne pożytku publicznego
- jednostki sektora finansów publicznych
- organizacje pozarządowe
- organizacje samorządów gospodarczych, zawodowych i rolniczych
- Lasy Państwowe (w Polsce)

* Definicja małych i średnich przedsiębiorstw opiera się na Załączniku I do Rozporządzenia (WE) nr 364/2004 (Dziennik Urzędowy WE L 63/22 z dnia 25. lutego 2004) z późniejszymi zmianami. Warunkiem przyznania wsparcia jest nie korzystanie przez wspierane przedsiębiorstwo z innego rodzaju pomocy w ramach pomocy „de-minimis” w rozumieniu rozporządzenia (WE) nr 1998/2006 Komisji z dnia 15. grudnia 2006 roku o stosowaniu Artykułu 87 i 88 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską do pomocy de minimis (Dziennik Urzędowy KU L 379 z dnia 28. grudnia 2006), która nie przekracza pułapu 200000 EUR w okresie trzech kolejnych lat budżetowych. Pułap wynoszący 200.000 € dotyczy wszystkich form pomocy publicznej (np. dotacje, pożyczki, poręczenia, udziały), które zostały wymienione jako pomoc de minimis w cytowanym rozporządzeniu.

6.5 Indykacyjny plan finansowy

Tabela 3 Alokacja środków w transzach rocznych w EURO

	Strukturfonds Fundusze strukturalne EFRE/EFRR	Nationaler Beitrag Wkład krajowy	Finanzmittel insgesamt Finansowanie ogółem (c) = (a) + (b)	Kofinanzierungs- satz Poziom współfinanso- wania (e) = (a)/(c)
	(a)	(b)	(c)	(e)
2007	18.070.660	3.188.941	21.259.601	85,00%
2008	17.673.862	3.118.917	20.792.779	85,00%
2009	18.079.662	3.190.530	21.270.192	85,00%
2010	18.760.011	3.310.592	22.070.603	85,00%
2011	19.460.333	3.434.177	22.894.510	85,00%
2012	20.070.625	3.541.875	23.612.500	85,00%
2013	20.697.518	3.652.505	24.350.023	85,00%
Insgesamt Ogółem (2007 - 2013)	132.812.670	23.437.537	156.250.208	85,00%

Tabela 4 Alokacja środków według priorytetów w EURO

EFRE/EFRR 2007-2013
 Mecklenburg-Vorpommern/Brandenburg - Zachodniopomorskie
Priorytäten/Priorytety

Europäische Territoriale Zusammenarbeit
 Europejska współpraca terytorialna

Stand/Stan: **01.03.2007**
 Finanzangaben in EURO/Dane
 finansowe w EURO

	Gemeinschafts beteiligung Wkład Wspólnoty EFRE/EFRR (a)	Nationaler Beitrag Wkład krajowy (b) (= (c) + (d)) (b)	Indikative Aufschlüsselung der entsprechenden nationalen Mittel Indykatywny podział wkładu krajowego		Finanzmittel insgesamt Finansowanie ogółem (e) = (a) + (b) (e)	Kofinanzierungs- satz Poziom współfinanso- wania (f) = (a)/(e) (f)
			Nationale öffentliche Mittel Krajowe środki publiczne (c)	Nationale private Mittel Krajowe środki prywatne (d)		
Priorytet 1 Förderung der Infrastruktur für grenzübergreifende Kooperation und der Umweltsituation im Grenzraum Wspieranie warunków infrastrukturalnych i ekologicznych w obszarze granicznym	41,95% 55.720.708	9.833.066	9.538.074	294.992	65.553.774	85,00%
Priorytet 2 Förderung grenzübergreifender Wirtschaftsverflechtungen sowie Verstärkung der Zusammenarbeit von Wirtschaft und Wissenschaft Wspieranie transgranicznych kontaktów gospodarczych i wsparcie współpracy gospodarczo- naukowej	22,55% 29.951.364	5.285.535	5.126.969	158.566	35.236.899	85,00%
Priorytet 3 Grenzübergreifende Entwicklung der Humanressourcen und Unterstützung von grenzübergreifenden Kooperationen in Bereichen wie Gesundheit, Kultur und	29,75% 39.511.452	6.972.612	6.763.434	209.178	46.484.064	85,00%

Bildung Transgraniczny rozwój zasobów ludzkich oraz wsparcie współpracy transgranicznej w zakresie ochrony zdrowia, kultury, turystyki i edukacji						
Priorität/Priorytet 4	5,74%					
Technische Hilfe Pomoc techniczna	7.629.146	1.346.324	1.346.324	0	8.975.470	85,00%
Insgesamt/Ogółem	132.812.670	23.437.537	22.774.801	662.736	156.250.207	85,00%

7. Zgodność z politykami wspólnotowymi

7.1 Strategie rozwojowe Unii Europejskiej

Rozporządzenia UE kierują działania strukturalne na:

- celowe strategiczne działania dostosowane w szczególności do programu lizbońskiego i goeteborskiego w aspekcie konkurencyjnego tworzenia, trwałej, bazującej na wiedzy „strategii rozwoju gospodarki i zatrudnienia”
- koncentrowanie się na obszarach o niższym niż przeciętny stopniu rozwoju.

Głównym przesłaniem **Strategii Lizbońskiej Partnerstwa na rzecz Wzrostu i Zatrudnienia** jest ukierunkowane na sprostanie różnym „wyzwaniom stojącymi przed społeczeństwem, gospodarką i środowiskiem Europy dziś”

Strategiczne zalecenia polityki spójności dotyczą dla współpracy transgranicznej wzmocnienia konkurencyjności, m.in. poprzez wspieranie transferu wiedzy i know - how, rozwój transgranicznej działalności gospodarczej, kształcenia szkolnego i zawodowego, wspieranie opieki medycznej, integracja transgranicznego rynku pracy, wspólne zarządzanie środowiskiem i reagowanie na wspólne zagrożenia.

Opracowanie niniejszego Programu Operacyjnego oparte było na dokumencie programowym Unii Europejskiej- Strategii Lizbońskiej, szczególnie przy wyznaczaniu celów i priorytetów. Podobnie uwzględniono w należyty sposób strategiczne zalecenia polityki spójności, które ściśle wiążą się ze Strategią Lizbońską.

W ramach inicjatywy „Regiony na rzecz zmian gospodarczych” Instytucja Zarządzająca zobowiązuje się do:

- a) podjęcia właściwych działań przy opracowywaniu programu służących innowacyjnym operacjom mającym odniesienie do wyników współpracy w ramach sieci współpracy z udziałem regionów;
- b) dopuszczenie (jako obserwatora) w Komitecie Monitorującym przedstawiciela/li sieci współpracy z udziałem regionu, który będzie zdawał relację z postępu działań w ramach sieci współpracy;
- c) przynajmniej raz w roku przewidzieć jako jeden z punktów obrad Komitetu Monitorującego (lub Komitetu Programowego), w ramach którego zostanie przedłożony raport z działań sieci współpracy i omówione merytoryczne propozycje dla programu głównego
- d) w raporcie rocznym zdawać relację z operacji wdrożonych na szczeblu regionalnym w ramach inicjatywy „Regiony na rzecz zmian gospodarczych”.

7.2 Zgodność z celem 1”Konwergencja”, EFRROW i EFR

Działania i projekty realizowane w ramach niniejszego programu operacyjnego będą stale porównywane z instytucjami realizującymi inne fundusze, ich celami i możliwościami wsparcia: cel 1”Konwergencja” oraz Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejski Fundusz Rybołówstwa, gdyż będą one również realizowane na obszarze wsparcia niniejszego programu operacyjnego.

Odpowiedzialność za spójność programu celu 3 z jednej strony oraz programami EFRR i EFS oraz EFRROW i EFR leży po stronie Instytucji Zarządzającej. Przy wsparciu obu koordynatorów programu w Brandenburgii i Polsce oraz we współpracy z Instytucjami Zarządzającymi poszczególnych programów w Niemczech (Meklemburgia-Pomorze przednie i Brandenburgia) oraz w Polsce zagwarantowana zostanie konieczna spójność programów. W interesie osiągnięcia wzajemnego uzupełniania się instrumentów finansowych prowadzone będą regularne uzgodnienia z jednostkami przyznającymi wsparcie z programów celu 1, EFRROW i EFR. Tym samym wykorzystana zostanie efektywna możliwość kontroli mającej na celu uniknięcie podwójnego dofinansowania.

W celu zapewnienia spójności zostanie zagwarantowane przy wyborze projektów porozumienie pomiędzy innymi podmiotami, za które odpowiedzialność ponosi Instytucja Zarządzająca.

W ten sposób możliwe będzie jasne rozgraniczenie tych źródeł finansowania, co pozwoli zapewnić właściwą efektywność poszczególnym funduszom. Kryterium rozróżniającym jest osiągnięta wartość dodana **efektu transgranicznego** (por. powyżej 5.2): Wsparcie z programu ma na celu intensyfikację współpracy transgranicznej, co z kolei przyczyni się do tego, że w poszczególnych obszarach zostaną wykorzystane dodatkowe potencjały rozwojowe. Wzmocnienie kooperacji będzie następowało zgodnie z zapisami punktu 5.2 poprzez spełnienie co najmniej dwóch z czterech kryteriów współpracy transgranicznej: wspólne opracowanie, wspólna realizacja, wspólny personel, wspólne finansowanie. Stanowi to gwarant, że projekty w ramach celu 3 będą się różniły od projektów realizowanych na tym samym obszarze, a wspieranych z programów współfinansowanych z EFRR i EFS.

Takie ukierunkowanie powoduje powstawanie efektów synergii pomiędzy celami programu celu 3 a wsparciem z EFRR i ES: Cel szczegółowy „Poprawa transgranicznej współpracy gospodarczej” wspiera przykładowo osiągnięcie strategicznego celu „Wzmocnienie konkurencyjności i elastyczności przedsiębiorstw” z programu EFS Meklemburgii-Pomorza Przedniego. Na poziomie pojedynczych operacji będzie widoczna duża ilość powiązań z poszczególnymi programami polskimi i niemieckimi w rozumieniu ich spójności merytorycznej i przy równoczesnej demarkacji programów.

7.3 Cele horyzontalne

Powiązanie z celami horyzontalnymi będzie widoczne na wszystkich etapach wdrażania programu. Następuje to zarówno na płaszczyźnie przygotowania programu, jego wdrażania i monitorowania jak również na poziomie strategii programu i jego oddziaływania, co ma na celu zapewnienia możliwie dużego wkładu w osiągnięcie mierników celu w poszczególnych działaniach z ukierunkowaniem na cele horyzontalne. Potencjalne konflikty celów będą rozwiązywane przez partnerów skupionych w Komitecie Monitorującym w ramach realizacji programu przy uwzględnieniu celu nadrzędnego sformułowanego w punkcie 5.1. Ogólnie ujmując pozytywne oddziaływanie interwencji w ramach programu będzie zapewnione na poziomie celu nadrzędnego. Program wspierać będzie także oba cele horyzontalne, którymi są ochrona środowiska i równość szans.

7.3.1 Zrównoważony rozwój

Każde pokolenie zobowiązane jest, w obliczu potencjalnych zagrożeń do podjęcia niezbędnych wychodzących im naprzeciw starań. Dotyczy to przede wszystkim zachowania środowiska naturalnego, rozwoju gospodarczego, integracji społecznej i tendencji demograficznych. Oznacza to podjęcie działań zmierzających do tego, aby zmiany strukturalne wywołane postępowaniem technicznym i wzrostem konkurencji międzynarodowej rozwojem technologicznym przebiegały w sposób łagodny i przyjazny dla środowiska. Należy dążyć do właściwego skoordynowania działań zmierzających do osiągnięcia wzrostu gospodarczego, wzrostu zatrudnienia, integracji społecznej i ochrony środowiska.

Podstawowym elementem zrównoważonego rozwoju jest oddzielenie wzrostu gospodarczego od zwiększenia zużycia energii i zasobów naturalnych oraz intensyfikacji usług transportowych. Co oznacza, że należy dążyć do osiągnięcia wzrostu gospodarczego i zatrudnienia, jednakże zwiększone zapotrzebowanie na energię należy w większym stopniu kompensować wzrostem efektywności wykorzystania energii. Działania programu w zakresie infrastruktury turystycznej, wywierające znaczący wpływ na środowisko naturalne należy potraktować w szczególny sposób.

Zrównoważony rozwój polsko-niemieckiego obszaru wsparcia, rozumiany jest w Euroregionie, jako model społeczny, w którym zadania generacyjne nie są odsuwane, ale rozwiązywane. Realizacja projektów w ramach wszystkich priorytetów niniejszego programu powinna być tak kształtowana, aby trwały i zrównoważony rozwój był dostrzegalny. Działania neutralne dla środowiska nie są przewidziane w programie z wyjątkiem podnoszenia kwalifikacji.

Zdefiniowanie zrównoważonego rozwoju, jako jednego z celów programu odnosi się do art. 17 rozporządzenia ogólnego. Zdefiniowanie celów zrównoważonego rozwoju jest zgodne z Narodowymi Strategicznymi Planem Rozwoju, w których szczególną wagę przykładają się do przyjaznych dla środowiska zasad rozwoju, jako celu horyzontalnego.

Zrównoważony rozwój, a szczególnie aspekt ochrony klimatu, będą wspierane w sposób ukierunkowany podczas realizacji programu we wszystkich osiach priorytetowych. W osi priorytetowej 1 nastąpi to przykładowo poprzez integrację działań przyjaznych środowisku w różnego rodzaju planach. Oś priorytetowa 2 dotyka zrównoważonego rozwoju w sposób celowy poprzez wspieranie turystyki przyjaznej dla środowiska i obejmuje wsparciem badania i rozwój będący kolejnym ważnym

elementem wzmacniającym aspekty zrównoważonego rozwoju w ramach udzielanego wsparcia. W obrębie osi priorytetowej 3 wspierane jest wspólne zachowanie dziedzictwa przyrodniczego.

Współpraca transgraniczna przyczyni się do wykrystalizowania się nowego modelu rozwojowego. Aspekty trwałości znajdują swoje odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów.

Podsumowując należy stwierdzić, że Program Operacyjny jest tym samym nie tylko spójny z celami i wytycznymi Strategii Lizbońskiej, ale także odnosi się do aspektów ochrony środowiska oraz zasad zrównoważonego i przyjaznego środowiska rozwoju, które obowiązują od 2001 roku od szczytu w Göteborgu. W ujęciu regionalnym szczególne znaczenie mają plany działań służące zwiększeniu efektywności energetycznej, plan działań na rzecz biomasy oraz założenia służące zmniejszeniu emisji dwutlenku węgla.

7.3.2 Równość szans

Zgodnie z art. 16 rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie oraz Komisja zapewniają wspieranie równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz uwzględnienie aspektu równouprawnienia na poszczególnych etapach wdrażania działań wspieranych z funduszy. Poza tym podejmują działania konieczne do przeciwdziałania jakiegokolwiek formie dyskryminacji z uwagi na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

Komisja Europejska określiła w „Mapie drogowej dotyczącej zrównania szans kobiet i mężczyzn w latach 2006- 2010” najważniejsze działania w tej dziedzinie. Mapa drogowa uzasadnia dualny charakter koniecznych działań, tzn. działania w ramach Gender Mainstreaming (wspierania zrównania szans kobiet i mężczyzn we wszystkich obszarach działania) i działania specjalne. Cel przekrojowy: równość szans określony w programie oznacza działania na rzecz wyrównanie szans kobiet i mężczyzn.

Realizacja zasad Gender Mainstreaming jest procesem, którego celem jest szeroko pojęte wyrównanie szans kobiet i mężczyzn w życiu gospodarczym i społecznym.

Zasady Gender Mainstreaming ujęte w niniejszym programie w układzie odgórności, stanowią, że realizacja projektów powinna w sposób świadomy, sprawiedliwy i trwały uwzględniać potrzeby obu płci. Sprawiedliwe i równe traktowanie obu płci we wszystkich obszarach życia powinno stać się oczywiste. Celem tych działań jest równość szans przedstawicieli obu płci.

W głównej mierze nie chodzi o sytuację kobiet, lecz o porównanie sytuacji kobiet i mężczyzn.

Gender Mainstreaming to proces odgórny, który w widoczny sposób realizowany jest w ramach programu. Co oznacza, że już na etapie generowania projektów wzgl. na etapie podejmowania decyzji o ich przyjęciu odgórnie należy podjąć odpowiedzialność za włączenie zasad Gender Mainstreaming w proces ich realizacji. Taka strategia powinna być realizowana poprzez włączenie odpowiednich mechanizmów sankcjonujących jej zastosowanie w programie na poziomie projektu.

Wspólne projekty międzyregionalne stwarzają szczególnie dobre możliwości realizacji zasady równych szans zarówno na poziomie projektu jak również priorytetu.

Zgodnie z celami strategii lizbońskiej dotyczącymi zatrudnienia, które zakładają, że poziom zatrudnienia kobiet w roku 2010 osiągnie 60%, wprowadzono w poszczególnych priorytetach i działaniach głównych kluczowe obszary wspierające równość szans kobiet i mężczyzn. Priorytety programu - Wspieranie transgranicznych powiązań gospodarczych i zacieśnienie współpracy gospodarczo- naukowej oraz Transgraniczny rozwój zasobów ludzkich oraz wsparcie współpracy transgranicznej w zakresie ochrony zdrowia, kultury i edukacji w szczególności nadają się do realizacji zasad Gender Mainstreaming z powodzeniem. Celem zmierzenie postępów przewidziano w programie właściwe wskaźniki, za pomocą których dokumentuje się realizację obowiązujących zasad prawa UE w zakresie równouprawnienia.

Wszystkie działania wspierane w ramach Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013 są zgodne ze wspólną praktyką udzielania wsparcia do równiej dyspozycji wszystkich kobiet i mężczyzn niezależnie od ich rasy lub pochodzenia etnicznego, religii lub światopoglądu, niepełnosprawności, wieku lub orientacji seksualnej. Obowiązują jedynie uwarunkowania przyznania wsparcia związane ze specyfiką działań.

Instytucje bądź pracownicy zajmujący się wdrażaniem wsparcia winni podnieść swoje kwalifikacje w szczególności poprzez szkolenia, formułowania zaleceń pracy i informacje, tak aby zwracać uwagę na nakaz równouprawnienia i niedyskryminowania.

7.3.3 Gospodarka oparta na wiedzy

Technologia informacyjna i komunikacyjna stanowią podstawę społeczeństwa opartego na wiedzy. Stwarza się w ten sposób możliwości przechowywania i upowszechniania zwiększających się zasobów danych, które również w polsko-niemieckim obszarze wsparcia stanowią będą podstawę wzrostu wydajności produkcji.

Przejście do fazy społeczeństwa informacyjnego nie ogranicza się tylko do postępu technologicznego.

Zastosowanie technologii informacyjnej i komunikacyjnej w polsko-niemieckim obszarze wsparcia powinno stać się ważnym elementem poprawy wydajności i konkurencyjności regionu, co znajduje odzwierciedlenie w różnych priorytetach programu na różnych poziomach realizacji.

Postęp technologiczny powinien możliwie szybko doprowadzić do zrównoważonego rozwoju regionu, poprzez wspieranie tworzenia i rozbudowy centrów kompetencyjnych w obszarze wsparcia oraz tworzenie w ramach opracowanych priorytetów gospodarczych sieci kooperacyjnych zwłaszcza dla MŚP. Szczególnie ważnym zadaniem określonym w priorytetach niniejszego programu jest poprawa transgranicznego transferu wiedzy między instytucjami badawczymi a przedsiębiorstwami.

Oczywisty jest fakt, że istnienie na polsko-niemieckim obszarze wsparcia odpowiedniej infrastruktury jest niezbędne do właściwego funkcjonowania mechanizmu tworzenia i zastosowania nowych produktów. Dlatego tak ważne jest stworzenie właściwej transgranicznej infrastruktury, co stanowi cel horyzontalny programu.

8. Zasady realizacji programu

8.1 Zasady wspólnego wdrażania

Rozporządzenia dotyczące funduszy strukturalnych, w szczególności rozporządzenie ogólne, rozporządzenie EFRR, rozporządzenie Komisji Europejskiej (WE) nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności oraz rozporządzenia (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju (Dz. Urz. UE L. 371 z 27.12.2006r., str.1 -169) – „rozporządzenie wykonawcze” oraz polskie i niemieckie przepisy budżetowe tworzą podstawy prawne dla realizacji programu.

Realizacja programu odbywać się będzie z pełnym uwzględnieniem zasady partnerstwa, tak jak zostało to opisane w art. 11 rozporządzenia ogólnego. Odpowiedzialne urzędy wszystkich szczebli, partnerzy społeczni i gospodarczy oraz przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego, partnerzy z obszaru ochrony środowiska, organizacje pozarządowe i podmioty wspierające równość kobiet i mężczyzn będą braли udział, tak jak miało to miejsce dotychczas, w realizacji programu.

Wybór projektów odbywać się będzie na bazie wspólnego dokumentu programowego i kryteriów zatwierdzonych przez wspólny polsko-niemiecki Komitet Monitorujący oraz mających zastosowanie przepisów krajowych. Przekazanie środków pomocowych odbywa się wg zasady refundacji drogą współfinansowania jako dotacja bezzwrotna. Zastosowanie znajduje przy tym prawo wspólnotowe, w szczególności uregulowania dotyczące kwalifikowalności kosztów (rozporządzenie wykonawcze).

Szczegółowy wykaz beneficjentów znajduje się na stronie 45.

Fundusz Małych Projektów będzie realizowany wspólnie przez Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Pomerania i Kommunalgemeinschaft Europaregion POMERANIA e.V.

Wspólnymi językami programu są język niemiecki i polski.

Stosowne uregulowania dotyczące zarządzania będą zapewnione na wszystkich szczeblach programu, po to, aby obok przestrzegania przewidzianych prawem wymagań minimalnych, zapobiec potencjalnemu oddziaływaniu na środowisko, a mając na względzie zrównoważony rozwój uniknąć negatywnego oddziaływania programu. Wdrożenie funkcji zarządzania środowiskiem może obejmować przykładowo działania takie jak udostępnienie dyrektyw dotyczących oceny stanu środowiska i wytycznych wdrożeniowych, ustrukturyzowane przekazywanie zdobytych doświadczeń oraz rozwój wiedzy z zakresu ochrony środowiska, wskaźniki, konstruowanie projektów przyjaznych środowisku i sięgnięcie do efektywnych kryteriów wyboru.

Poza tym program uwzględnia następującą klauzulę porozumienia osiągniętego pomiędzy polskim Ministerstwem Rozwoju Regionalnego, Panią Gęsicką, a Komisarz, Panią Hübner:

„Projekty współfinansowane z Programu Operacyjnego będą spójne z przepisami dyrektywy 92/43/EWG Rady z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory oraz dyrektywy 79/409/EWG Rady z dnia 2 kwietnia 1979 roku w sprawie ochrony dzikich ptaków. Przy wyborze projektów zastosowane zostaną stosowne kryteria wyboru projektów, które będą miały na celu zagwarantowanie spójności projektów z cytowanymi powyżej dyrektywami. Nie będą zatwierdzane projekty posiadające negatywne oddziaływanie na potencjalnie obszary Natura 2000 w Polsce (obejmuje to także obszary, które z punktu widzenia Komisji powinny zostać wskazane dnia 01.05.2004 roku, ale których wskazania Polska nie dokonała).

8.2 Struktury zarządzające

W celu zarządzania programem ustanawia się zgodnie z art. 14 rozporządzenia EFRR następujące instytucje:

- Instytucja Zarządzająca,
- Instytucja Certyfikująca,

- Instytucja Audytowa,
- Grupa Audytorów zgodnie z art. 14 ust. 2 rozporządzenia EFRR.

Kolejnymi podmiotami zaangażowanymi we wdrażanie programu są:

- Wspólny Sekretariat Techniczny (WST),
- kontrolerzy na podstawie art. 16 ust.1 rozporządzenia EFRR,
- Regionalny Punkt Kontaktowy,
- Koordynator Programu w Polsce,
- Koordynator Programu w Brandenburgii
- Landesförderinstitut Meklemburg-Vorpommern (LFI)

Szczegółowy podział zadań jak również ustalenie wzajemnych relacji pomiędzy Instytucją Zarządzającą, Instytucją Certyfikującą, Wspólnym Sekretariatem Technicznym a pozostałymi zaangażowanymi instytucjami poprzez rozgraniczenie ich kompetencji zdefiniowane zostanie w ramach opisu Systemu Zarządzania i Kontroli. Kompetencje trzech partnerów programu w obrębie samego Programu Operacyjnego Celu 3 „Europejska Współpraca Terytorialna” – „Współpraca Transgraniczna” Krajów Meklemburgia-Pomorze Przednie/Brandenburgia oraz Polska (Zachodniopomorskie) zostaną zdefiniowane w opisie systemu wdrażania i kontroli w oparciu o załącznik XII rozporządzenia wykonawczego, w którym zostaną omówione także inne kwestie prawne. Załącznik nr XII ma charakter porozumienia pomiędzy partnerami biorącymi udział w programie i będzie przez nich podpisany.

8.3 Działalność struktur zarządzających

8.3.1 Instytucja Zarządzająca

Na podstawie art. 59 ust. 1 lit. a) i art. 60 rozporządzenia ogólnego oraz art. 14 ust. 1 i art. 15 rozporządzenia EFRR jako Instytucja Zarządzająca wyznaczone zostaje:

Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Turystyki Meklemburgii-Pomorza Przedniego
Referat 240 Handel Zagraniczny, Inicjatywy Wspólnotowe Unii Europejskiej
Johannes-Stelling-Straße 14
D-19053 Schwerin
Niemcy

Instytucja Zarządzająca odpowiedzialna jest za to, aby program operacyjny był zarządzany i wdrażany zgodnie z zasadą racjonalnej gospodarki budżetowej. Odpowiada ona w szczególności za:

- zapewnienie, że operacje są wybierane do finansowania zgodnie z kryteriami mającymi zastosowanie do programu operacyjnego oraz że spełniają one mające zastosowanie zasady wspólnotowe i krajowe przez cały okres ich realizacji,
- upewnienie się, zgodnie z art. 15 rozporządzenia EFRR, że wydatki wszystkich zaangażowanych w przedsięwzięcie beneficjentów zostały zatwierdzone przez kontrolera zgodnie z art. 16 ust. 1 rozporządzenia EFRR,
- zapewnienie istnienia informatycznego systemu rejestracji i przechowywania zapisów księgowych dla każdej operacji w ramach programu operacyjnego oraz zapewnienie, że dane na temat realizacji, niezbędne do celów zarządzania finansowego, monitorowania, weryfikacji, audytu i oceny są gromadzone. W tym celu Instytucja Zarządzająca będzie się posługiwała systemem bazy danych (dalej – „system bazy danych programu”),
- zapewnienie utrzymywania przez beneficjentów i inne podmioty uczestniczące w realizacji operacji odrębnego systemu księgowego albo odpowiedniego kodu księgowego dla wszystkich transakcji związanych z operacją, bez uszczerbku dla krajowych zasad księgowych,
- zapewnienie, że ocena programu operacyjnego, o którym mowa w art. 48 ust. 3 rozporządzenia ogólnego, jest przeprowadzana zgodnie art. 47 rozporządzenia ogólnego.

Podstawą do oceny jest stały monitoring programu przeprowadzany przy pomocy systemu bazy danych programu. System bazy danych programu wspiera także bieżącą ewaluację programu poprzez rejestrację rzeczowych wskaźników programu na poziomie projektów,

- ustanawianie procedur dla zapewnienia, że wszystkie dokumenty dotyczące wydatków i audytów, wymagane do zapewnienia właściwej ścieżki audytu, są przechowywane zgodnie z wymogami art. 90 rozporządzenia ogólnego,
- zapewnianie otrzymywania przez Instytucję Certyfikującą wszystkich niezbędnych informacji o procedurach i weryfikacjach prowadzonych w odniesieniu do wydatków na potrzeby poświadczania. System bazy danych programu Instytucji Zarządzającej jest równocześnie systemem księgowym Instytucji Certyfikującej,
- kierowanie pracą Komitetu Monitorującego i dostarczanie mu dokumentacji wymaganej w celu umożliwienia monitorowania jakościowego realizacji programu operacyjnego w świetle jego szczegółowych celów,
- opracowywanie i przedkładanie Komisji rocznych i końcowych sprawozdań z realizacji, po ich uprzednim zatwierdzeniu przez Komitet Monitorujący,
- zapewnianie przestrzegania wymogów w zakresie informacji i promocji ustanowionych w art. 69 rozporządzenia ogólnego,
- ustalenie, w uzgodnieniu z partnerami programu, wspólnego dokumentu wdrożeniowego obejmującego wymagania stawiane pod kątem kwalifikowalności projektów oraz określenie kryteriów wyboru projektów zatwierdzanych przez Komitet Monitorujący,
- koordynowanie procesu monitorowania i procesu wyboru wniosków przy wsparciu WST,
- zawieranie z partnerem wiodącym umów o dofinansowanie.

8.3.2 Koordynatorzy Programu

Koordinatorem Programu po polskiej stronie obszaru wsparcia jest Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, na obszarze wsparcia w Brandenburgii jest nim Ministerstwo Gospodarki, a w Meklemburgii – Pomorzu Przednim Instytucja Zarządzająca w Ministerstwie Gospodarki, Pracy i Turystyki.

Koordinatorzy pełnią w stosunku do Instytucji Zarządzającej rolę partnerów uprawnionych do kontaktów w zakresie wszelkich kwestii dotyczących wdrażania wspólnego programu na obszarze wsparcia, za który odpowiadają. Biorą oni udział w szczególności w planowaniu oraz w monitorowaniu i kierowaniu wdrażaniem wspólnego programu. Ich rola w sposób szczegółowy jest opisana w punkcie 8.4.2 oraz w opisie systemu zarządzania i kontroli na podstawie załącznika XII rozporządzenia wykonawczego.

Koszty koordynatorów programu mogą być współfinansowane w ramach Pomocy Technicznej.

8.3.3 Wspólny Sekretariat Techniczny (WST)

W realizacji swoich zadań Instytucja Zarządzająca posługuje się zgodnie z art. 14 ust.1 zdania 3 i 4 rozporządzenia EFRR wsparciem:

Wspólnego Sekretariatu Technicznego zlokalizowanym przy:
Ministerstwie Gospodarki, Pracy i Turystyki Meklemburgii-Pomorza Przedniego
Referat 240 Handel Zagraniczny, Europejska Współpraca Terytorialna, Targi
Johannes-Stelling-Straße 14
D-19053 Schwerin
Niemcy

WST część swoich zadań przeniesie do filii w Löcknitz. W WST są zatrudnieni pracownicy z Meklemburgii-Pomorza Przedniego i Brandenburgii oraz z Polski.

Wspólny Sekretariat Techniczny odpowiada w szczególności za realizację następujących zadań na wspólnym obszarze objętym programem:

- przyjmowanie i elektroniczna rejestracja wniosków projektowych w bazie danych niezależnej od systemu bazy danych programu,
- weryfikacja formalna wniosków projektowych,
- kontakty z partnerami projektów oraz instytucjami włączonymi w proces oceny projektów,
- funkcja sekretariatu wspierającego Komitet Monitorujący włącznie z przygotowaniem posiedzeń i decyzji Komitetu Monitorującego,
- wspieranie Instytucji Zarządzającej w koordynacji procesu oceny (włączanie odpowiedzialnych za to jednostek), monitorowania i oceny wdrażania programu,
- koordynacja procesu wyboru projektu przy włączeniu koordynatorów programu,
- wspieranie Instytucji Zarządzającej w zakresie opracowywania sprawozdań z realizacji programu,
- przygotowanie propozycji zmian programu,
- działania informacyjno- promocyjne,
- doradztwo, szkolenia i informowanie potencjalnych beneficjentów,
- monitorowanie wdrażania projektów na miejscu.

WST zapewnia, że wszystkie wnioski projektowe przedkładane są pod głosowanie polsko-niemieckiemu Komitetowi Monitorującemu (por. punkt 8.5.1) oraz że na etapach wcześniejszych nie są podejmowane żadne decyzje dotyczące wyboru projektów.

Koszty Wspólnego Sekretariatu Technicznego mogą być współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Pomocy Technicznej.

8.3.4 Regionalny Punkt Kontaktowy (RPK)

Na polskim obszarze wsparcia utworzono Regionalny Punkt Kontaktowy. RPK wykonuje zadania powierzone mu w porozumieniu z Instytucją Zarządzającą, Koordynatorem Programu w Polsce oraz WST. W zakres tych wchodzi:

- spotkania informacyjne i przekazywanie informacji,
- doradztwo na rzecz potencjalnych wnioskodawców,
- współpraca z Instytucją Zarządzającą oraz Koordynatorem Programu w Polsce.

Regionalny Punkt Kontaktowy jest umiejscowiony w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Zachodniopomorskiego.

Zgodnie z art. 46 rozporządzenia ogólnego koszty powstałe w wyniku działalności Regionalnego Punktu Kontaktowego w zakresie realizacji Programu mogą być finansowane ze środków Pomocy Technicznej.

8.3.5 Instytucja Certyfikująca

Na podstawie art. 59 ust. 1 lit. b) rozporządzenia ogólnego oraz art. 14 ust. 1 rozporządzenia EFRR jako Instytucja Certyfikująca zostaje wyznaczone:

Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Turystyki Meklemburgii-Pomorza Przedniego
Referat Instytucja Płatnicza Europejskiego Funduszu Rozwoju
Regionalnego/Europejskiego Funduszu Społecznego
Johannes-Stelling-Straße 14
D-19053 Schwerin
Niemcy

Zgodnie z art. 61 rozporządzenia ogólnego Instytucja Certyfikująca jest w szczególności odpowiedzialna za:

opracowanie i przedłożenie Komisji poświadczonych deklaracji wydatków i wniosków o płatność,

- przyjmowanie płatności z Komisji i ich przekazywanie do odpowiedzialnej jednostki (Landesförderinstitut Mecklenburg-Vorpommern) w celu przekazania płatności do partnerów wiodących,

- zapewnienie, że zgodnie z art. 17 rozporządzenia EFRR wszystkie kwoty nienależnie wypłacone beneficjentowi wiodącemu zostaną odzyskane,

- zagwarantowanie procedury zgłaszania kwot podlegających zwrotowi i płatności z tego tytułu w ramach systemu zgłaszania nieprawidłowości w celu rejestracji danych za pomocą systemu bazy danych programu,

poświadczanie, że:

- deklaracja wydatków jest dokładna, wynika z wiarygodnych systemów księgowych i jest oparta na weryfikowalnej dokumentacji uzupełniającej,

- zadeklarowane wydatki są zgodne z mającymi zastosowanie zasadami wspólnotowymi i krajowymi oraz zostały poniesione w związku z operacjami wybranymi do finansowania zgodnie z kryteriami mającymi zastosowanie do programu i spełniają zasady wspólnotowe i krajowe,

- zapewnienie, do celów poświadczenia, że otrzymała od Instytucji Zarządzającej odpowiednie informacje na temat procedur i weryfikacji prowadzonych w związku z wydatkami zawartymi w deklaracjach wydatków,

- uwzględnienie, do celów poświadczenia, wyników wszystkich audytów przeprowadzanych przez Instytucję Audytową lub na jej odpowiedzialność,

- utrzymywanie w formie elektronicznej zapisów księgowych dotyczących wydatków zadeklarowanych Komisji,

- prowadzenie ewidencji kwot podlegających procedurze odzyskiwania i kwot wycofanych po anulowaniu całości lub części wkładu dla operacji. Kwoty odzyskane są zwracane do budżetu ogólnego Unii Europejskiej przed zamknięciem programu operacyjnego poprzez potrącenie ich z następnej deklaracji wydatków.

Instytucja Certyfikująca zgodnie z art. 76 ust. 3 rozporządzenia ogólnego przesyła Komisji Europejskiej nie później niż do dnia 30 kwietnia każdego roku tymczasową prognozę dotyczącą prawdopodobnych wniosków o płatność na bieżący rok budżetowy i kolejny rok budżetowy. Prognoza jest sporządzana na podstawie danych zarejestrowanych w systemie bazy danych programu, które są udostępniane Instytucji Certyfikującej oraz na podstawie informacji uzyskanej od Instytucji Zarządzającej dotyczącej aktualnej sytuacji w odniesieniu do wniosków.

Wniosek o płatność oraz poświadczane deklaracje wydatków są przekazywane przez Instytucję Certyfikującą Komisji Europejskiej, Dyrekcji Generalnej ds. Polityki Regionalnej. W Deklaracji wydatków wyspecyfikowane są dokonane kwalifikowane wydatki dla każdej osi priorytetowej i udział w nich środków publicznych. Środki są przelewane przez Komisję do Landeszentralkasse Mecklenburg-Vorpommern na wspólne konto:

Nr konta: 140 015 18
Kod banku (BLZ) 130 000 00
w Bundesbank Filiale Rostock

Rozdział funkcjonalny między działalnością Instytucji Zarządzającej i Instytucji Certyfikującej zapewniony jest poprzez to, iż funkcja Instytucji Certyfikującej realizowana jest w odrębnej jednostce organizacyjnej Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Turystyki Meklemburgii-Pomorza Przedniego.

Instytucja Zarządzająca, Koordynatorzy Programu w Polsce i Brandenburgii oraz WST będą informowani przez Instytucję Certyfikującą zarówno o wnioskach o płatność przekazanych Komisji jak i o wpływie środków z Komisji Europejskiej.

Koszty powstałe w związku z realizacją zadań Instytucji Certyfikującej mogą być zgodnie z art. 46 rozporządzenia ogólnego współfinansowane ze środków Pomocy Technicznej Programu.

8.3.6 Instytucja Audytowa

Zgodnie z zapisami art. 59 ust. 1 lit. c) i art. 62 rozporządzenia ogólnego oraz art. 14 rozporządzenia ogólnego funkcje Instytucji Audytowej realizowane będą przez:

Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Turystyki
Meklemburgii Pomorza Przedniego
Referat 130 Kontrole Finansowe Unii Europejskiej Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Audyt Wewnętrzny
Johannes-Stelling-Straße 14
D-19053 Schwerin.
Niemcy

Zgodnie z art. 62 rozporządzenia ogólnego zadaniami Instytucji Audytowej są w szczególności:

- zapewnienie prowadzenia audytów w celu weryfikacji skutecznego funkcjonowania systemu zarządzania i kontroli programu operacyjnego,
- zapewnienie prowadzenia audytów operacji na podstawie stosownej próby w celu weryfikacji zadeklarowanych wydatków,
- przedstawianie Komisji, w terminie dziewięciu miesięcy od zatwierdzenia programu operacyjnego, strategii audytu obejmującej podmioty, które będą przeprowadzać audyty, o których mowa w lit. a) i b), metodologię, która zostanie zastosowana, metody doboru próbek danych dla potrzeb audytu operacji oraz indykatoryny rozplanowanie audytów w celu zapewnienia przeprowadzenia audytu głównych podmiotów oraz równomiernego rozkładu audytów w całym okresie programowania,
- do dnia 31 grudnia każdego roku w latach 2008–2015 przedłożenie Komisji rocznego sprawozdania audytowego, przedstawiającego wyniki audytów przeprowadzonych w okresie poprzednich 12 miesięcy, zakończonym dnia 30 czerwca danego roku, zgodnie ze strategią audytu dla programu operacyjnego oraz informującego o wszelkich brakach wykrytych w systemach zarządzania i kontroli programu. Pierwsze sprawozdanie, które należy złożyć do dnia 31 grudnia 2008 r., obejmuje okres od dnia 1 stycznia 2007 r. do dnia 30 czerwca 2008 r. Informacje dotyczące audytów przeprowadzonych po dniu 1 lipca 2015 r. zostają włączone do końcowego sprawozdania audytowego, o którym mowa w odnośniku siódmym stanowiącego uzupełnienie deklaracji zamknięcia,
- wydawanie opinii, na podstawie kontroli i audytów przeprowadzonych na jej odpowiedzialność, w kwestii tego, czy system zarządzania i kontroli funkcjonuje skutecznie, tak, aby dawać racjonalne zapewnienie, że deklaracje wydatków

przedstawione Komisji są prawidłowe, oraz aby dawać tym samym racjonalne zapewnienie, że transakcje będące ich podstawą są zgodne z prawem i prawidłowe,

- przedkładanie, w stosownych przypadkach zgodnie z art. 88 rozporządzenia ogólnego, deklaracji częściowego zamknięcia zawierającej ocenę zgodności z prawem i prawidłowości danych wydatków,

- przedłożenie Komisji, nie później niż dnia 31 marca 2017 r., deklaracji zamknięcia, zawierającej ocenę zasadności wniosku o wypłatę salda końcowego oraz zgodności z prawem i prawidłowości transakcji będących podstawą wydatków objętych końcową deklaracją wydatków, do której dołącza się końcowe sprawozdanie audytowe.

Institucja Audytowa zapewnia, że czynności audytowe uwzględniają uznane w skali międzynarodowej standardy audytu.

Zgodnie z artykułem 71 ust. 2 i 3 rozporządzenia ogólnego, Instytucja Audytowa lub podmiot publiczny lub prywatny niezależny od Instytucji Zarządzającej i Instytucji Certyfikującej sporządzają sprawozdanie i opinię na temat zgodności systemów zarządzania i kontroli Programu z artykułami 58-62 tego rozporządzenia.

Zgodnie z art. 14 ust. 2 rozporządzenia EFRR Instytucja Audytowa Programu wspierana jest przez grupę audytorów finansowych, składającą się z przedstawicieli partnerów Programu: Ministerstwa Finansów Rzeczypospolitej Polskiej, 00-916 Warszawa, ul. Świętokrzyska 12, Urząd Kontroli Skarbowej w Szczecinie, 70-515 Szczecin ul. Małopolska 44, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Turystyki Meklemburgii-Pomorza Przedniego, Referat 130 Kontrola Finansowa UE, EFRR, Audyt Wewnętrzny, Johannes-Stelling-Str. 14, D-19048 Schwerin oraz Ministerstwo Gospodarki Brandenburgii, Referat 13 Budżet, Controlling Finansowy, Pełnomocnik ds. Budżetu, Jednostka Audytora EFRR/Audyt Wewnętrzny, Heinrich-Mann-Allee 107, 14473 Poczdam.

Jeżeli grupa audytorów finansowych przekazuje realizację części zadań osobom trzecim, to forma i zakres tego przekazania zostaną opisane zgodnie z art. 71 rozporządzenia ogólnego na zasadach określających wdrażanie programu oraz zgodnie ze strategią kontroli, opisaną w art. 62 rozporządzenia ogólnego jak również zgodnie z ustaleniami grupy audytorów.

Rozdział funkcjonalny między działalnością Instytucji Audytowej, Instytucji Zarządzającej i Instytucji Certyfikującej zapewniony jest poprzez to, iż Instytucja Audytowa znajduje się w innej jednostce organizacyjnej Ministerstwa Gospodarki i Turystyki Meklemburgii-Pomorza Przedniego.

8.3.7. Kontrolerzy wg art. 16

Zgodnie z art. 16 rozporządzenia EFRR każde państwo członkowskie wyznacza kontrolerów odpowiedzialnych za weryfikację legalności i prawidłowości wydatków zadeklarowanych przez każdego beneficjenta uczestniczącego w operacji.

Dla polskich beneficjentów Ministerstwo Rozwoju Regionalnego wskaże kontrolera z art. 16.

Po stronie niemieckiej zadania Kontrolerów z art. 16 rozporządzenia EFRR wykonuje Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Turystyki Meklemburgii-Pomorza Przedniego, Instytucja Zarządzająca, Johannes-Stelling-Str. 14, D-19048 Schwerin.

8.4 Poziom zarządzania projektem

8.4.1 Procedura składania wniosków projektowych i podejmowania decyzji

Zasada partnera wiodącego

Zgodnie z art. 20 rozporządzenia EFRR beneficjenci każdego projektu wybierają spośród siebie wiodącego beneficjenta (Partnera wiodącego). Partner wiodący ponosi łączną odpowiedzialność organizacyjną, merytoryczną i finansową za projekt i jest jedynym podmiotem do kontaktów i partnerem umowy. Ustala on warunki regulujące stosunki między nim a pozostałymi beneficjentami zaangażowany w przedsięwzięcie w formie porozumienia.

Partner wiodący odpowiada w szczególności za:

- koordynację przygotowywania projektu,
- kompletność wniosku,
- złożenie wniosku,
- zarządzanie projektem i sprawozdawczość w ramach projektu,
- zarządzanie środkami pomocowymi UE w ramach projektu oraz prawidłowe wydatkowanie środków w ramach całego projektu, również przez partnerów biorących udział w projekcie. Każdy z beneficjentów biorących udział w projekcie ponosi odpowiedzialność w przypadku wystąpienia nieprawości w zakresie zadeklarowanych przez siebie wydatków,
- przekazanie wkładu finansowego EFRR pozostałym partnerom projektu.

8.4.2 Kryteria wyboru przedsięwzięć

Kryteria prawne

Każdy projekt musi być zgodny z krajowymi i wspólnotowymi przepisami prawa oraz wymogami dokumentu programowego. W szczególności należy uwzględnić rozporządzenie EFRR oraz rozporządzenie ogólne.

Kryteria ekonomiczne

Środki Programu mogą być przyznawane tylko takim projektodawcom, którzy gwarantują poprawne prowadzenie działalności, i którzy są w stanie odpowiednio udokumentować wykorzystanie środków Programu zgodnie z ich przeznaczeniem. W przypadku prac budowlanych i zakupów realizujący projekt musi również finansowo gwarantować prawidłowe wykorzystanie i utrzymanie obiektów. Rozpoczęcie finansowania projektów, dla których finansowanie całościowe nie jest zagwarantowane, jest niedopuszczalne.

Decydując o wysokości przyznawanych w ramach Programu środków należy uwzględnić zarówno korzyści wpływające z realizacji projektu dla beneficjenta, jego zdolność do realizacji projektu (stosowny wkład własny projektodawcy), jak i udział finansowy podmiotów trzecich.

Środki Programu mogą być wykorzystywane wyłącznie w celu, na jaki zostały przyznane. Środki Programu należy wykorzystywać w sposób oszczędny i gospodarny. Stopa wsparcia ze środków EFRR może wynieść do 85 % wysokości kosztów kwalifikowalnych.

Kryteria geograficzne

Zgodnie z art. 7 ust. 1 rozporządzenia ogólnego oraz art. 21 rozporządzenia EFRR wspierane mogą być tylko przedsięwzięcia, które realizowane są na terenie obszaru wsparcia, określonego w rozdziale 2.

Kryteria czasowe

Zgodnie z art. 56 ust.1 rozporządzenia ogólnego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego mogą być współfinansowane tylko wydatki, które zostały faktycznie poniesione pomiędzy 1.01.2007 r. a 31.12.2015 r. Program nie uwzględnia przedsięwzięć zakończonych przed rozpoczęciem terminu kwalifikowalności.

Kryteria programowe

Dofinansowaniem ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego objęte mogą być tylko przedsięwzięcia, które są zgodne ze strategią i założeniami Programu (wpisują się w priorytety i obszary działań Programu).

Kryteria dotyczące jakości współpracy transgranicznej

Zgodnie z art. 19 ust. 1 zdanie 1 rozporządzenia EFRR za kwalifikowane uznaje się tylko projekty, w które zaangażowani są beneficjenci z przynajmniej dwóch krajów, którzy podczas w realizacji projektów spełniają przynajmniej dwa z następujących kryteriów współpracy:

- wspólne opracowanie,

- wspólna realizacja,
- wspólny personel,
- wspólne finansowanie.

Wybrane projekty, które spełniają powyższe warunki mogą być realizowane zgodnie z art. 19. ust. 1 zdanie 2 rozporządzenia EFRR również wyłącznie na obszarze jednego kraju, o ile zostały przedłożone przez podmioty, z co najmniej 2 krajów.

Przy ocenie kwalifikowalności projektu należy w stosownym zakresie uwzględnić jego oddziaływanie na dwie podstawowe zasady „równouprawnienie kobiet i mężczyzn i brak dyskryminacji” oraz „trwały i zrównoważony rozwój”.

Definiowaniu poszczególnych etapów procedury wyboru projektów przyświecał cel stworzenia jasno określonych formalnych wymogów dotyczących procedury wyboru projektów, tak, aby przebiegała ona w sposób sprawny i przejrzysty oraz zapewniała spełnienie nowych podwyższonych wymogów stawianych w obecnej perspektywie finansowej poprzez wprowadzenie zasady partnera wiodącego.

Wymogi stawiane w kontekście kwalifikowalności projektów zostaną zapisane we wspólnym dokumencie wdrożeniowym, który będzie miał zastosowanie dla całego obszaru objętego programem.

Wyboru projektów dokonuje w sposób jednomyślny polsko-niemiecki Komitet Monitorujący (por. punkt 8.5.1)³ Tym samym spełniona jest zasada partnerstwa.

Udostępnienie informacji i doradztwo na rzecz potencjalnych beneficjentów jest zadaniem Wspólnego Sekretariatu Technicznego. Potencjalni beneficjenci po polskiej stronie mogą też zwrócić się do Regionalnego Punktu Kontaktowego lub do Wspólnego Sekretariatu Technicznego.

Obsługa wniosków projektowych koordynowana jest przez Wspólny Sekretariat Techniczny.

Z zasady każdy wniosek projektowy musi przejść następujące etapy:

Pierwszy etap procedury –

Przygotowanie, złożenie i sprawdzenie wniosku projektowego

Ze względu na zasadę partnera wiodącego każdy wniosek projektowy składa się z części odnoszących się do partnera wiodącego oraz do danego współpartnera w projekcie. Projekt w całości należy ocenić pod względem kwalifikowalności do wsparcia oraz zgodności z mającymi zastosowanie krajowymi przepisami prawnymi (np. prawo budowlane, prawo ochrony środowiska etc.).

Instytucja Zarządzająca przy wsparciu Wspólnego Sekretariatu Technicznego koordynuje proces oceny.

Dokumentacja projektowa opracowana przez partnerów projektu złożona zostaje przez partnera wiodącego we Wspólnym Sekretariacie Technicznym. Partner Wiodący musi złożyć wszystkie niezbędne dla wniosku projektowego dokumenty. Następuje rejestracja wniosku projektowego oraz jego weryfikacja na podstawie jednolitej listy sprawdzającej. Obejmuje ona m.in. sprawdzenie kompletności dokumentacji projektowej, kontrolę formalnej poprawności wniosku i wstępną weryfikację pod kątem spójności wnioskodawcy i projektu z wymogami Programu.

W przypadkach braków formalnych WST informuje wnioskodawcę o tym fakcie – wskazując przy tym błędy formalne we wniosku. Wnioskodawca ma możliwość dokonania korekty wniosku i jego ponownego złożenia we WST.

WST włącza w proces oceny merytorycznej odpowiedzialne za to jednostki znajdujące się w trzech regionach biorących udział w Programie i koordynuje proces oceny merytorycznej projektu.

Instytucja Zarządzająca przy współudziale niemieckiego Koordynatora Programu i Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Polsce bada poszczególne części wniosku pod kątem ich merytorycznej kwalifikowalności oraz spójności z polityką krajową. Odbywa się to na podstawie wspólnego dokumentu wdrożeniowego oraz mających zastosowanie przepisów krajowych.

Zgodnie z zasadą oddolności ocena na poziomie regionalnym służy pozyskaniu akceptacji wnioskowanego przedsięwzięcia na poziomie regionalnym oraz pomaga w prawidłowej ocenie efektu

³ Skład, procedura decyzyjna oraz zasady głosowania uregulowane zostaną w ramach regulaminu wewnętrznego.

transgranicznego, przede wszystkim sprawdzeniu spójności z rozwojem regionalnym i unikaniu podwójnego finansowania.

Polscy i niemieccy przedstawiciele w Euroregionalnym Komitecie Projektowym Euroregionu Pomerania (tzn. przedstawiciele samorządów będących członkami Kommunalgesellschaft Pomerania e.V i Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania) przeprowadzają wspólnie ocenę jakości transgranicznej projektu (ocena współpracy transgranicznej, efektu transgranicznego i trwałości). Opinia ta stanowi także ważną podstawę do podjęcia decyzji przez Komitet Monitorujący.

Odbywającą się równolegle ocenę regionalną dla części polskiej projektu przeprowadza Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego. Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, Instytucja Zarządzająca oraz Koordynator Programu w Brandenburgio dokonują oceny zgodności projektu ze strategią regionalną oraz kontrolują, czy projekt nie jest wspierany w ramach innych programów Unii Europejskiej.

Wyniki oceny zebrane są przez WST i udokumentowane w formie listy sprawdzającej wraz z jednoznacznym podsumowaniem, czy projekt spełnia wymagania w kontekście współpracy transgranicznej.

W przypadku oceny negatywnej wnioskodawca informowany jest przez WST o tym, że projekt nie może zostać poddany dalszej ocenie. Partnerzy projektu mają możliwość poprawienia wniosku na podstawie przekazanych uwag, wówczas ocena może zostać przeprowadzona ponownie.

W trakcie przygotowywania posiedzenia Komitetu WST przygotowuje dwujęzyczne wnioski decyzyjne uwzględniające wszystkie wyniki oceny. Wnioski decyzyjne zawierają dane dotyczące przedmiotu projektu, wyniki oceny merytorycznej i oceny spójności z celami programu, informację o dostępności środków z wkładu wspólnotowego i krajowego oraz również rekomendację do decyzji w sprawie projektu.

Rekomendacja opiera się na ocenie projektu zgodnie z listami sprawdzającymi dla spełnienia kwalifikowalności projektu i celów programu. Wniosek decyzyjny i lista sprawdzająca są przedkładane członkom Komitetu Monitorującego jako materiały na posiedzenie.

Drugi etap procedury –

Decyzja i zatwierdzenie wniosku projektowego

Biorąc pod uwagę przygotowane przez WST materiały stanowiące podstawę do podjęcia decyzji Komitet Monitorujący obraduje się w trakcie posiedzeń i podejmuje decyzję w sprawie wyboru projektów. Wraz z postanowieniem Komitetu Monitorującego dotyczącym dofinansowania projektu mogą zostać sformułowane warunki wobec beneficjentów.

Wiążącą prawnie realizację pozytywnej decyzji stanowi promesa przyznania dofinansowaniu (Powiadomienie o przyznaniu środków/umowa o dofinansowanie) pomiędzy Instytucją Zarządzającą i partnerem wiodącym.

W przypadku negatywnej decyzji Instytucja Zarządzająca informuje o tym fakcie wnioskodawcę.

Trzeci etap procedury –

Realizacja i kontrola projektu

Na trzeci etap składa się realizacja projektu i kontrola jego efektów.

Partner wiodący realizuje projekt wspólnie ze współpartnerami zgodnie z planem realizacji projektu oraz warunkami zawartymi w promesie przyznania dofinansowania. Wyniki realizacji projektu dokumentowane są w sprawozdaniu końcowym.

Przed złożeniem wniosków o płatność w Instytucji Zarządzającej w Schwerinie przez partnera wiodącego jako jedynego uprawnionego musi zostać potwierdzona przez kontrolerów wg art. 16 rozporządzenia EFRR zgodność z prawem i prawidłowość wydatków poniesionych przez beneficjentów uczestniczących w projekcie.

Wnioski beneficjentów są składane w EUR. Również wypłaty będą przekazywane do partnera wiodącego w EUR. Partner wiodący przekazuje środki pozostałym partnerom projektu.

Po zamknięciu projektu następuje jego podsumowanie pod kątem merytorycznym i finansowym. Końcowe wyniki projektu udokumentowane zostają przez partnera wiodącego w sprawozdaniu końcowym. Partner wiodący składa w Instytucji Zarządzającej w Schwerinie wniosek o płatność salda końcowego, sprawozdanie zamykające projekt oraz sprawdzone przez kontrolerów wg art. 16 dowody

wydatków i protokołów audytu. Instytucja Zarządzająca sprawdza dokumentację pod kątem kompletności, dokonuje adnotacji po sprawdzeniu oraz informuje partnera wiodącego o prawidłowym zamknięciu projektu.

WST otrzymuje od Instytucji Zarządzającej informację na temat realizacji projektu. Dla zapewnienia nadzoru nad całym procesem realizacji programu Wspólny Sekretariat Techniczny dokonuje przeglądu sprawozdań z przebiegu realizacji projektów załączonych do wniosków o płatność i przekazuje je Instytucji Zarządzającej i Koordynatorom Programu.

8.4.3 Regulacje dotyczące kwalifikowalności na poziomie programu

Zgodnie z art. 56 rozporządzenia ogólnego oraz w art. 7 rozporządzenia EFRR minimalnych zasad kwalifikowalności wydatków Instytucja Zarządzająca w uzgodnieniu z Koordynatorami Programu podejmuje decyzje uszczegółowiające zasady kwalifikowania wydatków współfinansowanych z programu. Zostaną one spisane we wspólnych wytycznych dotyczących kwalifikacji wydatków, które będą wiążące dla wszystkich projektów obszaru wsparcia. Do oceny kwalifikowalności wydatków w każdym projekcie będą miały zastosowanie zasady zawarte we wspólnych wytycznych dotyczących kwalifikowalności. Głównym celem formułowania takich zasad jest przejrzyste i równe traktowanie wszystkich beneficjentów, a decyzje dotyczące kwalifikowalności wydatków będą zapadały w sposób przejrzysty i zrozumiały.

8.5 Systemy monitorowania i oceny

8.5.1 Komitet Monitorujący

Komitet Monitorujący jest najwyższym gremium decyzyjnym Programu. Dla niniejszego Programu Operacyjnego Komitet Monitorujący zostanie powołany zgodnie z art. 63 rozporządzenia ogólnego w ciągu 3 miesięcy od otrzymania powiadomienia o zatwierdzeniu Programu przez Komisję Europejską. Komitet Monitorujący ustanawia swój regulamin, którym określa szczegółowo jego skład, zadania, tryb postępowania decyzyjnego jak również zasady głosowania. Ustalając skład osobowy Komitetu Monitorującego kierować należy się zasadą partnerstwa, opisaną w art. 11 rozporządzenia ogólnego.

W Komitecie Monitorującym w sposób parytetowy reprezentowane są obydwa państwa członkowskie biorące udział w programie oraz trzy regiony. Ustalenie dokładnej liczby członków i ich wskazanie nastąpi w regulaminie Komitetu Monitorującego.

Zgodnie z art. 65 rozporządzenia ogólnego Komitet Monitorujący upewnia się co do skuteczności i jakości realizacji programu operacyjnego. W tym celu:

- analizuje i zatwierdza kryteria wyboru finansowanych operacji w terminie sześciu miesięcy od zatwierdzenia programu operacyjnego i zatwierdza wszelkie zmiany tych kryteriów zgodnie z potrzebami programowania,
- dokonuje okresowego przeglądu postępów na drodze do osiągnięcia konkretnych celów programu operacyjnego na podstawie dokumentów przedkładanych przez Instytucję Zarządzającą,
- analizuje wyniki wdrażania, w szczególności osiągnięcie celów określonych dla każdej osi priorytetowej oraz oceny, o której mowa w art. 48 ust. 3 rozporządzenia ogólnego,
- analizuje i zatwierdza roczne i końcowe sprawozdania z realizacji, o których mowa w art. 67 rozporządzenia ogólnego,
- jest informowany o treści rocznego sprawozdania audytowego lub jego części odnoszącej się do danego programu operacyjnego i o wszelkich istotnych uwagach, jakie Komisja może przedstawić po przeanalizowaniu tego sprawozdania lub odnoszących się do tej części sprawozdania,
- może występować do Instytucji Zarządzającej z wnioskiem o przeprowadzenie wszelkiego rodzaju przeglądów lub analizy programu operacyjnego mogących prawdopodobnie przyczynić się do osiągnięcia celów funduszy, o których mowa w art. 3 rozp. (WE) nr 1083/2006, lub do usprawnienia jego zarządzania programem, w tym zarządzania finansowego,

- analizuje i zatwierdza wszelkie wnioski o zmianę treści decyzji Komisji w sprawie wkładu funduszy.

Poza tym Komitet Monitorujący odpowiada za wybór projektów zgodnie z art. 19 ust. 3 rozporządzenia ogólnego.

Wydatki na przygotowanie, przeprowadzenie, opracowanie wyników oraz udokumentowanie posiedzeń Komitetu Monitorującego mogą być finansowane ze środków budżetu Pomocy Technicznej Programu.

Wszyscy członkowie Komitetu Monitorującego podpiszą oświadczenie bezstronności i braku konfliktu interesów, w którym zobowiążą się do podania faktu wystąpienia konfliktu interesów i opuszczenia posiedzenia lub milczenia w trakcie dyskusji na temat projektów.

8.5.2 Monitoring i ocena

Ocena programu operacyjnego następuje na podstawie oceny ex-ante oraz na podstawie ocen bieżących zgodnie z art. 48 rozporządzenia ogólnego. Poza tym przeprowadzana zostanie ocena ex post, która zgodnie z art. 49 rozporządzenia ogólnego sporządzana jest w ścisłej współpracy pomiędzy Instytucją Zarządzającą a Komisją Europejską. Wymagane zgodnie z art. 67 rozporządzenia ogólnego sprawozdanie końcowe sporządzane jest przez Instytucję Zarządzającą.

Podstawę ocen stanowi zgodnie z rozporządzeniem system monitorowania wskaźników rzeczowych i finansowych do monitorowania i oceny interwencji, który należy opisać zgodnie z zapisami rozporządzenia wykonawczego (system kontroli i zarządzania) punkt 6. Konieczne do tego dane (np. stworzone miejsca pracy, wsparte sieci współpracy, wsparte projekty z zakresu badań i rozwoju, itd.) są rejestrowane w systemie banku danych programu i oceniane.

Dane finansowe i materialne dostarczane przez system banku danych programu są szczególnie ważne dla zbadania, czy program operacyjny osiąga lub ewentualnie nie osiąga założonych celów, które znajdują swoje odzwierciedlenie we wskaźnikach produktu i wyniku, czy też może nie. Ze względu na szczególne cechy programu operacyjnego, w szczególności jego objętości, jako wartość orientacyjna dla przeprowadzenia oceny może służyć 20% odchylenie od pierwotnych celów programu. Zadaniem takiego „mechanizmu wczesnego ostrzegania” jest ułatwienie identyfikacji problemów i ich przyczyn i konieczności dokonania zmian w Programie Operacyjnym. Pozyskiwanie informacji z systemu bazy danych programu i ich wykorzystanie do celów tego rodzaju oceny powinno- o ile konieczne – nastąpić w połączeniu z opracowywaniem raportów rocznych z wdrożenia Programu Operacyjnego zgodnie 67 rozporządzenia ogólnego. Dane z systemu bazy danych programu będą udostępnione instytucji, którą należy jeszcze ustalić, m.in. poprzez Instytucję Zarządzającą, zajmującą się również ewaluacją. Ewaluacja sama w sobie wykracza poza monitoring, a jej przedmiotem jest również badanie oddziaływania, analiza wsparcia, badania jakościowe i zalecenia odnośnie aktualizacji i optymalizacji programu. Zadawalający postęp w realizacji przewidzianych wskaźników produktu i wyników nie oznaczają automatycznie, że osiągnięte zostanie oczekiwane oddziaływanie. Ocena ma służyć właśnie dokładnemu pomiarowi oddziaływania i jego analizie.

Art. 48 ust. 3 rozporządzenia ogólnego dostrzega jednoznaczny związek pomiędzy oceną a zmianą Programu operacyjnego (zgodnie z art. 33 rozporządzenia ogólnego. Mogą wystąpić różne przyczyny do przeprowadzenia oceny Programu Operacyjnego i w razie konieczności do jego zmiany (art. 33 ustęp 1): istotne zmiany społeczno-gospodarcze w otoczeniu programu, znaczące zmiany priorytetów wspólnotowych, krajowych i regionalnych, trudności we wdrażaniu programu lub kiedy ocena Programu Operacyjnego wykaże istotne odchylenia od pierwotnie założonych celów.

Dane z systemu bazy danych programu będą udostępnione instytucji, którą należy jeszcze ustalić, m.in. poprzez Instytucję Zarządzającą, zajmującą się również ewaluacją.

Inne dane, które nie są ujęte w systemie monitorowania mogą zostać pozyskane poprzez pogłębione badania lub studia przypadków przeprowadzane dla potrzeb ewaluacji. Wyniki tych ocen są przekazywane do dyspozycji Komitetowi Monitorującemu i Komisji Europejskiej zgodnie z art. 40 ust. 3 rozporządzenia ogólnego.

W ramach prac nad programem operacyjnym przygotowano wskaźniki monitorowania i oceny oraz pomiarów celów zawartych w dokumencie programowym. Wskaźniki zostały przygotowane i uzgodnione przez eksperta i grupę do spraw programowania.

Wskaźniki monitorowania i oceny mają w pierwszym rzędzie dokumentować wdrażanie działań, a tym samym służyć jako podstawa do ewaluacji. Przy wyborze i ustalaniu wskaźników odwoływano się w szczególności do doświadczeń z Programu INTERREG III A Meklemburgia-Pomorze Przednie, Brandenburgia i Polska (Województwo Zachodniopomorskie) na lata 2000-2006. Szczególną uwagę przykładano do możliwości dokonania pomiarów wskaźników. Lista wskaźników powinna być w miarę możliwości praktyczna i jednoznaczna. Duże znaczenie miały przy tym również sprawy takie jak możliwością pozyskania odpowiednich danych i możliwość dokonania ich pomiaru.

Przewidziana lista wskaźników została w sposób szczegółowy w punktach 6.1 i 6.2.

Pozyskiwaniem wskaźników na poziomie projektów oraz ich wprowadzaniem do systemu i ocena odbywa się w systemie bazy danych programu Instytucji Zarządzającej. Instytucja Zarządzająca i obaj partnerzy programu w Brandenburgii i Polsce otrzymają prawo wglądu do systemu, dzięki czemu jako instytucje odpowiedzialne za sterowanie Programem będą stale poinformowane o stanie realizacji programu. W ramach tego odbywa się również roczna ocena ilościowa i jakościowa. Całość wyżej wymienionych wskaźników (lista wskaźników) umożliwi Instytucji Zarządzającej, podmiotom zaangażowanym w Program oraz Komitetowi Monitorującemu stałe monitorowanie Programu, ocenę stanu jego wdrażania oraz odpowiednio wcześniej pozwoli rozpoznać konieczność wprowadzenia zmian. Lista wskaźników została przygotowana także w celu końcowej oceny Programu.

8.6 Informacja i komunikacja społeczna

Przewidziane działania z zakresu informacji i komunikacji społecznej w ramach niniejszego Programu Operacyjnego zostaną zaplanowane i przeprowadzone zgodnie z art. 69 rozporządzenia ogólnego nr 1083/2006 oraz art. 2 rozporządzenia wykonawczego nr 1828/2006.

Zgodnie z art. 12 ust. 8 lit. e) rozporządzenia ogólnego oraz art. 2 i 3 rozporządzenia wykonawczego Instytucja Zarządzająca opracuje we współpracy z Koordynatorami Programu plan działań informacji i komunikacji społecznej i złoży najpóźniej 4 miesiące po zatwierdzeniu Programu przez Komisję Europejską. Celem planu jest dokładne ustalenie podstaw sporządzania informacji o Programie oraz wykazanie szczegółowych rozwiązań z zakresu komunikacji społecznej.

Instytucja Zarządzająca informuje Komitet Monitorujący o aktualnym stanie wdrażania planu informacji i komunikacji społecznej.

Instytucja Zarządzająca we współpracy ze Wspólnym Sekretariatem Technicznym odpowiedzialna jest za informację i promocję Programu, co w szczególności gwarantuje poprzez:

- publikowanie informacji o Programie w mediach elektronicznych,
- publikowanie krótkich informacji w mass mediach,
- realizację przedsięwzięć informacyjnych dotyczących zarządzania, monitorowania i oceny.

Instytucja Zarządzająca informuje wspólnie z oboma Koordynatorami Programu w Brandenburgii i Polsce o stanie realizacji niniejszego Programu. Celem związanych z tym działań jest informowanie zarówno wnioskodawców, jak i szerokiej opinii publicznej o Programie i roli Unii Europejskiej.

Instytucja Zarządzająca wspólnie ze Wspólnym Sekretariatem Technicznym, Regionalnym Punktem Kontaktowym i oboma Koordynatorami Programu w Brandenburgii i Polsce oraz biurami polskiej i niemieckiej części Euroregionu Pomerania ściśle ze sobą współpracują w zakresie informowania opinii publicznej i wnioskodawców.

We współpracy z Regionalnym Punktem Kontaktowym oraz oboma Koordynatorami Programu w Brandenburgii i Polsce i Wspólnym Sekretariatem Technicznym Instytucja Zarządzająca zorganizuje ponadto:

- spotkania informacyjne i szkolenia dla potencjalnych partnerów wiodących i partnerów projektów celem wymiany doświadczeń,
- szkolenia dla innych grup adresatów z obszarów wsparcia,
- spotkania informacyjne celem oceny projektów.

Institucja Zarządzająca opracowuje we współpracy z Partnerami Programu stosowne informacje o Programie, w tym:

- podstawowe dokumenty programowe,
- dane adresowe wszystkich organizacji biorących udział we wdrażaniu Programu,
- aktualne dane o stanie wdrażania Programu,
- tabele i informacje o zatwierdzonych projektach,
- listę planowanych działań, w tym terminy posiedzeń Komitetu Monitorującego,
- linki na inne strony internetowe dotyczące Unii Europejskiej,
- odpowiedzi na najczęstsze pytania (FAQ).

Program wspierany jest poza tym przez informacje dla prasy, ulotki, broszury, plakaty, chorągiewki i inne produkty, które informują o zaangażowaniu Unii Europejskiej. Związane z tym instytucjonalne, administracyjne i osobowe działania po obu stronach granicy realizowane są ze środków Pomocy Technicznej.

Partnerzy wiodący w umowach o dofinansowaniu będą informowani o przepisach dotyczących działań z zakresu informacji i komunikacji społecznej (np. tablice informacyjne na budowach, trwałe tablice pamiątkowe w przypadku większych projektów) i są zobowiązani do ich przestrzegania. W trakcie monitorowania realizacji projektów zwraca się uwagę na stosowanie przepisów Unii Europejskiej dotyczących wskazywania faktu uzyskania wsparcia.

Prezentacja działań, informacji i komunikacji społecznej jest elementem sprawozdań rocznych dotyczących Programu.

8.7 Wymiana danych

8.7.1 System banku danych w ramach programu

Institucja Zarządzająca zainstaluje stosowny system komputerowy.. Implementacja systemu nastąpi z uwzględnieniem przepisów dotyczących elektronicznej wymiany danych. W bazie danych będą zbierane dane istotne z punktu widzenia finansowej i rzeczowej realizacji działań Programu Operacyjnego. Wraz z wprowadzeniem systemu stanowić ona będzie w perspektywie finansowania 2007-2013 techniczną bazę danych koniecznych do zarządzania, kontroli i ewaluacji działań. Institucja Zarządzająca zapewnia stałe funkcjonowanie systemu podczas całego okresu trwania programu. Na podstawie dotychczasowych pozytywnych doświadczeń przewidziane jest dalsze korzystanie z systemu efREporter.

Opracowanie, stworzenie i bieżące utrzymanie systemu bazy danych

Z pomocą systemu efREporter będą zbierane dane dla całego programu:

- dane finansowe
- dane dotyczące zatwierdzania wsparcia
- dane liczbowe
- dane dotyczące osiągnięcia celów.

zapisane i przechowane dla całego Programu

Szczególnie na potrzeby monitoringu i ewaluacji będą potrzebne informacje z systemu. Do tego zalicza się plan płynności, aktualny stan wdrażania pomocy z EFRR, poziom spełnienia uwarunkowań potrzebnych do złożenia w Komisji wniosków o płatność i konieczność dopasowania programów.

Poza tym za pomocą wskaźników można dokonać elastycznej oceny oddziaływania poszczególnych programów i spełniać różnorodne obowiązki wynikające z konieczności informowania Komisji Europejskiej, jak kategoryzacja wg obszarów interwencji. Do celów dokumentacyjnych jako standardowe oceny powstają zestawienia statystyczne i raporty roczne.

Zawartość danych

Zebrane w systemie efREporter dane dotyczące pojedynczych operacji będą podzielone na trzy grupy. W grupie dane projektowe zebrane będą dane tele-adresowe beneficjenta, dane szczegółowe i przyporządkowania. W grupie danych dotyczących udzielanego wsparcia (wskaźniki wynikowe) zbierane są dane finansowe projektu zgodnie z jego przyporządkowaniem do roku, a w grupie wskaźniki znajdują się najważniejsze dane dotyczące wskaźników. Główne wskaźniki są kodowane w systemie, ponieważ na przestrzeni okresu wsparcia mogą wyniknąć zmiany. Dane dotyczące pojedynczych operacji są bazą do dokonywania urzędowych ocen.

W celu zapewnienia ustrukturyzowanej ewaluacji ustalono zbieranie wskaźników, jako wartości planowanych i wynikowych. Wskaźniki będą uzupełniane i wprowadzane do systemu przez jednostki odpowiedzialne za realizację działań. Aby mieć aktualny obraz działań w systemie efREporter wszelkie istotne zmiany są wprowadzane i przetwarzane w sposób dynamiczny. Tym samym wartości docelowe i aktualne wraz z ich historycznym ujęciem są dostępne na potrzeby sporządzania raportów.

Całościowość i prawdziwość istniejących w systemie danych będzie zagwarantowana przez wyznaczone podmioty Instytucji zarządzającej i instytucji kontrolnych, które posłużą się istniejącymi w systemie mechanizmami kontrolnymi.

Opis systemu bazy danych

Zadania operacyjne w ramach spełniania funkcji monitoringowych są podzielone na trzy obszary:

Planowanie płynności finansowej

Opracowywanie, przechowywanie i ewentualne dopasowywanie wymagań stawianych planowaniu płynności finansowej w bazie danych w jednym module programu. Struktura odpowiada strukturze indykatorywnych tabel finansowych programu i obejmuje następujące pozycje:

- koszty łączne
- łączny udział Wspólnoty (EFRR)
- udział środków krajowych - środki publiczne (federacja, land, samorzady)
- środki prywatne i inne.

Dla całego okresu finansowania są one podzielone na lata budżetowe i na osie priorytetowe. Dane te są udostępniane na potrzeby sprawozdawczości i administrowane centralnie.

Monitoring

Administrowanie danymi:

Zbieranie danych następuje na poziomie pojedynczych operacji. Na potrzeby monitoringu stale zbierane, nadzorowane i oceniane będą następujące dane:

- kryteria wyszukiwania (dane podstawowe): nazwa, adres, nr rejestracyjny, klucz branżowy, MŚP, obszary interwencji, przyporządkowanie do działań, oznaczenie kraju,
- dane finansowe (wskaźniki wynikowe): łączna wartość inwestycji i koszty kwalifikowane
- środki planowane/zatwierdzone/wypłacone z podziałem na partnerów programu, działami w budżecie i latami
- dane istotne z punktu widzenia kontroli (wskaźniki kontrolne): potwierdzenie prawidłowości poniesionych wydatków, kontrole towarzyszące
- dane charakterystyczne dla funduszu (wskaźniki główne): współpraca koncepcje, liczba uczestników, liczba imprez, dofinansowane odcinki i powierzchnie etc.
- dane charakterystyczne dla działań (wskaźniki na poziomie działań): liczba dofinansowanych przedsięwzięć, finansowanie etc.

Struktura systemu wskaźników gwarantuje zbieranie w koniecznym zakresie danych koniecznych do wdrażania programu na trzech przewidzianych płaszczyznach produkt - wynik- oddziaływanie.

Raportowanie ciągłe:

Raportowanie zagregowanych danych wynikowych z bazy danych w połączeniu z planem płynności finansowej umożliwia na bieżąco porównywanie kontraktacji i wypłaty środków wg wartości planowanych z osiągniętymi. W takim samym stopniu dostępne będą informacje na temat przypisanego działu budżetu (środki Wspólnotowe, krajowe, federalne). Na tej podstawie sporządzone będą miesięczne plany płynności finansowej oraz roczne raporty finansowe. Wszystkie dane podstawowe i wskaźniki zebrane w systemie mogą być zagregowane i w takiej formie poddawane ocenie. Tym samym wspierają wypełnianie zadań z tytułu ewaluacji, kontroli, potwierdzania prawidłowości poniesionych kosztów oraz zadań związanych z raportowaniem, które mogą być w szczegółach aktualizowane.

Sterowanie

Sterowanie poszczególnymi operacjami przypadku nadmiernego lub niedostatecznego wykorzystania środków w obrębie priorytetów zgodnie z planem płynności finansowej będzie realizowane w ścisłych uzgodnieniach z partnerami programu i Instytucją Zarządzającą.

Poprzez stałe porównywanie danych z poprzednich wniosków płatność system odpowiednio wcześniej sygnalizuje Instytucji Zarządzającej i Instytucji Certyfikującej konieczność złożenia kolejnych wniosków o wypłatę środków w Komisji Europejskiej.

8.7.2 Wymiana danych elektronicznych z Komisją Europejską

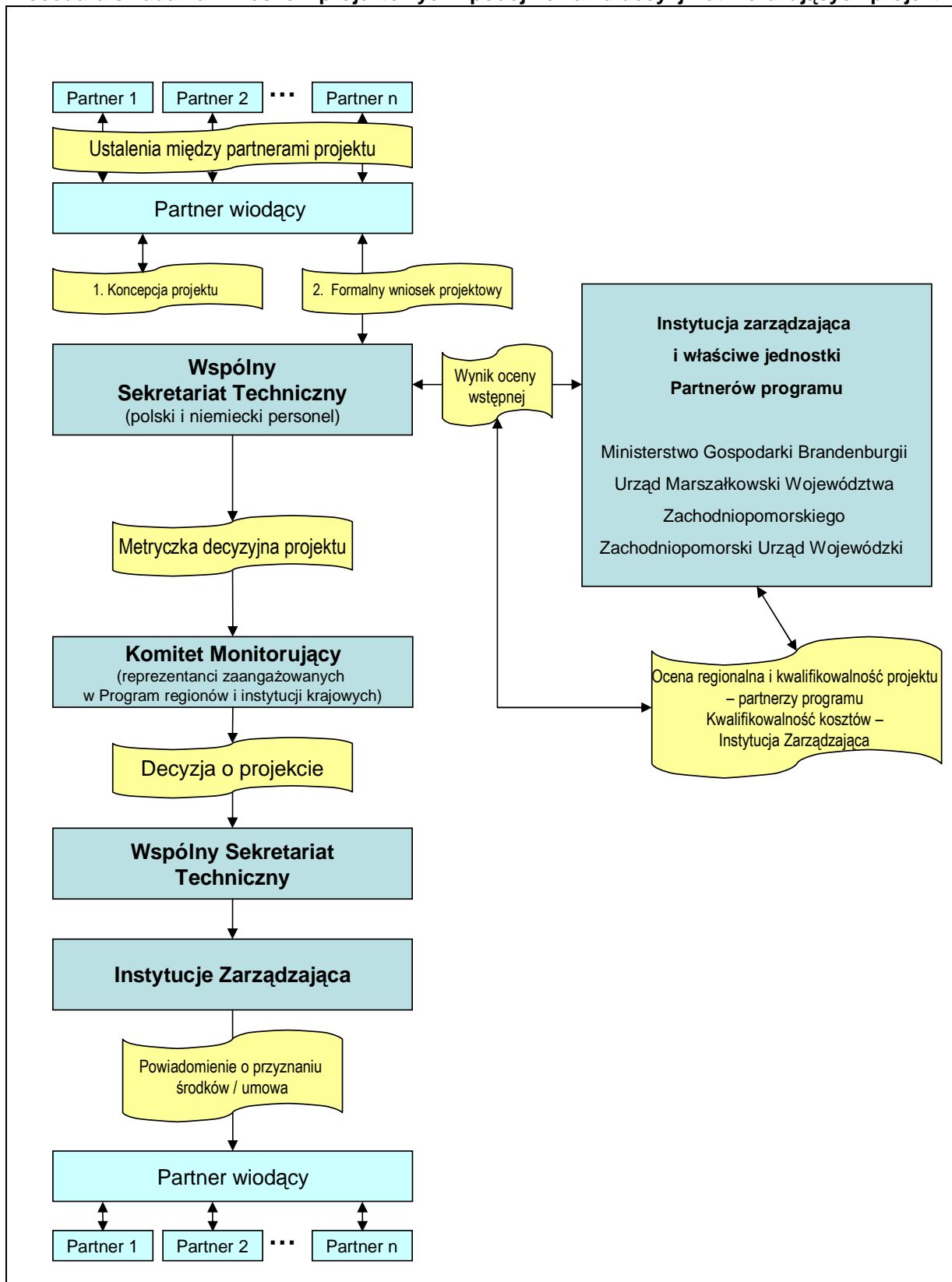
Komisja Europejska stworzyła dla okresu wsparcia 2007-2013 komputerowy system elektronicznej wymiany danych - SFC 2007. System ten nie dysponuje wprawdzie jeszcze wszystkimi przewidzianymi funkcjami, jednak dotychczas nie udostępnione funkcje będą tworzone i oddawane do użytku na bieżąco.

Instytucja Zarządzająca intensywnie przygotowuje się do sprostania wymogom, jakie w tym zakresie niesie ze sobą nowy okres programowania. W chwili obecnej można wychodzić z założenia, że zarówno w aspekcie osobowym, jak i technicznym stworzone zostały wszystkie uwarunkowania umożliwiające ze strony Instytucji Zarządzającej efektywne elektroniczne komunikowanie się w całym okresie programowania.

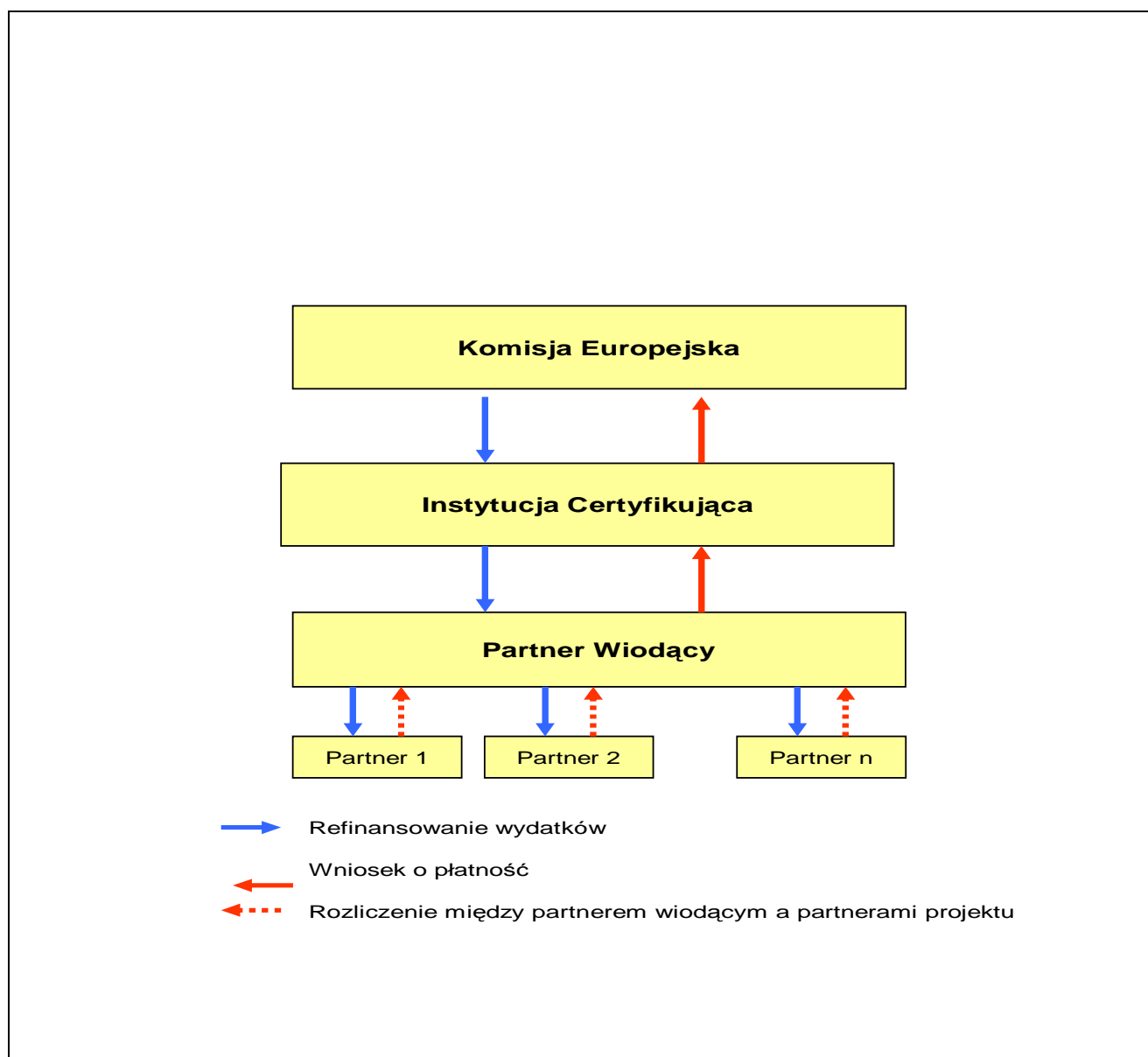
Zasadnicza możliwość bezpośredniego wprowadzania danych w wielu przypadkach będzie sposobem efektywnym na to, aby dostarczyć Unii Europejskiej konieczne dane tak, jak to opisuje np. art. 40 rozporządzenia wykonawczego. Przy wywoływaniu złożonych zbiorów danych zaleca się alternatywną ścieżkę przekazywania danych z banku danych do systemu SFC 2007 poprzez oddane do dyspozycji przez Unię Europejską interfejsów, z których korzystać można zawsze w razie potrzeby.

Schemat 1

Procedura składania wniosków projektowych i podejmowania decyzji zatwierdzających projekt

Schemat 2
Schemat przepływu środków finansowych z EFRR

9. Załączniki

9.1. Przebieg i główne wyniki ewaluacji ex ante

Instytut Badań nad Miastami i Polityką Strukturalną sp. z o.o. (IfS) otrzymał od Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Turystyki Meklemburgii-Pomorza Przedniego zlecenie na przeprowadzenie ewaluacji ex ante dla Programu Operacyjnego Celu „Europejska Współpraca Terytorialna”- „Współpraca Transgraniczna” Rzeczypospolitej Polskiej (Województwo Zachodniopomorskie) i krajów związkowych Meklemburgia - Pomorze Przednie / Brandenburgia. Ewaluacji towarzyszyły stałe konsultacje z autorami programu oraz grupą redakcyjną. W toku tego procesu na bieżąco omawiano uwagi oraz uwzględniano je w pracach nad przygotowaniem dokumentu.

Poniżej krótko przedstawiono, jakie sugestie merytoryczne z ewaluacji ex ante przejęto, a jakie zalecenia pozostają otwarte. Szczegółowa prezentacja znajdzie się w sprawozdaniu z analizy ex ante.

1 etap prac: ocena analizy socjoekonomicznej i wynikająca z niej ocena potrzeb oraz znaczenia zaproponowanej strategii.

Analiza sytuacji pokrywa swoim zakresem spektrum tematów zaproponowanych już w pierwszych projektach dokumentu programowego. Widoczne są główne tendencje rozwojowe. Z uwagi na stosunkowo krótką prezentację kryjące się za pewnymi zjawiskami trendy i sytuacje rozwojowe często pokazywane są jednak tylko w sposób punktowy, a niekiedy w ogóle. Jednak tu autorzy programu w sposób świadomy – również w myśl wytycznych grupy roboczej do spraw sporządzania dokumentu programowego – przykładali dużą wagę do zwięzłych opisów.

Dane bazowe pochodzą w przeważającej części z narodowych źródeł statystycznych. Nie wykorzystano w pełnym zakresie danych Eurostatu. Przy czym statystyki regionalne Eurostatu wnoszą niewiele ponad tematy już przedstawione w ujęciu statystycznym z uwagi na to, iż charakteryzują się one również brakami danych.

Dla programu celu 3 ważnym jest aspekt kooperacji transgranicznej. Trudno go jednak pokazać w opisie sytuacji wyjściowej. Urzędowe statystyki nie wnoszą tu wiele więcej danych. Ostatecznie pozostają dwa źródła uzupełnienia odnośnych informacji: z jednej strony ocena dotychczasowych doświadczeń z wykorzystania wsparcia, z drugiej ocena istniejących materiałów studyjnych i popularnej literatury na ten temat. W oparciu o sugestię grupy ewaluacji ex ante w szczególności pierwszy zakres materiałów został zdecydowanie bardziej uwzględniony. Zrezygnowano jednak z silniejszego uwzględnienia dostępnych materiałów studyjnych.

Jeżeli chodzi o przejście od analizy sytuacji istniejącej do przedstawienia strategii, Dokument Programowy uzupełniono również w oparciu o sugestię grupy ewaluatorów ex ante, w rozdziale 3.8 (Prezentacja wyników okresu programowania 2000-2006) oraz rozdział 4 (Analiza słabych i mocnych stron – SWOT) o wnioski bądź definicję strategicznych punktów odniesienia wsparcia. W ten sposób elementy te przyczyniają się do znaczącej poprawy wewnętrznej spójności programu.

Identyfikowane następnie w analizie SWOT strategiczne punkty wyjścia zostały kolejno rozpisane w strategii programu. Tym samym strategia wykorzystania wsparcia wywodzi się z analizy sytuacji istniejącej i jest z nią spójna.

2 etap pracy: ocena znaczenia i całkowitego ujęcia strategii oraz ocena spójności z politykami regionalnymi, narodowymi i wytycznymi strategicznymi Wspólnoty

W toku ewaluacji ex ante zmieniono sformułowanie celu nadrzędnego wykorzystania wsparcia w ten sposób, iż bardziej wyraźnym staje się koncentracja na „transgranicznym zbliżeniu”. Uprzednio cel nadrzędny można było odczytać w ten sposób, iż funkcjonują dwa równoprawne aspekty celu – zrównoważony rozwój i transgraniczne zbliżenie. Również inne aspekty takie, jak formy prezentacji, zestawienia systemu celów zostały wprowadzone do dokumentu w ramach rozmów z grupą ewaluacji ex ante. W ten sposób można było również zlikwidować kilka wewnętrznych niespójności między systemem celów i zdefiniowanymi działaniami głównymi.

Poprzez omówione zmiany system celów stał się bardziej spójny. Bardziej widoczna stała się w ten sposób w szczególności koncentracja na wsparciu współpracy transgranicznej. Nie przeprowadzono szczegółowego uzasadnienia alokacji finansowej w ramach strategii programu. Podkreślono jednak, iż duży udział finansowy priorytetu 1 nie jest odzwierciedleniem jego strategicznego znaczenia, lecz wynika z generalnie wysokich kosztów wspierania infrastruktury.

Program w kilku miejscach odnosi się do spójności ze strategią lizbońską wspólnoty. Odnośniki te zostały w ich wyrazie jeszcze wzmocnione w toku uzgodnień z grupą ewaluacji ex ante. I tak już we wstępie do analizy sytuacji wyjściowej mowa jest o tym, iż uwaga zostanie zwrócona na tematy związane ze strategią lizbońską. Na poziomie konkretnych instrumentów widać, iż program branżowo bliski jest wsparciu z innych źródeł (rozdział 5.2, jak i 7.2). Można zgodzić się z argumentacją przytaczaną w projekcie dokumentu programowego, iż koherencję postrzega się w szczególności w tym, iż wsparcie celu 3 wspiera transgraniczną dynamizację.

W sumie można powiedzieć, iż występuje wewnętrzna i zewnętrzna spójność programu, nawet jeżeli w projekcie dokumentu programowego można byłoby w niektórych miejscach wyraźniej się do tego odnieść.

3 etap prac: ocena kwantyfikowanych założeń celów i ocena oczekiwanych oddziaływań

Program wymienia dla każdego z priorytetów cały szereg wskaźników. W przeważającej części chodzi przy tym po prostu o liczenie projektów. Jedynie w pojedynczych przypadkach definiuje się również wskaźniki produktu (choćby długość budowanych odcinków dróg). Dodatkowo dokumentowany ma być rodzaj kooperacji oraz jego oddziaływanie na cele programu i tematy przekrojowe/horyzontalne. Ostanie z wymienionych nie są jeszcze w projekcie dokumentu operacyjnego faktycznie na tyle określone, ażeby zostać rozbite na dające się zmierzyć wskaźniki.

Generalnie należy się zgodzić ze sformułowanym w programie zastrzeżeniem, iż definiowanie wskaźników dla programów współpracy transgranicznej napotyka na szczególne problemy. Dlatego racjonalnym jest podejście do budowy systemu wskaźników na zasadach, jakie wybrano również w programie: poprzez liczenie projektów sporządza się typologię wspieranych przedsięwzięć, pokazując również główne elementy wsparcia na podstawie liczby danych rodzajowych projektu, tym samym nie pokazane jest jeszcze ich oddziaływanie. Aby jednak móc monitorować program w ujęciu jego wyników i oddziaływania można skorzystać tak jak przewidywane jest to w programie ze specjalnych analiz ukierunkowanych na cel nadrzędny, które pokazują oddziaływanie na współpracę transgraniczną i cele przekrojowe/horyzontalne dla wybranych dziedzin. Tym samym – po rozpoczęciu programu – można w sposób celowy badać wyniki chociażby projektów infrastrukturalnych, przedsięwzięć adresowanych do przedsiębiorstw, czy też inne delimitowane tematycznie obszary.

Wskaźniki wymagają częściowo dalszej konkretyzacji. I tak na przykład nie wiadomo jeszcze w jaki sposób należy liczyć wskaźnik „ilość zainicjowanych podjętych kooperacji przedsiębiorstw”. Przedsiębiorstwa mogą kooperować ze sobą w układzie szerokiego spektrum przedmiotów o różnorodnej intensywności. Podobnie sprawa wygląda w odniesieniu do wskaźnika „liczba wykreowanych koncepcji/kooperacji” i wielu innych wskaźników. Nie opisano szczegółowo metody pozyskiwania danych oraz metod ich gromadzenia i przetwarzania.

Kwantyfikacja celów ogranicza się tak, jak i wskaźniki, głównie do liczby projektów. Kwantyfikacja celów jest w porównaniu z okresem programowania 2000-2006 trochę bardziej rozwinięta. Częściowo cele powinno się jednak wyznaczać bardziej ambitnie. Kwantyfikacje celów należy w toku realizacji programu weryfikować i jeżeli to konieczne dostosowywać.

Ocena oczekiwanych oddziaływań jest trudna z uwagi na szerokość palety możliwych projektów, którą dają wszystkie trzy priorytety. Generalnie można wychodzić z założenia, iż główny element oddziaływania programu w przyszłości przesunie się bardziej na monitorowanie i wspieranie społeczeństwa bazującego na wiedzy. Wspieranie kooperacji w dziedzinach edukacja, rynek pracy oraz badania i rozwój to założenie, które w sumie kryje w sobie duży potencjał rozwojowy. W przeciwieństwie do powyższego przy założeniu skutecznego wykorzystania środków wpieranie tworzenia infrastruktury powinno koncentrować się w świetle celów programu na szczególnie uzasadnionych przedsięwzięciach. W sumie jednak już zaostrome kryteria wyboru projektu powinny przyczynić się do tego, aby wsparcie mogło przyspieszyć wzrost skuteczności współpracy transgranicznej.

4 etap prac: ocena systemów wdrażania

Opis zasad wdrażania programu uwzględnił już części uwag dotyczących podziału i treści zgłoszonych podczas ewaluacji ex ante. W sumie można stwierdzić, co następuje:

Układ współdziałania między Instytucją Zarządzającą a Instytucją Certyfikującą z Koordynatorami wymaga z jednej strony stałej koordynacji tak, aby zapewnić porównywalną jakość funkcjonowania programu we wszystkich obszarach. Również przepływ danych koniecznych do monitorowania musi zostać zorganizowany w sposób odrębny i kontrolowany z punktu widzenia jakości.

Ustanowienie sekretariatu celem wspierania Instytucji Zarządzającej oceniane jest pozytywnie. Tym samym powstanie jeden partner do kontaktów dla wszystkich podmiotów zaangażowanych w program, który może spełnić ważną funkcję osi informacyjnej i siły napędowej w programie. Z tym, że zadania cząstkowe (np. jako punkt kontaktowy dla zainteresowanych uzyskania wsparcia) muszą jeszcze zostać delimitowane w układzie trzech właściwych terytorialnie jednostek partnerów programu.

Podstawowe znaczenie dla sukcesu programu ma to, aby procedury były na zewnątrz przejrzyste, w szczególności z perspektywy wnioskodawcy. Punkt Kontaktowy po stronie polskiej może przyczynić się do zwiększenia tej przejrzystości.

Opis procedury wdrażania konkretyzuje również rolę oceny, która ma być zastosowana w szczególności w przypadku braku osiągnięcia celu lub w przypadku zmian w Programie. Powinno się tu zagwarantować, iż zdefiniowany próg (odchylenie od celu o 20%) zostanie dostosowany do potrzeb Programu. (czy odnosi się to do każdego poszczególnego celu? Czy też dopiero w przypadku kilku celów? Na jakiej podstawie ustala się konkretny moment czasowy stwierdzenia odchylenia od celu – wartości docelowe formułuje się przecież najpierw w odniesieniu do całego okresu programowania?).

Przedstawione w programie podstawowe zasady systemu wdrażania są z jednej strony zgodne z rozporządzeniami. Z drugiej zaś strony pozwalają spodziewać się zgodnego z celami realizowania wsparcia – na przykład poprzez opisaną procedurę wyborów projektów.

Ocena całościowa

W sumie program oferuje stosowne do sytuacji ukierunkowanie strategiczne, które pozwala oczekiwać osiągnięcia zakładanych celów oraz praktyczny system wdrażania. W rezultacie program daje możliwość skutecznego wspierania współpracy transgranicznej na obszarze wsparcia również w przyszłości. Merytorycznie należy zintensyfikować kooperację w szczególności w zakresie: edukacji, rynku pracy, badań i rozwoju.

Najpilniejszymi zadaniami związanymi z wdrażaniem programu są:

Implementacja procedur wdrażania. W procesie efektywnej realizacji programu ważną rolę odegra szybka instalacja elektronicznego systemu monitoringu,

Przygotowanie projektów i ich wybór jest jasnym opowiedzeniem się za tymi projektami, które pozwalają oczekiwać największych efektów w aspekcie wspierania współpracy transgranicznej. W tym kontekście można ewentualnie zwiększyć starania o aktywne wsparcie fazy przygotowania projektów. Możliwymi są tu celowe spotkania informacyjno - promocyjne prowadzone przez sekretariat oraz intensyfikacja prac w branżowych i tematycznych grupach roboczych euroregionu celem wsparcia przygotowania projektów w zakresie edukacji, gospodarki, rynku pracy, itd.

9.2. Prognoza oddziaływania na środowisko i jej procedura

9.2.1 Konsultacje społeczne do prognozy oddziaływania na środowisko i jej procedury

W krajach partnerskich został zorganizowany na podstawie przepisów krajowych i przy udziale instytucji i jednostek samorządu terytorialnego proces konsultacji dla wykonania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jak też projektu Programu Operacyjnego,. W tym celu przygotowano odpowiednie materiały w języku polskim i niemieckim.

Opinii publicznej została stworzona możliwość wyrażenia swojej opinii odnośnie oddziaływania na środowisko na poziomie projektu. Zgłoszone uwagi będą uwzględnione w strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko i w projekcie Programu Operacyjnego.

W Polsce strategiczna ocena oddziaływania na środowisko i projekt Programu Operacyjnego zostały przedłożone do oceny Głównemu Inspektorowi Środowiska oraz Ministerstwu Środowiska. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko i projekt Programu Operacyjnego były dostępne na stronie internetowej Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego jak też udostępnione do wglądu w siedzibie Ministerstwa i Urzędu Marszałkowskiego.

Po stronie niemieckiej strategiczna ocena oddziaływania na środowisko i projekt Programu Operacyjnego zostały udostępnione na stronie internetowej Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Turystyki Meklemburgii Pomorza Przedniego, Ministerstwa Gospodarki Brandenburgii oraz Związku Gmin Pomerania. Materiały te zostały również udostępnione do wglądu w siedzibie Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Turystyki Meklemburgii Pomorza Przedniego oraz w przedstawicielstwie Związku Gmin Pomerania w Löcknitz. Informacje o procesie konsultacyjnym zostały upowszechnione poprzez zamieszczone ogłoszenia w urzędowych informatorach instytucji po stronie niemieckiej i polskiej oraz prasie regionalnej.

Jako oddzielne dokumenty zostały przedłożone Komisji Europejskiej następujące części strategicznej oceny oddziaływania na środowisko:

1. Uwzględnienie wymogów środowiskowych w Programie Operacyjnym
2. Streszczenie w języku niespecjalistycznym
3. Działania służące kontrolowaniu oddziaływania na środowisko
4. Szczegółowe informacje na temat konsultacji społecznych i urzędowych

9.2.2. Streszczenie wyników strategicznej oceny oddziaływania na środowisko

Ocena oddziaływania na środowisko została przeprowadzona na poziomie Programu i tym samym na poziomie geograficznym krajów związkowych Meklemburgii Pomorza Przedniego i Brandenburgii jak też Województwa Zachodniopomorskiego. Skoncentrowano się tu merytorycznie w szczególności na trzech priorytetowych obszarach polityki Unii Europejskiej:

- Biologiczna różnorodność i zachowanie systemów rolniczych i leśniczych posiadających dużą wartość jako ekosystemy
- Woda
- Zmiana klimatu

W ocenie oddziaływanie na środowisko na poziomie Programu chodzi głównie o ogólne jakościowe ocenienie możliwych skutków dla środowiska naturalnego. Szczegółowa ocena działań pod kątem ich znaczenia środowiska naturalnego może być dokonana dopiero na poziomie projektu. W toku przeprowadzanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko odniesiono się do procedur planowania i udzielania zezwoleń.

Podczas strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wykazano, jakie znaczące międzynarodowe i wspólnotowe cele ochrony środowiska zostały uwzględnione przy opracowaniu Programu względnie powinny być uwzględnione. Cele ochrony środowiska i ich wskaźniki, które zostały ustalone dla każdego dobra chronionego, tworzą skoncentrowany na problemach środowiska naturalnego system celów Programu.

Przedstawienie istotnych dla Programu celi ochrony środowiska opiera się na prawodawstwie międzynarodowym. Traktaty międzynarodowe i dyrektywy Unii Europejskiej są w Republice Federalnej Niemiec i Rzeczypospolitej Polskie każdorazowo wprowadzane w życie poprzez prawodawstwo krajowe, które jednakże w tym przypadku nie było przedmiotem analizy. Wprowadzenie norm wspólnotowych do prawa krajowego jest w Polsce przygotowywane na podstawie uregulowań przejściowych mających zastosowanie po akcesji Polski do Unii Europejskiej. Wyznacznikiem są tutaj traktaty mające zastosowanie w wielu państwach oraz dyrektywy.

Cechy **charakterystyczne i stan środowiska** naturalnego zostały opisane i przeanalizowane w odniesieniu do dóbr podlegających ochronie. Analiza ta służyła wskazaniu aktualnych istotnych problemów środowiska naturalnego na obszarze wsparcia, które zostały przedstawione w odniesieniu do każdego dobra chronionego.

Przy ocenie oddziaływań rozróżniono oddziaływania odnoszące się do dóbr ochrony oraz do całego obszaru. Uwzględniony został fakt, że większość przedsięwzięć inwestycyjnych wymaga stosownych zezwoleń i przy ingerencji w środowisko naturalne i krajobraz konieczne jest zastosowanie odpowiednich środków kompensacyjnych. Decydującym dla oceny było, jakiej znaczenie ma oddziaływanie na środowiskowo po zastosowaniu wszystkich działań zmniejszających negatywne skutki oraz działań kompensujących. Tym samym została wprowadzona do oceny działań dodatkowo ocena oddziaływania po zastosowaniu środków zmniejszających negatywne skutki.

Ocena została dokonana w systemie trójstopniowym:
+ (w przeważającej mierze) pozytywne oddziaływania
0 żadne znaczące oddziaływania / neutralne działanie
- (w przeważającej mierze) negatywne oddziaływania

Podsumowująca ocena oddziaływań na środowisko naturalne wszystkich działań w ramach jednego priorytetu została dokonana na zasadzie werbalno – argumentacyjnej. Matryce oceny stanowią tutaj pomoc metodologiczną.

Przy uwzględnieniu wynikających z przepisów prawnych środków służących zmniejszeniu negatywnych skutków bądź ich uniknięcia dla 4 priorytetów Programu oczekiwane są wyniki, które zostały następująco podsumowane:

- Priorytet 1: brak znaczącego oddziaływania na środowisko naturalne
- Priorytet 2: brak znaczącego oddziaływania na środowisko naturalne
- Priorytet 3: brak znaczącego oddziaływania na środowisko naturalne (brak znaczenia dla środowiska)
- Priorytet 4: brak znaczącego oddziaływania na środowisko naturalne (brak znaczenia dla środowiska)

Ogólnie dla Programu nie oczekuje się znaczących negatywnych oddziaływań na środowisko naturalne. Pozytywne oddziaływania na środowisko są możliwe przy kilku działaniach, odpowiednio do celów przekrojowych Programu (Zrównoważony rozwój i ochrona środowiska).

W równej mierze może dojść w przypadku pojedynczych działań do negatywnych skutków dla środowiska naturalnego. (np. przy projektach infrastrukturalnych). Te negatywne skutki mogą zostać skompensowane w ramach regulowanej prawem procedury udzielania zezwoleń na poziomie projektu (np. regulacje dotyczące ingerencji w środowisko naturalne, badanie oddziaływania na środowisko oraz oceny siedliskowej)

Biorąc pod uwagę możliwe alternatywy planowanej realizacji Programu został zbadany tzw. wariant zerowy. Sporządzono przy tym prognozę rozwoju stanu środowiska naturalnego na wypadek, gdyby Program nie miał być realizowany (brak realizacji wszystkich działań wspierania Programu = wariant zerowy). Po ocenie wyników okazało się, że wariant zerowy nie powoduje żadnych znaczących oddziaływań na środowisko.

Podczas rozpatrywania **środków służących uniknięciu bądź zmniejszeniu znaczących negatywnych skutków dla środowiska** podczas realizacji Programu należy wskazać na wymienione poniżej procedury planistyczne i zezwolenia, w szczególności na poziomie projektów, zachowując przy tym stosowną gradację.

Poniższe instrumenty planowania są szczególnie ważne:

- Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko dla potrzeb planów i Programu
- Ocena siedliskowa
- Procedura oceny na podstawie krajowych przepisów prawnych dotyczących ochrony środowiska i planowania (ocena oddziaływania na środowisko, raport oddziaływania na środowisko według niemieckiego prawa budowlanego, regulacje dotyczące ingerencji w środowisko naturalne)

Analiza zakresu zostało przeprowadzone w ramach pisemnych konsultacji. W dniu 12 stycznia wystosowano pismo do właściwych urzędów z prośbą o opinię. Za materiały do analizy zakresu posłużyły zapisy dotyczące celów i struktury Programu, budowa raportu dotyczącego prognozy oddziaływania na środowisko, metodologia i podstawy do danych na temat prognozy oddziaływania na środowisko. Nadane opinie zostały uwzględnione w raporcie oddziaływania na środowisko.

W ramach **konsultacji** prognoza oddziaływania na środowisko została udostępniona opinii publicznej i urzędom w okresie od dnia 12 lutego 2007 do 12 marca 2007. Dzięki temu istniała możliwość wypowiedzenia się na temat prognozy w terminie do dnia 13 kwietnia 2007. W celu ich uwzględnienia nadane opinie zostały poddane analizie merytorycznej. W Polsce prognoza oddziaływania na środowisko oraz projekt Programu Operacyjnego zostały przedłożone do oceny Ministerstwu Środowiska oraz Głównemu Inspektorowi Środowiska . Oba raporty były dostępne od połowy lutego do połowy marca 2007 na stronach internetowych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz Urzędu

Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego wraz z informacją o możliwości nadesłania swojej opinii. Prognoza oddziaływania na środowisko oraz projekt Programu Operacyjnego zostały następnie wyłożone w siedzibach Ministerstwa Rozwoju Regionalnego i Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego.

Najważniejszym punktem **Monitoringu** są przekazane w prognozie oddziaływania na środowisko informacje o znaczących skutkach dla środowiska naturalnego spowodowanych realizacją Programu. Na podstawie następujących wskaźników oddziaływań można formułować wnioski na temat wpływu Programu na środowisko naturalne. Monitoring powinien być przeprowadzony w połączeniu z oceną Programu.

Tabela 6 Wykaz wskaźników monitoringu

Dobro chronione	Wskaźniki (wykaz)
Mieszkańcy / Zdrowie jednostki	Odsetek mieszkańców cierpiących z powodu hałasu spowodowanego ruchem komunikacyjnym (wartość absolutna) Odsetek mieszkańców cierpiących z powodu dużego obciążenia hałasem w zależności od średniej wartości natężenia hałasu w nocy i w dzień w % Liczba przygotowanych planów minimalizacji poziomu hałasu
Rośliny / zwierzęta / różnorodność biologiczna	Powierzchnia obszarów chronionych Udział powierzchni chronionych w całości powierzchni Liczba gatunków umieszczonych na Czerwonej Liście (liczba absolutna) Stan obszarów leśnych: udział powierzchni należącej do klas degradacji 2 do 4 w %
Gleba	Zajęcia terenów na jednostkę czasu Odsetek powierzchni gruntów zasiedlonych oraz powierzchni gruntów pod ciągami komunikacyjnymi w całościowej powierzchni kraju / poziom zajęcia gruntów
Woda	Wyniki na podstawie dyrektywy wodnej (chemiczny i ilościowy stan wód) Udział wód 2 klasy czystości i lepszej Zawartość azotanów (wody gruntowe)
Powietrze / klimat	Wskaźnik jakości powietrza Emisja CO ₂ (uzależniona od produkcji energii oraz od ruchu komunikacyjnego w 1000 t/a)
Dobra kultury i rzeczowe	Ilość projektów mających na celu ochronę zabytków Ilość zabytków
Krajobraz	Wskaźnik stopnia przekształcenia krajobrazu w %

Na potrzeby monitoringu można korzystać z istniejących już mechanizmów kontroli, które wynikają z realizacji zapisów dyrektyw Unii Europejskiej :

Tabela 7 Istniejące mechanizmy kontroli środowiska naturalnego według obowiązującego prawa wspólnotowego

Podstawa	Kontrola / Raportowanie do Komisji Europejskiej	Turnus / termin
Ramowa dyrektywa wodna 2000/60/EG	Monitoring stanu wody i obszarów chronionych. Szczegóły dotyczące parametrów – załącznik V WRRL	W toku od 12/06
Dyrektywa siedliskowa 92/43/EG	Kontrola gatunków oraz stanu zachowania biotopów	6 lat
Dyrektywa odnośnie oceny i kontroli jakości powietrza 96/62/EG	Raport na temat skuteczności dyrektyw	3 lata
Dyrektywa o ochronie przed hałasem 2003/10/EG	Raport o praktycznej realizacji dyrektyw	5 lat

Dzięki przewidzianemu obowiązkowi raportowania w ramach śledzenia postępów i ewaluacji Programu spełnione zostały wymagania przewidziane prognozą oddziaływania na środowisko w

kontekście monitoringu. Dzięki przedkładanemu corocznie raportowi zapewniona jest możliwość reakcji na nieprzewidziane skutki oddziaływania Programu na środowisko naturalne podczas jego realizacji.

9.2.3. Uwzględnienie wyników prognozy oddziaływania na środowisko w Programie Operacyjnym

Na podstawie prognozy oddziaływania na środowisko wykonanej na potrzeby niniejszego Programu Operacyjnego nie stwierdzono zaistnienia w przyszłości znaczących skutków oddziaływania na środowisko. Tym samym nie ma konieczności zalecania zmian w Programie.

W raporcie środowiskowym zaproponowano konkretne środki na rzecz zmniejszenia negatywnych skutków oddziaływania na środowisko:

- Wspierając infrastrukturę komunikacyjną powinno preferować się rozbudowę infrastruktury szynowej a nie drogowej
- Obszar Parku Narodowego Dolina Odry nie powinien być objęty tworzeniem nowej infrastruktury komunikacyjnej

Propozycje te zostaną uwzględnione podczas wydawania decyzji na realizację projektów.

Rekomendacje dotyczące stworzenia systemu monitorującego zostały spełnione. W ramach oceny wyniki kontroli środowiskowej zostaną ocenione odpowiednio do propozycji zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko.

Zgodnie z artykułem 9 dyrektywy o prognozie oddziaływania na środowisko deklaracja ochrony środowiska oraz dokument „Działania kontroli skutków oddziaływań na środowisko” zostaną udostępnione przez Instytucję Zarządzającą w Internecie wraz z Programem Operacyjnym.